

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**MALTÉZSKÁ FARA V HORAŽĎOVICÍCH
(1251 – 1850)**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Bc. Lucie Hesounová
Studijní obor: archivnictví navazující
Ročník: II.

2009

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 29. července 2009.

Děkuji doc. PhDr. Marii Ryantové, CSc. za podnětné konzultace a připomínky, které mi pomohly dovést diplomovou práci do finální podoby. Dále děkuji pracovníkům Národního archivu v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni a především Státního okresního archivu v Klatovech za vstřícnost, ochotu a příjemnou komunikaci.

Anotace

Lucie Hesounová

Maltézská fara v Horažďovicích (1251 – 1850).

Diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, Ústav archivnictví a PVH, České Budějovice 2009.

Diplomová práce se zabývá vývojem fary v Horažďovicích v letech 1251 – 1850. Jednalo se o inkorporovanou faru řádu maltézských rytířů, které dosud nebyl věnován přílišný badatelský zájem. Předkládaná práce se na základě archivních pramenů pokouší nejen o sestavení chronologického vývoje a změn na faře ve sledovaném období, ale také o náhled do postavení inkorporovaných far v rámci arcidiecézí či diecézí.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. Po úvodu s vymezením badatelského záměru a kritikou použitých pramenů a literatury je zařazena stručná kapitola o johanitech, jejich dějinách a hierarchii ve světě i v české provincii. V následujících čtyřech kapitolách, které jsou jádrem celé práce, je podán šestisetletý vývoj horažďovické fary. Další část je věnována farářům, farnímu kostelu sv. Petra a Pavla a jeho záduší. Další kapitola pojednává o postavení řádových far v pražské arcidiecézi a budějovické diecézi, které je dokládáno na příkladu horažďovické maltézské fary. Klíčové poznatky archivního výzkumu shrnuje závěr, na který navazují seznam použitých zkratk, seznam pramenů a literatury a přílohy.

Annotation

Lucie Hesounová

The Maltese parish in Horažďovice (1251 – 1850).

The diploma thesis, University of South Bohemia, Faculty of philosophy, Institute of Archival Science and Auxiliary Historical Sciences, České Budějovice 2009.

This diploma paper focuses on progress of the parish in Horažďovice in years 1251 – 1850. It was the incorporate parish of the Sovereign Order of Malta, to wich was not given the research interest before now. This thesis tries to discover the chronologic progress and changes of the parish in the watched period, based primarily on the resources of archives. Further tries to see into the situation of incorporated parish in terms of dioceses and archdioceses.

The work is divided into nine chapters. After the introduction with definition the theme theme of the research and evaluation the used sources succeeds a short chapter about the Order, its history and hierarchy abroad also in the czech province. Following four chapters (forming the main part of the thesis) inscribe the six-hundred long progress of the parish in Horažďovice. The next part is devoted to the parsons, the parish church St. Peter and Paul and its asset. The ninth chapter dissertates about the situation of the monastic incorporated parish in the arcidiocese of Prague and the diocese of České Budějovice. This situation is illustrated on example of the Maltese parish in Horažďovice. The keynotes of the archival research summarizes the conclusion, wich is followed by a list of the abbreviations used, sources and the literature and the annexes.

OBSAH

I. Úvod

- I. 1. Badatelský záměr.....7
- I. 2. Kritika použitých pramenů a literatury.....9

II. Johanité

- II. 1. Stručné dějiny řádu a jeho struktura.....14
- II. 2. Česká provincie.....17
- II. 3. Strakonický konvent.....20

III. Fara Horažďovice v letech 1251 – 1436.....25

IV. Fara Horažďovice v letech 1436 – 1622

- IV. 1. Vývoj po husitském hnutí (1436 – 1480).....34
- IV. 2. Změny za vlády Švihovských z Rýzmbberka (1480 – 1622).....35

V. Fara Horažďovice 1622 – 1733

- V. 1. Vývoj v pobělohorské době.....41
- V. 2. Slavnostní instalace horažďovických farářů.....44
- V. 3. Velkopřevorské instrukce pro faráře inkorporované fary.....46
- V. 4. Vývoj ve druhé polovině 17. století.....49
- V. 5. Farářské relace z roku 1677.....55
- V. 6. Spory o hřbitovní kostel na předměstí a věž farního kostela.....59

VI. Fara Horažďovice 1733 – 1850

- VI. 1. Závěrečné roky staré horažďovické fary (1733 – 1741).....66
- VI. 2. Stavba nové farní budovy (1741 – 1745).....71
- VI. 3. Poslední desetiletí fary v pražské arcidiecézi (1745 – 1784).....79
- VI. 4. Horažďovická fara součástí nové budějovické83
diecéze (1784 – 1790).....83
- VI. 5. Vznik a vývoj horažďovického děkanství
a vikariátu (1790 – 1850).....87

VII. Faráři a farní kostel sv. apoštolů Petra a Pavla

- VII. 1. Faráři.....97
- VII. 2. Záduší a zádušní vsi.....98
- VII. 3. Zádušní účy z 18. století.....100

VII. 3. 1. Příjmy.....	101
VII. 3. 2. Výdaje.....	107
VII. 4. Hmotné vybavení farního kostela.....	110
VII. 4. 1. Oltáře, obrazy a sochy.....	111
VII. 4. 2. Chrámový poklad a náčiní potřebné k vykonávání kultu.....	113
VII. 4. 3. Textilie.....	116
VII. 4. 4. Knihy a hudební nástroje.....	117
VIII. Postavení inkorporované řádové fary v pražské arcidiecézi a budějovické diecézi.....	119
IX. Závěr.....	125
Seznam použitých zkratk.....	128
Seznam pramenů a literatury.....	129
Seznam příloh.....	134
Přílohy.....	135

I. ÚVOD

I. 1. Badatelský záměr

Při sepisování bakalářské práce o urbáři horažďovické fary¹ jsem se potýkala s dosud neobjasněným a na první pohled problematickým vývojem fary. Proto bylo přirozené, že se výběr tématu pro mou diplomovou práci ubíral tímto směrem, což jsem naznačila i v závěru bakalářské práce. Prostředí církevní správy považuji v mnoha ohledech zajímavé. V případě fary v Horažďovicích je však navíc ozvláštněné přítomností johanitských, později maltézských kněží, kteří výrazně ovlivňovali nejen příslušnou farnost, ale i městský život od poloviny 13. do poloviny 20. století.

Hlavním cílem předkládané práce je zaplnit mezeru v regionálních dějinách Horažďovicka sestavením prvního souvislého vývoje horažďovické fary, který byl dosud v literatuře úplně opomíjen či odbyt několika větami.² Zatímco nedalekému johanitskému konventu ve Strakoniciích byl pro jeho význam věnován poměrně velký badatelský zájem, horažďovická fara se jej zatím dočká alespoň prostřednictvím této diplomové práce. Za dílčí cíle jsem vymezila zpracování chronologické posloupnosti horažďovických správců, farářů a děkanů, přehledu zádušního majetku, popisu stavby nové farní budovy r. 1741 podle autentických pramenů a poznatků o soužití maltézských kněží s měšťany či městskou vrchností.

Zpracováním vymezené problematiky bych ráda přispěla nejen k již zmíněným dějinám horažďovického regionu, ale také k dějinám řádu maltézských rytířů, které se velmi často omezují na slavné řádové dějiny a nejvyšší složky řádové hierarchie v mezinárodním kontextu – na velmistry a velkopřevory. Maltézští kněží, stojící na jedné z nejnižších příček řádového žebříčku hodností, jsou v literatuře zatím neprávem opomíjeni, přestože byli těmi, kteří denně při styku se svými farníky i jinými lidmi reprezentovali svůj řád a navíc nesli břemeno duchovní správy početných farností. Na jejich chování v každodenních situacích záleželo, jak obyčejní lidé vnímali tento starobylý katolický řád v průběhu staletí.

Časový rozsah dějinného přehledu jsem stanovila od roku 1251, kdy byl šlechtickou fundací založen horažďovický kostel a vytvořeno beneficium pro johanitské

¹ Lucie HESOUNOVÁ, *Urbář fary Horažďovice z r. 1773*, České Budějovice 2007.

² O dostupné literatuře i archivních pramenech bude podrobněji pojednáno v následující kapitole.

kněží. Jako horní mezník jsem z praktických důvodů určila rok 1850, především kvůli přílišnému množství archivních pramenů pro období od roku 1850.³ Tyto prameny z doby téměř moderní si totiž zasluhují samostatnou pozornost a větší prostor, než který by jim byl dán v práci, jež časově začíná v polovině 13. století. Dalším důvodem je skutečnost, že po r. 1850 došlo na maltézském velkostatku Strakonice (jenž územně zahrnoval i velkou část Horažďovicka) k významným správním změnám. Vývoj fary v kontextu těchto změn je vhodnější pojmut jako samostatné období.

Splněním vytyčeného záměru vznikl přehled o šestisetletém vývoji horažďovické fary, jenž může sloužit jako určité doplnění či navázání na obsáhlou studii Simony Kotlárové *Sedm set let působení maltézských rytířů ve Strakonících*.⁴

Na základě zjištěných údajů jsem se pokusila v obecnější rovině zpracovat další dosud neprobádané téma o postavení inkorporovaných řádových far ve vztahu k nadřízeným složkám církevní správy – vikariátům a konzistořím.

První kapitola pojednává o johanitském řádu, řádové hierarchii a základních meznících vývoje nejen v rovině všeobecné, ale i v českém prostředí s důrazem na vývoj strakonického konventu, který byl s horažďovickou farou nejtěsněji provázán. Následující čtyři kapitoly se věnují již samotnému vývoji řádové fary v Horažďovicích. Další část diplomové práce se zabývá farním kostelem sv. Petra a Pavla, jeho záduším, zádušním jměním a chrámovém vybavení. Obsahem poslední kapitoly je pokus o vymezení postavení inkorporovaných far v pražské arcidiecézi a českobudějovické diecézi na příkladu fary (děkanství) v Horažďovicích.

³ Jedná se především o tyto fondy: Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, Velkostatek (dále VS) Strakonice a Národní archiv (dále NA) Praha, Maltézští rytíři – české velkopřevorství (dále ŘMA).

⁴ Simona KOTLÁROVÁ, *Sedm set let působení maltézských rytířů ve Strakonících*, in: Strakonicko. Vlastivědný sborník, Strakonice 2002, s. 49 – 84.

I. 2. Kritika pramenů a literatury

O řádu maltézských rytířů a jeho dějinách existuje bohatá literatura, která vzniká dodnes velmi často ze zájmu současných členů řádu o osudy jejich předchůdců. Nejnovější česky vydaná monografie o činnosti řádu ve středověku, kterou sepsal řádový rytíř českého původu B. Waldstein-Wartenberg, obsahuje kromě obvyklé faktografie i cenné kulturně historické pasáže.⁵ Pro účely této práce bylo vhodné použít stručné přehledy obecných řádových dějin, které poskytují práce českých autorů L. Jiráska⁶ a J. Pořízky.⁷ Nejlepším českým dílem, které se široce a zároveň přehledně věnuje vývoji johanitského řádu ve světě i na našem území, je více než sto let stará práce řádového historika A. Č. Ludikara *O řádu maltánském, se zvláštním zřetelem na Čechy*.⁸

Problematiku vztahu johanitů a templářů jsem stručně doplnila podle nejnovější česky vydané monografie o templářích *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*.⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že po r. 1950 byla z ideologických důvodů potlačována činnost maltézského řádu v Československu, kniha A. Č. Ludikara zůstala na dlouhou dobu jediným zdrojem informací o české řádové provincii. Přestože se nejedná o příliš obsáhlé kapitoly, lze říci, že dosud nebyly nikým překonány. V 90. letech 20. století bylo v Čechách vydáno několik publikací zaměřených na maltézské rytíře, kde je domácí prostředí představeno blíže, např. *Rytíři svatého Jana Jerusálémského u nás*.¹⁰ Vesměs však jde o shrnutí Ludikarových poznatků. Na jeho dílo navázal opět J. Pořízka, který popsal osudy české provincie v letech 1870 – 1998.¹¹ V současnosti je patrný spíše zájem o aktuální činnost a strukturu řádu, např. v brožuře *Suverénní řád maltézských rytířů v historii a současnosti*,¹² která vyšla jako doprovodný komentář stejnojmenné výstavy v Praze roku 1993. Některé doplňující informace

⁵ Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů ve středověku. Kulturní dějiny řádu*. Praha 2008.

⁶ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991.

⁷ Jiří POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů. Z Palestiny na Via Condotti*, Praha 1997

⁸ August Česlav LUDIKAR, *O řádu maltánském, se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy, nedatováno. Katalog Národní knihovny dodatečně datuje 1878.

⁹ Malcolm BARBER, *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*, Praha 2006.

¹⁰ František SKŘIVÁNEK, *Rytíři svatého Jana Jerusálémského u nás*, Praha 1995.

¹¹ Jiří POŘÍZKA, *Maltézští rytíři v Čechách a na Moravě 1870 – 1998. České velkopřevorství řádu maltézských rytířů a jeho představitelé*. Olomouc 2002.

¹² Milan BUBEN, *Řád maltézských rytířů v historii a současnosti*, Praha 1993.

k českému velkopřevorství jsem převzala přímo z registů listin uložených v Národním archivu (dále NA) ve fondu Maltézští rytíři – české velkopřevorství (dále ŘMA).¹³

Významnou roli v dějinách české provincie hrála komenda ve Strakonících, protože patřila mezi největší řádové statky a po dlouhou dobu byla sídlem generálních převorů a velkopřevorů. Zajímavým pramenem pro objasnění poměrů v této komendě ve 14. století je edice vatikánského rukopisu *Inquisitio domorum*, který vznikl r. 1373 a obsahuje údaje po vykonané vizitaci celé provincie.¹⁴ Dále se strakonické komendě věnovala především regionální literatura. Typickým příkladem je *Popis politického okresu strakonického* z r. 1925. Tato kniha však obsahuje množství faktografických nepřesností a chyb v překladech latinských listin.¹⁵ Několik použitelných informací uvádí brožura *Strakonický hrad* z r. 1947.¹⁶ Hospodaření komendy ve středověku objasňuje úzce zaměřený článek M. Svobody.¹⁷ Nejkompletnější souhrn vývoje strakonického konventu podává studie Simony Kotlárové *Sedm set let působení maltézských rytířů ve Strakonících*.¹⁸ Vztah johanitů a šlechtického rodu Bavorů ze Strakoníc detailně vysvětluje monografie téže autorky *Bavorové erbu střely*.¹⁹

O Horažďovicích zatím neexistuje žádná monografie vědecké povahy. Jediné dějiny města pocházejí z pera místního učitele a archiváře Karla Němce a byly sepsány v meziválečné době.²⁰ Němec evidentně čerpal především z fondu Archiv města Horažďovic,²¹ protože se podílel na jeho pořádání. Toto nepříliš rozsáhlé dílo nebylo dodnes bohužel překonáno. Dějiny města se pokusil sepsat ještě Eduard Šimon, ale jde o knihu velmi populárního charakteru, která obsahuje četné faktografické chyby.²² Autor prakticky opsal text Karla Němce a napojil na něj vývoj města ve 20. století. Publikace byla dopsána roku 1989, a je proto silně zatížena socialistickou terminologií a zaměřením na rozvoj místních státních podniků. Pro účely této práce jsou Šimonovy *Horažďovice* použitelné pouze výjimečně.

¹³ Karel BERÁNEK - Věra UHLÍŘOVÁ, *Archiv českého velkopřevorství maltského řádu – Inventář Státního ústředního archivu, Díl I. - Listiny 1128 – 1880, I-IV*, Praha 1966. K práci jsem využívala digitální verze listin a registů převzatých z tohoto inventáře zpřístupněných na portálu www.monasterium.net. Platí o všech zmíněných listinách.

¹⁴ Václav NOVOTNÝ (ed.), *Inquisitio domorum hospitalis S. Johannis Hierosolimitani per Pragensem archidioecesim facta anno 1373*, Praha 1900.

¹⁵ Jan DYK, *Popis politického okresu strakonického II*, Strakonice 1925.

¹⁶ Alžběta BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, Praha 1947.

¹⁷ Miroslav SVOBODA, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do pol. 15. století*, Časopis Národního muzea – řada historická 170, 1 – 2, 2001.

¹⁸ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 49 – 84.

¹⁹ TÁŽ, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.

²⁰ Karel NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, Horažďovice 1936.

²¹ Státní okresní archiv (dále SOKA) Klatovy, Archiv města (dále AM) Horažďovice.

²² Eduard ŠIMON, *Horažďovice. Proměny města 1292 – 1992*, Horažďovice 1990.

V obou zmíněných sepsáních městských dějin se nachází velmi málo zmínek o horažďovické faře. Sice existuje práce nazvaná přímo *Dějiny maltézského řádu v Horažďovicích*,²³ ale jde pouze o několikastránkový výtah E. Šimona z jeho výše zmiňované knihy *Horažďovice*. Nepřináší žádné nové informace a navíc obsahuje množství spekulací a faktografických chyb. Stavebně historický pohled na kostel nejen farní přináší malá brožura Alžběty Birnbaumové.²⁴ Zkratkovité informace o městu i faře obsahuje ještě topografie J. G. Sommera.²⁵ Největším zdrojem informací o faře v předhusitském období jsou prameny a jejich edice, především konfirmační knihy²⁶ a český registář,²⁷ který jsem vždy srovnávala s digitálně zpřístupněnými originály z archivu velkopřevorství, byly-li k dispozici.

Kusé zmínky o Horažďovicích v době husitské revoluce se objevují v díle Josefa Pekaře²⁸ a syntéze Velké dějiny zemí Koruny české.²⁹ Náhled do života středověkého města, především v oblasti lázeňství a školství, mi poskytla monografie *České město ve středověku*.³⁰

O životě v Horažďovicích v době poděbradské se literatura nezmiňuje, pro období jagellonské se objevují spíše jen zmínky.³¹ Větší význam pro tuto práci měla šlechtická korespondence zpřístupněná v Archivu českém³² a také drobný tisk o náboženských dějinách v Horažďovicích.³³ Archivní prameny k době předbělohorské jsou málo početné a stručné, vesměs jde o spisový materiál.³⁴

Vývoj maltézské fary po roce 1620 bylo možné objasnit téměř výhradně podle archivních pramenů a jejich edic, především korespondence,³⁵ farářských relací³⁶

²³ Eduard ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu v Horažďovicích*, Horažďovice 1993.

²⁴ A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, Praha 1941 (nestránkováno).

²⁵ Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen statistisch-topografisch dargestellt* VIII. Prachiner Kreis, Prag 1840.

²⁶ František Antonín TINGL – Josef EMLER (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim* (dále LC) I-X, Praha 1867 – 1889.

²⁷ Karel Jaromír ERBEN – Josef EMLER (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále RBM) I-IV, Praha 1855 – 1892.

²⁸ Josef PEKAŘ, *Žižka a jeho doba* I-III (souborné vydání), Praha 1992.

²⁹ Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české* V, Praha – Litomyšl 2000.

³⁰ František HOFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992.

³¹ Jaroslav MACEK, *Jagellonský věk českých zemích (1471-1526)* III, Praha 1998.

³² František PALACKÝ (ed.), *Archiv český* (dále AČ) IV, Praha 1846; Josef KALOUSEK (ed.), AČ XII, Praha 1893.

³³ Vojtěch SOKOL, *Příspěvky k náboženským dějinám horažďovským v l. 1570 – 1625*, Písek 1925.

³⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2637, sign. 18, kart. 912; SOkA Klatovy, Archiv města (dále AM) Horažďovice, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

³⁵ NA Praha, ŘMA, především inv. č. 2538, kart. 913 a inv. č. 2539, kart. 915; SOkA Klatovy, AM Horažďovic, především inv. č. 696, kart. 19 a inv. č. 698, kart. 20.

³⁶ NA Praha, Archiv pražského arcibiskupství (dále APA) I, inv. č. 1324, sign. B 11/16. Farářské relace z roku 1700 se pro horažďovickou farnost nedochovaly. Použitá literatura k prameni: Martin ZEMAN,

a zpovědních seznamů.³⁷ Využitelná literatura se vztahovala pouze k pobělohorským konfiskacím³⁸ a katolické protireformaci,³⁹ přičemž poměry v Horažďovicích byly pouze okrajově zmíněny. Rovněž k sestavení páté kapitoly o vývoji v letech 1741 – 1850 posloužil především archivní materiál.⁴⁰ V tomto případě již nehrála klíčovou roli korespondence, ale spíše materiál evidenčního charakteru – např. inventáře farního vybavení a soupisy kleriků v rámci příslušného vikariátu. Velmi prospěšné při sestavování a ověřování farářské a děkanské posloupnosti byly tištěné katalogy kléru,⁴¹ a to zvláště po r. 1762, kdy se údaje z maltézských farností objevují s větší pravidelností.

Kapitola o hospodaření a vybavení farního kostela byla sestavena podle dochovaných kostelních účtů⁴² a inventářů.⁴³

Souhrnný přehled správních dějin, který sloužil k zasazení vývoje města Horažďovic i místní fary do širšího kontextu, umožnila kniha *Dějiny správy v českých zemích*.⁴⁴ Jednotlivé záležitosti církevní správy a života farností v období novověku

Farnosti a farní duchovenstvo vikariátů Blatná a Netolice ve světle farářských relací 1676 a 1700, in: Celostátní studentská vědecká konference 2000, České Budějovice 2001 s. 71 – 96; Václav RYNEŠ, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání (farářské relace z let 1676 – 77 a 1700 – 01)*, in: Acta regionalia, 1965, s. 106 – 112.

³⁷ Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671 – 1725*, VIII, Prachensko, Praha 1931.

³⁸ Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882; Ivana ČORNEJOVÁ a kol., *Velké dějiny země Koruny české VIII*, Praha-Litomyšl 2008.

³⁹ Mj. Tomáš V. BÍLEK, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620 – 1671)*, Sborník archivních prací (dále SAP) 35, 1985, s. 486 – 557.

⁴⁰ NA Praha, ŘMA, především inv. č. 2538, kart. 913, inv. č. 2541, kart. 916 a inv. č. 1236, kart. 463; SOkA Klatovy, AM Horažďovic, především inv. č. 698, kart. 20 a inv. č. 701, kart. 22; SOA Třeboň, VS Strakonice, kart. 23.

⁴¹ NA Praha, APA I, inv. č. 2468 – 2500, *Catalogus univesi cleri archi-dioecesaní forensis seu extra Pragae habitentis*, Pragae MDCCXLI – MDCCXC a TAMTÉŽ, inv. č. 2501 – 2547, *Catalogus ecclesiasticus almae dioecesis bohemo-budvicensis in cura animarum existentis*, Bohemobudvicii MDCCXLIII – MDCCCL.

⁴² SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786); TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800); TAMTÉŽ, inv. č. 1715, sign. A-XXXIV-6, kniha č. 730 (1800 – 1852).

⁴³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913 (Inventář všech a všelijakých...věcí, založený při držaném počtu zádušním 29. januárii léta 1682); TAMTÉŽ, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januaria); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732); TAMTÉŽ, (Inventarium Ecclesiae Sac. Exempti ordinis Melitensis... anno 1733, mense martio); SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 710, sign. A-VIII-65/1, kart. 22 (Inventarium...im Jahre 1798); NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁴⁴ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

srozumitelně objasňují v první řadě *Dějiny arcidiecése pražské* Antonína Podlahy⁴⁵ a *Prachatický vikariát* Pavly Stuchlé.⁴⁶ Dílčími problémy církevní správy se zabývají studie Rudolfa Sander,⁴⁷ Blanky Zilynské,⁴⁸ Pavla Pumpra⁴⁹ či Marie Ryantové.⁵⁰ Nelze opomenout také nedávno vydaný sborník příspěvků k církevní správě na přelomu 17. a 18. století.⁵¹ Okrajově použitelné byly ještě *Osudy moravské církve* Rudolfa Zuber⁵² především kapitoly o obecném vývoji zbožnosti v habsburské monarchii v 18. století. Veškerá zmíněná literatura k problematice církevní správy se však vztahuje k farám podléhajícím arcibiskupské konzistoři. Proto bylo možné ji využívat spíše jako srovnávací materiál, protože maltézska fara v Horažďovicích byla vyňata nejprve z působnosti arcibiskupa, což po roce 1784 platilo také vůči budějovickému biskupovi. K problematice inkorporovaných řádových far dosud žádná studie nebyla publikována.

Místní názvy, jména některých osob, které nevyžadovaly podrobnější zájem, měnové a měrné jednotky jsem identifikovala podle knih encyklopedického rázu.⁵³

⁴⁵ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX*. Díl I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710), část první, Praha 1917. Velmi stručný souhrn základních mezníků obsahuje také: Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1991.

⁴⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

⁴⁷ Rudolf SANDER, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, SAP 45, č. 1, 1995, s. 73 – 130.

⁴⁸ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535 – 547.

⁴⁹ Pavel PUMPR, *Kostely farní či patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: P. STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691 – 1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008, s. 79 – 94.

⁵⁰ Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 – 1730)*, *Opera historica* 5, 1996, s. 617 – 637; TÁŽ, *Narízení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalostí světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, in: Martin HOLÝ – Jiří MIKULEC (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 149 – 162.

⁵¹ P. STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691 – 1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008. K problematice farností v 17. a 18. století přispěla také Lenka MARTÍNKOVÁ, *Dějiny pelhřimovského děkanství v letech 1620 – 1790*, *Vlastivědný sborník Pelhřimovska* 12, 2001, s. 3 – 46.

⁵² Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století (1695 – 1777) I, IV*. díl dějin olomoucké arcidiecéze, Praha 1987 a TENTÝŽ, *Osudy moravské církve v 18. století II*, Olomouc 2003.

⁵³ *Ottův slovník naučný* (dále OSN) I-XXVIII, Praha 1888 – 1909; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*, Prachensko, Praha 1997; Zdeněk PETRÁŇ – Pavel RADOMĚRSKÝ, *Encyklopedie české numismatiky*, Praha 1996; Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Sušice 1984.

II. JOHANITÉ

II. 1. Stručné dějiny řádu a jeho struktura

Během první křížové výpravy (1096 – 1099) po dobytí Jeruzaléma křižáci fungoval v Jeruzalémském království velký špitál, založený roku 1048 italskými kupci a spravovaný benediktinskými mnichy, kteří tvořili špitální bratrstvo. Po příchodu křižáků se toto bratrstvo začalo rozrůstat, když do něj z vděčnosti vstupovali křižáci, kteří byli ve špitále ošetřováni nebo už nebyli schopni bojovat. Špitál byl zasvěcen svatému Janu Křtiteli, bratrstvo pod vedením šlechtice Gérarda Tunc z Provance přijalo novou augustiniánskou řeholi a podle jména patrona také nový název – johanité, špitálníci sv. Jana, *Fratres hospitalarii sancti Johannis Baptistae Hierosolimitani*. Špitální bratrstvo bylo v únoru 1113 schváleno a potvrzeno jako nový církevní řád bulou papeže Paschala II., čímž získalo papežskou ochranu. Řád se zaměřoval na charitu a vojenskou obranu proti muslimům. Se vzrůstající válečnou aktivitou ve Svaté zemi převážila jeho vojenská činnost nad mnišskou a řádový mistr byl zároveň vojenským velitelem.⁵⁴

V čele řádu stál velmistr, který byl složitě volen členy řádu. Svými poddanými byl titulován „Nejjasnější eminence.“ V duchovních záležitostech byl podřízen papeži, ve světských vládám jednotlivých zemí. Měl v rukou výkonnou moc – svolával shromáždění (kapituly), uděloval hodnosti. Sídlo velmistra bylo zároveň sídlem řádu. Velmistřův dvůr tvořili hofmistr, dvorní maršálek, nejvyšší štolba a pokladník.⁵⁵

Řádovým orgánem se zákonodárnou a prakticky nejvyšší mocí byla generální kapitula. Účastnili se jí bratři z každé provincie, převorové nebo jejich zástupci, obvykle také preceptoři, kteří s sebou přivázeli účty svého převorství. Generální kapitulu svolával a k účasti vybízel velmistr prostřednictvím bul s několikaměsíčním předstihem. Konala se vždy v aktuálním sídle řádové vlády každý pátý rok, podle potřeby častěji. Trvala 15 – 23 dní. Jako poradní sbory jí sloužily provinční kapituly.⁵⁶

Členem řádu se mohla stát pouze urozená osoba, a to i neplnoletá (za hranici plnoletosti byl pokládán patnáctý rok života). Výjimečně bylo uděleno tzv. čestné rytířství osobám, které měly šlechtický původ, ale významné politické postavení. Noviciát trval obvykle deset let, po něm následovalo složení řádových slibů chudoby

⁵⁴ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 16; 19 – 22.

⁵⁵ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 288 – 289.

⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 288; 298; NA Praha, ŘMA, inv. č. 928.

a poslušnosti. Řádový novic se nazýval „profes“, člen řádu „fratello“ (doslova „spolubratr v řádu“), zkráceně „frá“. K vyloučení z řádu docházelo hlavně kvůli odpadlictví, zběhlictví a neposlušnosti.⁵⁷

Členové byli podřízeni svým představeným a papeži. Od první poloviny 12. století bylo vydáno mnoho papežských bul, které upravovaly vztah řádu a ostatních katolických duchovních. Nikdo nesměl například johanitským kostelům ukládat sbírky,⁵⁸ bránit ve vybírání almužen a v pohřbívání,⁵⁹ zadržovat dary pro řádové špitály.⁶⁰ Veškeré stížnosti na johanity přijímal výhradně papež, katoličtí duchovní měli zákaz je sami exkomunikovat.⁶¹ Soudní pravomoc nad johanity a jejich poddanými měl řádový komtur, který směl vybírat i peněžité pokuty.⁶²

Roku 1306 se papež Klement V. pokusil spojit johanitský řád do jedné organizace s řádem templářů. Velmistři obou řádů však návrh zamítli. Když byl templářský řád r. 1312 zrušen, jeho majetek a příjmy byly papežem převedeny na johanity, aby byly využívány k patřičným účelům. Johanité také převzali velké množství svatých ostatků. Téhož roku proběhly pokusy o reformu johanitského řádu, které měly omezit jeho výsady a přílišnou nezávislost, jak ji vnímalo světské duchovenstvo.⁶³

Řád se dělil do několika národností či jazyků, kterým odpovídaly jednotlivé provincie. Výčet národností se uzavřel r. 1464 a jejich počet se ustálil na osmi (Provence, Auvergne, Francie, Itálie, Aragon, Anglie, Německo, Kastilie-Portugalsko). Představený každé z těchto provincií měl vždy ještě funkci u velmistrovského dvora a každá národnost měla v sídle řádu svůj tzv. pohostinný dům (albergia).⁶⁴

Finanční prostředky v době míru sloužily k vydržování velmistrovského dvora a řádové vlády a plynuly z jednotlivých provincií, případně i od evropských katolických panovníků. Během četných obléhání Rhodu i Malty se z peněz financovala obrana, nejnákladnější bylo loďstvo a munice.⁶⁵ Roční platy z provincií se nazývaly response. Pokud se generální kapitula rozhodla tento pravidelný plat zvýšit, nazýval se impositione. Během první poloviny 14. století došlo k zavedení dalších poplatků, které musely

⁵⁷ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 288; 292.

⁵⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1063.

⁵⁹ TAMTÉŽ, inv. č. 1067.

⁶⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 1061.

⁶¹ TAMTÉŽ, inv. č. 1082.

⁶² TAMTÉŽ, inv. č. 1009.

⁶³ M. BARBER, *Noví rytíři*, s. 223, 318, 332–341.

⁶⁴ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 58; A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 290–291.

⁶⁵ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 58; A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 297.

provincie odvádět, a to odúmrtě (mortuaria), daně z prázdných beneficií (vacans) a kořistné (spolia). Tato opatření vedla ke stabilizaci řádových financí.⁶⁶

Po svém schválení r. 1113 sídlil řád v Jeruzalémě až do dobytí města Saladinem v říjnu 1187. Část členů řádu poté odešla do zámoří, kde se podíleli na zakládání nových komend. Sídlo řádu bylo přesunuto do křižáky nově dobyté pevnosti Akkon, kde měli svoji rezidenci i templáři.⁶⁷ Po dobytí Akkonu r. 1291 se centra obou konkurenčních řádů přesunula na ostrov Kypr. Johanité měli na ostrově už několik desítek let svoji strategickou základnu, řádový hrad Kolossi, který byl nyní představován k reprezentačním účelům. Od roku 1306 se řád pokoušel obsadit s tichým souhlasem papeže a křesťanských panovníků byzantské souostroví Rhodos. Poslední město bylo dobyto v srpnu 1310 a celé souostroví v Egejském moři se stalo majetkem a sídlem řádu na více než 200 let.⁶⁸ Po několika dlouhých tureckých obléháních úřadující velmistr kapituloval v prosinci 1522 a Rhodos získal sultán Sulejman. Řád v letech 1523 – 1530 přechodně sídlil ve Viterbu a Nizze.⁶⁹ Jako nové budoucí sídlo byl vybrán skalnatý a výhodně položený ostrov Malta. Podle názvu ostrova jsou johanité dodnes nazýváni maltézskými rytíři. Roku 1565 odolaly johanitské pevnosti na Maltě velkému tureckému útoku.⁷⁰ K dalšímu obléhání došlo až roku 1798, kdy se maltézští rytíři vzdali Napoleonovi. Po krátké francouzské okupaci byl ostrov r. 1800 obsazen Brity, Vídeňský kongres britskou nadvládu nad Maltou potvrdil a řádová vláda se přestěhovala na blízký ostrov Sicílie. Roku 1826 bylo sídlo řádu přeneseno ze Sicílie do římského paláce na Via Condotti, kde je dodnes.⁷¹

Se Suverénní vojenským a špitálním řádem sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty se můžeme dnes setkat v několika desítkách států světa. Existuje však pouze pět velkopřevorství: Česká republika, Rakousko, Řím, Benátky a Lombardie, Sicílie a Neapolsko. Hierarchie řádu je složitá, velmistr je doživotně volen radou rytířů a potvrzován papežem. Od roku 2008 je velmistrem Angličan Matthew Festing. Řád má v současné době přibližně 12 500 členů (muži i ženy), vydává vlastní známky a razí mince.⁷²

⁶⁶ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 60; A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 296.

⁶⁷ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 39 - 40.

⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 46 – 49.

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 114 – 118.

⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 127 – 131.

⁷¹ TAMTÉŽ, s. 213 – 215.

⁷² M. Festing byl zvolen 11. března 2008. Převzato z oficiálních webových stránek řádu www.orderofmalta.org.

II. 2. Česká provincie

První johanitské komendy ve střední Evropě byly zakládány ve druhé polovině 12. století a s každou z nich řád posiloval svůj vliv.

Česká provincie patřila do okruhu německé národnosti a její představený byl velmistrovského dvora tzv. velkým bailivem, který vykonával dozor nad řádovými pevnostmi.⁷³

Do Království českého přišli johanité na pozvání krále Vladislava I., který se s řádem setkal na druhé křížové výpravě (1147 – 49), kdy bylo jeho vojsko součástí císařské armády. Vladislav daroval johanitům několik pozemků a vesnic na území Království českého. Prvním řádovým domem se stal kostel Panny Marie pod řetězem v Praze,⁷⁴ který sloužil zároveň jako klášter, špitál a hřbitov. První český johanitský konvent se věnoval hlavně špitální a pastorační činnosti, jeho vojenské funkce byly potlačeny, protože členy konventu byli převážně starší bratři ve výslužbě.⁷⁵ Konvent byl dokončen r. 1182. Byla v něm mimo jiné uložena hrst hlíny ze Svaté země, kterou někdo přinesl s sebou.⁷⁶

Roku 1312 převzali johanité v Čechách a na Moravě majetek zrušeného templářského řádu. Konkrétně šlo o komendy na Starém Městě u rotundy sv. Vavřince a v Uhříněvsi, dále v jihomoravských Jamolicích a Čejkovicích. Většinu nabytého majetku johanité zanedlouho odprodali.⁷⁷

V čele české provincie stál nejprve preceptor či mistr, v letech 1325 – 1626 generální převor a od roku 1626 velkopřevor.⁷⁸ Byl volen na určitou dobu provinční kapitulou. V období do r. 1598 se však stávalo, že převora ustanovil český král.⁷⁹ V letech 1508 až 1692 měli čeští generální převorové papežem uděleno právo nosit mitru. Král Ferdinand II. ustanovil převory za přisedící vyššího zemského práva a stálé místodržící v Království českém. V letech 1627 – 1849 zasedali na zemských sněmech

⁷³ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 290 – 291.

⁷⁴ Pojmenování se vztahovalo k řetězu, kterým se uzavírala brána opevnění „johanitské čtvrti“ na Malé Straně. Podle názvu kostela bývali johanité označováni také jako Svatomařští rytíři. F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 11; A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 249.

⁷⁵ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 33 – 34.

⁷⁶ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 9 – 10.

⁷⁷ M. BARBER, *Noví rytíři*, s. 406 – 415.

⁷⁸ L. JIRÁSKO, *Církevní řády*, s. 28. Ludikar uvádí velkopřevorát už od r. 1467 (*O řádu maltánském*, s. 264), v ostatní literatuře se však objevuje výhradně rok 1626.

⁷⁹ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 264.

ve stavu vyššího kléru.⁸⁰ Jejich ustanovení k zemským sněmům mělo souvislost s obnoveným zřízením zemským, což vyplývá již se samotné datace.

Představení provincie sídlili od založení konventu v Praze. Kvůli husitským nepokojům v pražských městech se pražští johanité přesunuli do Strakonice, takže když pražský řádový kostel Panny Marie v květnu 1420 vyhořel, nikdo při požáru nezemřel. Z kostela však zbyly pouze obvodové zdi. Johanité se aktivně účastnili bojů proti husitskému hnutí (například generální převor Jindřich z Hradce zemřel na následky zranění z bitvy u Sudoměře v březnu 1420).⁸¹ Pražský konvent byl poté znovu budován, kostel Panny Marie byl opravován od roku 1519. Vedení české provincie se vrátilo do Prahy až roku 1694. Zanedlouho byly budovy přestavěny v barokním duchu a dnešní podoba konventu pochází z r. 1731.⁸²

České převorství zahrnovalo zhruba území Čech, Moravy, Slezska, Těšínska, Dolních a Horních Rakous, Štýrska, Korutan, Kraňska a Tyrol.⁸³ Představený české provincie přijímal instrukce a nařízení od velmistra řádu prostřednictvím velmistrovských bul.

Během roku 1373 probíhaly vizitace na statcích johanitů ve všech provinciích. Tyto vizitace nařídil papež Řehoř XI., měly převážně ekonomický podtext a v konečném důsledku měly vést k reformaci řádu. Cílem bylo získat přehled o majetku, příjmech a výdajích johanitů, případně odstranit nepotřebné laiky. Česká provincie byla považována za jednu z nejbohatších. Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi pověřil provedením vizitace bechyňského arcijáhna Borše a veřejného notáře Jana z Pomuku. Ti si do Prahy předvolávali zástupce jednotlivých komend a další svědky. Svědkem mohli být např. laici, kteří sloužili v komendách. Všichni byli po přísaze tázáni na celkový počet johanitských domů v arcidiecézi, jména a stáří bratrů, příjmy, výdaje, ideální výnosy statků a veřejné mínění. Obecným jevem však bylo, že příjmy byly přiznávány v minimální výši, zatímco výdaje v maximální možné míře včetně zanedbatelných položek.⁸⁴

Generální převor musel ročně odvádět určité poplatky do řádové pokladny. Jednalo se o response, vacans a mortuaria; vybírání kořistného nebylo uplatňováno.⁸⁵ Tyto dávky vybíral z jednotlivých komend preceptor, který zároveň dohlížel na

⁸⁰ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 265; 280.

⁸¹ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 71 – 72.

⁸² M. BUBEN, *Suverénní řád*, s. 35.

⁸³ L. JIRÁSKO, *Církevní řády*, s. 28.

⁸⁴ V. NOVOTNÝ (ed.), *Inquisitio domorum*, s. 11 – 13.

⁸⁵ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 60.

důchody.⁸⁶ Preceptor se účastnil generálních kapitul, kde předkládal účty převorství.⁸⁷ Část poplatků od johanitů rakouských zemí byla určena přímo pro českého převora.⁸⁸ Během obléhání Rhodu velmistr ve 30. letech 15. století nařídil, aby každá provincie vyslala na ostrov alespoň 25 plně vyzbrojených rytířů. Kvůli husitským válkám nebylo české převorství schopné toto nařízení splnit, dokonce ani odvézt řádné poplatky do rhodské pokladny.⁸⁹ Velmistr proto roku 1451 české provincii předepsal sníženou dávku ve výši 100 zlatých ročně a zbavil zástupce komend povinnosti pravidelného skládání účtů na Rhodu. Tato opatření platila do roku 1534.⁹⁰ Finanční situace se však nezlepšovala příliš rychle, protože v bule z r. 1492 velmistr znovu žádá, aby český generální převor zaplatil dlužnou částku řádové pokladně. Nestačilo tedy, že byly rozprodávány některé řádové statky, které např. roku 1460 chtěl generální převor Jošt z Rožmberka vykoupit se svolením Jiřího z Poděbrad zpátky.⁹¹ Generální převor Jan ze Švamberka byl roku 1501 dokonce velmistrem zbaven úřadu, protože dlužil rhodské pokladně už 2500 zlatých. Dluh mu však byl z části odpuštěn, část zaplatil a roku 1509 byl z více důvodů rehabilitován do úřadu.⁹²

Jednou ročně v létě se konala provinční kapitula a trvala tři až šest dní. Její svolání do Prahy, později Vídně, nařizoval generálnímu převorovi velmistr, který také vybízel johanity k účasti. Podobně velmistr ohlašoval svolání generální kapituly ve svém sídle a nařizoval převorům, aby na kapitulu vyslali své zástupce.⁹³ Generální převor měl povinnost vykonat každý čtvrtý rok vizitaci všech komend na území své provincie.⁹⁴

Po dobytí Malty Napoleonem r. 1789 bylo české velkopřevorství jedinou provincií, kde se udržely řádové struktury. Následoval útlum činnosti řádu až do prusko-rakouské války r. 1866. Tehdy došlo k oživení aktivity v oblasti zdravotní péče, konkrétně se jednalo o sanitní službu na bojištích a dobře vybavené sanitní vlaky s elektrickým osvětlením. Česká provincie také financovala výstavbu a provoz hospice v městě Tantum mezi Betlémem a Jeruzalémem, což znamenalo opětovný návrat řádu

⁸⁶ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 264.

⁸⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 928.

⁸⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1206.

⁸⁹ J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 70 – 71.

⁹⁰ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 73.

⁹¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 999.

⁹² F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 77.

⁹³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1207, 1210; A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 299.

⁹⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1208.

do Svaté země. Za zásluhy byl českým velkopřevorům od r. 1881 udělován titul rakouský kníže.⁹⁵

Během první světové války řádoví lékaři operovali v polních nemocnicích a ze Strakonice odjelo osm sanitních vlaků na jižní a východní frontu. Vlaky přepravily do zázemí téměř 360 tisíc raněných.⁹⁶

Pozemková reforma roku 1919 zbavila řád většiny statků, zůstal pouze malý majetek ve Slezsku a Rakousku. Roku 1938 se od české provincie oddělila rakouská část a vzniklo nové rakouské převorství se sídlem ve Vídni. Dosavadní český velkopřevor (Karl von Ludwigstorff) se stal převorem rakouským a pro Čechy byl zvolen nový (Karel kardinál Kašpar).⁹⁷ Kvůli kolaboraci převora pražského konventu frá Bobeho s nacisty byly řádu odňaty v letech 1945-49 budovy konventu i velkopřevorského paláce. Maltézská knihovna byla od té doby spravována Národním muzeem. Od roku 1949 byla činnost řádu velmi omezována a kněží byli perzekuováni.⁹⁸

K oficiálnímu obnovení řádu maltézských rytířů došlo v dubnu 1990. Z veškerých zabavených nemovitostí jim byl dosud navrácen pouze konvent na Malé Straně. Zároveň došlo k reorganizaci charitativní organizace Česká maltézská pomoc, která je určitým způsobem provázána s řádem a nárazově působila již za druhé světové války.⁹⁹

Současným velkopřevorem je Karel Eduard Paar (nar. 1934). Byl zvolen v březnu 2004 na šestileté funkční období.¹⁰⁰

II. 3. Strakonický konvent

Dějiny města Strakonice jsou spojeny s šlechtickým rodem Bavorů, který působil v jihočeském regionu od první poloviny 13. do počátku 15. století. Původ rodu a jeho počátky nejsou dodnes úplně jasné. Za prvního dědičného pána Strakonice a zakladatele rodu je považován Bavor I. († 1260).¹⁰¹ Zúčastnil se třetí křížové

⁹⁵ M. BUBEN, *Suverénní řád*, s. 35; k vybavení sanitních vlaků blíže S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 67.

⁹⁶ M. BUBEN, *Suverénní řád*, s. 36.

⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 36.

⁹⁸ J. POŘÍZKA, *Maltézští rytíři*, s. 110 – 112.

⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 116 – 117; 132 – 137.

¹⁰⁰ Aleš PALÁN, *Lidé za ta staletí vědí, že je na nás spolehnoutí*, *Katolický týdeník* 48, 2008, č. 2, s. 4.

¹⁰¹ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 31 – 43.

výpravy, především obrany Akkonu r. 1190, a ve Svaté zemi se setkal se špitálním bratrstvem sv. Jana Jeruzalémského.¹⁰² Na počest svého návratu nechal ve Strakonících vybudovat johanitskou komendu, a to přímo ve svém hradě. Došlo tak k netradičnímu propojení velmožského a církevního sídla. Jejich těsné soužití bylo však nekonfliktní pouze za Bavora I. Jeho nástupce Bavor II. přenechal johanitům starší část hradu a raději dal budovat pro svůj rod nový palác s vlastní kaplí. Johanité tehdy pravděpodobně obývali dnešní kapitulní síň, nejstarší část komendy. Kapitulní síň je dodnes propojena s kostelem sv. Vojtěcha (dnes sv. Prokopa) křížovou chodbou s ambity a nástěnnými malbami z doby Bavora III. Kostel v hradním areálu sloužil výhradně pro potřeby kláštera.¹⁰³

Bavor I. začal řád finančně podporovat a roku 1243 johanitům daroval část svého hradu. Podle listiny Viléma z Bavorova z ledna 1318 tuto polovinu konkrétně tvořil kostel se vším příslušenstvím, klášter (kapitulní síň s křížovou chodbou), špitál na mostě a mlýny u mostu. Dále do majetku řádu téhož roku patřilo několik vsí a dvorů, desátek z trhů a clo z Velkých i Malých Strakoníc a Horažďovic a desátek z několika mlýnů.¹⁰⁴ Bavorové až na výjimky projevovali vůči řádu štědrost, která vedla k tomu, že během 14. století majetek řádu převyšil svým rozsahem majetek rodu Bavorů ze Strakoníc.¹⁰⁵ Během první poloviny 14. století navíc řád získal majetek zrušeného templářského řádu.¹⁰⁶

Roku 1373 obývalo johanitskou komendu 17 osob, z toho 13 duchovních a čtyři zbrojnoši.¹⁰⁷ Veškeré statky strakonické komendy byly roku 1358 osvobozeny Karlem IV. od všech berní a sbírek.¹⁰⁸ Roku 1402, kdy z pramenů mizí zmínky o Bavorech ze Strakoníc, koupil český převor Jindřich z Hradce zbývající polovinu strakonického hradu. Tento obchod schválili papež Bonifác IX. a Bartholomeus Caraffa, velmistřův místodržící v Římě.¹⁰⁹

Jak už bylo uvedeno, během husitského hnutí v Praze došlo ke zničení pražské komendy a kostela Panny Marie. Jindřich z Hradce přesídlil do strakonické komendy po vypuknutí husitských nepokojů. Zemřel na strakonickém hradě v březnu 1420 na následky zranění z bitvy u Sudoměře. V dubnu téhož roku bylo vypáleno město

¹⁰² TAMTĚŽ, s. 16; J. POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů*, s. 34.

¹⁰³ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 122 – 125; A. BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, s. 12 – 14.

¹⁰⁴ M. SVOBODA, *Hospodaření strakonické komendy*, s. 1; J. DYK, *Popis politického okresu*, s. 55.

¹⁰⁵ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 79.

¹⁰⁶ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 270.

¹⁰⁷ TAMTĚŽ, s. 261.

¹⁰⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 992.

¹⁰⁹ TAMTĚŽ, inv. č. 2456, 2458; S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 89.

Strakonice, ale hrad dobyt nebyl. Strakonická komenda jako jediná se v husitských válkách vždy ubránila, ostatní komendy v Čechách padly, moravské komendy přečkaly bouřlivé období v lepším stavu.¹¹⁰ Strakonický hrad byl také opěrným bodem pro jihočeské katolíky, roku 1449 zde vznikla tzv. Strakonická jednota. Tato katolická opozice byla namířena proti Jiřímu z Poděbrad a její založení podnítil hlavně generální převor Václav z Michalovic.¹¹¹

O reprezentativnosti sídla vypovídá inventář strakonického panství, který byl sepsán po smrti velkopřevora Václava Zajíce z Házmburka v únoru 1578. Nejlépe vybavena byla ložnice velkopřevora, po kterém zůstalo především velké množství šatstva. Ostatní místnosti (velká světnice, jídelna a pokoje bratrů) byly zařízeny už střídmeji. Pokoje bratrů měly jedno až čtyři lůžka. Ve zbrojnici se nacházela vyčištěná zbroj pro 18 mužů. Hrad dále obývali purkrabí, kancléř, kněz, učitel a písař, kteří denně stolovali s velkopřevorem. U kněžského stolu zasedali kněz-převor, sedm kněží, probant, rektor školy a zvoník, se kterými případně seděli i přespolní hosté (kněží, mniši). Svůj stůl měli hospodářští úředníci (fišmajstr, sládek) s panskou čeledí. Každou neděli směli přijít ke stolu i rychtáři a čeled' z panských dvorů. Zámecká kuchyně dále vařila pro špitál, který r. 1578 obývalo šest nebo sedm chudých, pro vysloužilého purkrabího a pro žáky zámecké školy. Zbylé jídlo se rozdávalo dětem chudých, které přicházely na zámek žebrať, a vězňům. Chudým se také pravidelně rozdávala medová kaše, a to až do r. 1784, kdy byla tato činnost uznána za zastaralou. Vedle kuchyně byla pekárna. V hradním areálu byla také krejčovská dílna, kolářská dílna a pivovar.¹¹²

Strakonický hrad byl roku 1619 zpusťošen vojskem generála Mansfelda. O šest let později bylo město Strakonice vydrancováno švédským vojskem. Majetek velkopřevorství byl z velké části rozchvácen a význam strakonické komendy začal upadat. Poté, co se velkopřevorát roku 1694 vrátil na pražskou Malou Stranu, byl strakonický hrad využíván spíše jako občasné letní rekreační sídlo a panství jako zdroj příjmů. K zanedbávání hradu jistě přispěl i fakt, že velkopřevory se často stávali pouze cizí šlechtici, kteří nevnímali jeho dřívější důležitost. Strakonický převor pokračoval ve vedení sporů se strakonickým magistrátem, které začaly v 80. letech 17. století a týkaly se převážně městských privilegií.¹¹³ Strakoničtí pravidelně přísahali velkopřevorovi

¹¹⁰ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 71 – 72.

¹¹¹ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 53.

¹¹² J. DYK, *Popis politického okresu*, s. 104 – 108, KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 64.

¹¹³ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 58 – 59; M. BUBEN, *Suverénní řád*, s. 35; A. BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, s. 11.

poslušnost; roku 1701 však tuto přísahu odmítli složit a i v následujících letech setrvali v opozici vůči maltézským rytířům.¹¹⁴

V letech 1714 – 1720 byl k hradu přistavěn barokní palác. Jedním z důvodů byl ten, že hradní místnosti už nebyly vhodné k bydlení. Z roku 1718 se dochoval popis původního johanitského špitálu sv. Markéty. Byl ve velmi špatném stavu, měl několik ložnic, komor a velkou jídelnu. Většina místností byla vytápěna, přestože střecha špitálu byla děravá. Chudí leželi na starých lehátkách a starali se o ně dobrovolníci, stálou pracovníci byla kuchařka.¹¹⁵

Několik velkopřevorů založilo ve Strakonících chudinské nadace. Velkopřevor Michael Ferdinand z Althanu dokonce poskytl městu kapitál na založení hlavní školy.¹¹⁶ V této době došlo také k přeměně klášterního kostela na kostel farní, a to v souvislosti s josefínskými reformami. Od doby Bavora III. byl totiž jako farní kostel využíván kostel sv. Václava v osadě Lom, která splynula se Strakonícemi.¹¹⁷

Ve druhé polovině 19. století bylo ve Strakonících postaveno depo pro řádové sanitní vlaky, které vysvětil převor zdejší komendy. Toto depo fungovalo pouze pro zásobovací vozy, nikoliv pro vozy s raněnými. Obsluhu vozů většinou zajišťovali strakoničtí měšťané. Veškeré lékařské vybavení, lůžkoviny a chirurgické nástroje byly uloženy v komendě.¹¹⁸

Po vzniku Československé republiky došlo k urychlení odchodu řádu ze Strakoníc. Kvůli pozemkové reformě z r. 1919 museli maltézští rytíři odprodat svůj velkostatek se třemi dvory, mlýnem, cihelnou a pivovarem, k čemuž došlo o šest let později. Místnosti velkopřevora na zámku byly pronajaty městskému lékaři a ostatní byty dělnickým rodinám a vojákům. Vzácnější část inventáře byla zaevidována a převezena do Prahy. Poslední řádový sanitní vlak se uplatnil r. 1921 při přepravě potravin pro ruské hladovějící děti. Vlakovou soupravu poté převzaly České dráhy.¹¹⁹

V prosinci 1925 české velkopřevorství odproдалo celý velkostatek Strakonice třem soukromým osobám. Zámek a hrad s kostelem sv. Prokopa si maltézští rytíři ponechali. V prosinci následujícího roku došlo k další transakci, při které řád prodal

¹¹⁴ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 60.

¹¹⁵ TAMTÉŽ, s. 61 – 62.

¹¹⁶ TAMTÉŽ, s. 64 – 65.

¹¹⁷ A. BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, s. 18.

¹¹⁸ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 66 – 68.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, s. 70 – 71.

i hrad s příslušenstvím včetně cihelny stejným kupujícím. Z utržených peněz byl zakoupen velkostatek Dolha v Zakrapatí.¹²⁰

Kostel sv. Prokopa s farou zůstaly v majetku velkopřevorství. V té době ho částečně spravoval Frá Antonín Voráček, který byl zároveň učitelem na strakonickém gymnáziu. Do Strakonice odešel nastálo roku 1938, původně jako administrátor, později se stal zdejší děkanem. Svůj úřad vykonával do roku 1950, kdy byl z ideologických důvodů zatčen a uvězněn na šest let. Během 70. let 20. století ještě působil na strakonické faře až do své smrti roku 1978. Byl posledním strakonickým duchovním, který složil řádové sliby.¹²¹

¹²⁰ J. POŘÍZKA, *Maltézští rytíři*, s. 69 – 70; 79.

¹²¹ TAMTÉŽ, s. 110.

III. FARA HORAŽĎOVICE V LETECH 1251 – 1436

Počátky farního kostela a fary v Horažďovicích jsou úzce spojeny s rodem Bavorů ze Strakonice. Když strakoničtí velmoži budovali své rodové sídlo ve středním Pootaví, Horažďovice byly trhovou osadou. Bavorové se na horažďovickou lokalitu zaměřili kolem poloviny 13. století. Bavor I. nechal kolem osady budovat opevnění a tvrz, bývá proto někdy pokládán za zakladatele města.¹²² Z konfirmační listiny Přemysla Otakara II. z roku 1251¹²³ se dozvídáme, že Bavor I. daroval strakonické komendě různé vsi, mezi nimi i Horažďovice (*Horasowiz*). V praxi to však znamenalo, že pánem obce zůstal nadále Bavor, ale požitky z některých jejích částí náležely johanitům. Pravděpodobně šlo o pět ohrazených pozemků, kterých se týká listina Bavora II. z roku 1279.¹²⁴

Založení kostela a fary v Horažďovicích podnítil Bavor II. Zatímco Bavor I. daroval johanitům polovinu svého strakonického hradu a byl schopen s řádovými bratry obývat prakticky stejné prostory, Bavor II. otcovu přízeň k řádu nesdílel. Svoji pozornost soustředil raději na Horažďovice a jeho štedrost vedla k rychlému rozmachu trhové osady, čímž poněkud omezil rozvoj nedalekých Strakonice. V Horažďovicích financoval stále probíhající opevňovací práce a výstavbu farního kostela. Duchovní správu svěřil Bavor II. johanitům.¹²⁵ Třebaže k nim nechoval velkou náklonnost, jeho rod byl tak spojen s johanitským řádem, že jejich uvedení do Horažďovic bylo naprosto samozřejmé a působilo by nepřirozeně, kdyby nově založenou faru svěřil jinému řádu. Založení farního kostela bývá ohraničováno roky 1260 a 1273.¹²⁶ Přestože obec byla již několik let propojena s řádem johanitů, jejich stálou přítomnost v Horažďovicích je možné s jistotou prokázat až po vybudování kostela, který byl zasvěcen sv. Petrovi. Bavor II. daroval krátce před svou smrtí horažďovickým johanitům různé statky, které jim dosud nepatřily, a nahradil vše, co jim bylo odňato kvůli stavbě vodního příkopu kolem obce. Tato náhrada se konkrétně týkala pěti městišť s veškerým výnosem z nich, která johanité získali od Bavora I.¹²⁷

¹²² E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 16 – 17.

¹²³ RBM I., č. 1279, s. 592 – 593.

¹²⁴ RBM II., č. 2801, s. 1228.

¹²⁵ A. BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, s. 7 – 8.

¹²⁶ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 41.

¹²⁷ J. DYK, *Popis politického okresu Strakonického II*, s. 52; RBM II., č. 2801, s. 1228.

Bavor III. sice podobně jako jeho předchůdce projevoval přízeň Horažďovicím, avšak větším objektem jeho zájmu byl cisterciácký klášter ve Zlaté Koruně, kde byl i pohřben.¹²⁸ Roku 1298 daroval tento Bavor chrámu sv. Petra v Horažďovicích k věčnému vlastnictví a užitku tři lány v lese lidově řečeném Babiny. Lesní porost byl určen k vykloučení a náležely k němu okolní louky, hora Běllice a potok Hřebičice vhodný k rybolovu.¹²⁹ J. G. Sommer ve své topografii uvádí, že tehdy v Horažďovicích sídlilo sedm johanitů.¹³⁰ Více informací o faře ve 13. století jinak prameny ani literatura neposkytují a pro toto počáteční období neznáme jménem žádného z místních johanitů.

S osobou Bavora III. se setkáváme ještě na počátku 14. století. Po vymření Přemyslovců nesouhlasil s uznáním Rudolfa Habsburského za českého krále. Rudolf proto vytáhl se svým vojskem ke střetu s Bavorem a oblehl ho v červenci 1307 v Horažďovicích. Během obléhání však Rudolf zemřel a město nebylo dobyto.¹³¹

V archivu českého velkopřevorství se nachází kniha opisů důležitých listin a inventáře z 18. století,¹³² do níž bylo opsáno několik řádek z antifonáře, který byl údajně celý pergamenový a byl uložen na horažďovické faře. V zápisu se hovoří o vysvěcení horažďovického chrámu, ke kterému došlo na žádost Bavora III. Vysvěcení provedl ctihodný biskup Hermannus Prisiliensis.¹³³ Všem přítomným věřícím vyhlásil osmdesátidenní odpustky, za každou vyslechnutou mši čtyřicetidenní odpustky, za modlitby za spásu duše pana Bavora III. osmdesátidenní odpustky, stejně jako za každou manuální pomoc při horažďovickém chrámu. Kvůli biskupově výzvě k modlitbám za spásu duše šlechtice je pravděpodobné, že již tehdy nežil, takže by k vysvěcení chrámu sv. Petra došlo po roce 1315, což se shoduje s názorem, že roku 1316 byla jeho stavba definitivně dokončena.¹³⁴

Roku 1316 došlo v Horažďovicích také ke sporu mezi obyvateli a farářem Jakubem o ves v blízkosti města. Jde o prvního horažďovického faráře, kterého známe jménem. Spor byl ukončen mírem a Bavor III. v dotyčné vsi osvobodil 58 jiter půdy ode všech platů.¹³⁵ Podle úsudku Simony Kotlárové se jednalo o Babiny.¹³⁶

¹²⁸ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 67.

¹²⁹ RBM II, č. 2811, s. 1231 – 1232.

¹³⁰ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, s. 175.

¹³¹ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 59 – 60.

¹³² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 54, kart. 916 (nefoliováno).

¹³³ Tuto osobu se bohužel nepodařilo identifikovat.

¹³⁴ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, 104.

¹³⁵ RBM III, č. 397, s. 119.

¹³⁶ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 104.

Krátce po smrti Bavora III. vydal jeho bratr a nový vládce rodu Vilém I. ze Strakoníc důležitou listinu.¹³⁷ Jde o confirmaci všech dosavadních donací strakonickým i horažďovickým johanitům, za kterou následují nová Vilémova věnování. Podle této listiny z 5. ledna 1318 vlastnil horažďovický kostel stále Babiny s okolním územím – z dokumentu vyplývá, že na místě určeném před dvaceti lety k vykloučení stál zatím jeden dvůr pojmenovaný *Babin*. Pět městišť, která byla roku 1297 přesunuta kvůli stavbě vodního příkopu do opevněného města, jsou v listině z r. 1318 označena jako *domuncula* (domky). Na původně ohrazených plochách uvnitř města došlo tedy k nějaké stavební činnosti. Nově se v majetku kostela sv. Petra objevují tři masné krámy ve městě, lán půdy za hradbami a mlýn pod městem, ze kterého získával kostel ročně dvacet grošů a strakonická komenda tři loty¹³⁸ zlata. Dále Vilém I. daroval kostelu právo rybolovu na řece Otavě podél města, určitou dávku z místní školy a dvůr ve vsi Veřechov s částí této vsi. Je zvláštní, že jako zakladatel horažďovického kostela je v listině označen Bavor III. – snad proto, že za jeho vlády byl kostel dokončen. Je zde také vůbec poprvé zmíněna existence školy.

V jedné z dalších Vilémových listin z roku 1318, která se týká potvrzení určitých donací Bavora III., je ve svědečné formulaci zapsán horažďovický farář Jan.¹³⁹

Kromě donací od rodu Bavorů ze Strakoníc získával farní kostel majetek ve formě zbožných odkazů od obyvatelů města. Například měšťan Rapoto odkázal pro spásu své duše kostelu a zdejšími bratřimi johanitými nemovitost v Horažďovicích o rozloze osmi jiter. Vilém I. tento odkaz potvrdil a osvobodil ode všech možných platů a dávek v listině z května 1319.¹⁴⁰ Zároveň touto listinou vyňal z berních povinností jeden lán půdy, který přiléhá k louce patřící johanitům. Z tohoto lánů museli johanité nově platit ročně jeden ferton¹⁴¹ strakonické vrchnosti.

Roku 1330 nechal horažďovický měšťan Theodoricus řečený Mečř postavit před městem kapli sv. Michala a svěřil ji do péče zdejších johanitů. Přidal k ní ještě pole poblíž Babin o rozloze šesti jiter, které mohli johanité využívat. V nové kapli měla být dvakrát týdně sloužena mše. Z listiny se dozvídáme, že horažďovickým farářem byl

¹³⁷ RBM III., č. 471, s. 194 – 195.

¹³⁸ Jeden český lot zlata vážil přibližně 16 gramů. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 72.

¹³⁹ TAMTÉŽ, č. 420, s. 170.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ, č. 501, s. 205 – 206.

¹⁴¹ Jeden ferton neboli věrdunk odpovídá zhruba 16 pražským grošům. Z PETRÁŇ – P. RADOMĚRSKÝ, *Encyklopedie české numismatiky*, s. 322.

toho roku bratr Conradus. Farní kostel je zde jmenován již kostelem svatých Petra a Pavla.¹⁴²

Za pět let, pravděpodobně krátce před svojí smrtí, se tento měšťan po zralé úvaze rozhodl svůj odkaz johanitům zvětšit, a to se souhlasem manželky a všech svých dědiců. Odkázal jim lázeň (kterou pravděpodobně pronajímal) s pozemkem a všemi dřevěnými i kamennými budovami, které na pozemku stály, dále dvě osetá pole na druhé straně mostu a dvacet kop pražských grošů. Lázeň stála poblíž sladovny (nebo pivovaru), kterou získali jeho dědici. Měšťan Theodoricus ve své závěti johanity zavázal, aby jednou za rok sloužili ve farním kostele ranní mši k uctění Boha, Boží rodičky, andělů a všech svatých. Pokud by z nezbytných důvodů nemohli v určený den mši sloužit, museli ji nahradit vysluhováním dvou jiných mší. Strakoničtí i horažďovičtí johanité slíbili, že budou veškerá ustanovení zbožného měšťana zachovávat v platnosti. V listině je opět jmenován horažďovický farář Conradus. Dotyčná listina byla sepsána ve Strakonících za přítomnosti horažďovického rychtáře Petra a děkana prácheňského kraje Andream v březnu 1335.¹⁴³ Kromě majetkových záležitostí se z listiny poprvé s jistotou dozvídáme, kolik johanitů tehdy v Horažďovicích bydlelo. Tuto informaci obsahuje věta „dále [připojuji] 20 kop grošů pražských, jako byl k horažďovickému domu připojen šestý bratr.“

Podle listiny z července 1341 ležela zmíněná lázeň před městskými hradbami, tedy u řeky, protože město ještě nemělo vodovod.¹⁴⁴ Toho roku ji horažďovický farář Adam se souhlasem ostatních bratří pronajal na tři roky lazebníkovi Goclínovi a jeho manželce. Je možné, že manželé měli lázeň pronajatou už dříve, za vlastnictví Theodora Mečříře, a teprve k roku 1341 jim uplynula předchozí nájemní lhůta. Roční nájemné lázně a přilehlých budov činilo jednu kopu pražských grošů a bylo splatné třikrát ročně v určené dny po dvaceti groších.. Pokud by lázeň vyhořela vinou nájemce, měl povinnost ji z vlastních zdrojů opravit. Dokument byl sepsán v Horažďovicích a stvrzen městskou pečetí. Farář Adam v listině navíc zajistil pravidelnou koupel jednou týdně pro sebe a svůj dům,¹⁴⁵ což bylo v hygienických poměrech 14. století jistě považováno za luxus. Navíc zmínka o přilehlých kamenných i dřevěných budovách naznačuje, že se nemuselo jednat pouze o jednoduchou lázeň s několika vědry na vodu, ale mohla zde

¹⁴² RBM III, č. 1608, s. 629.

¹⁴³ RBM IV, č. 135, s. 52.

¹⁴⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2136.

¹⁴⁵ Vzhledem ke kněžskému stavu faráře překládáme slovo *familia* jako *dům*, ne jako *rodina*. Je pravděpodobné, že farář Adam zajistil pravidelnou lázeň pro sebe a ostatní bratry z horažďovického domu.

fungovat i místnost s horkou párou nebo sauna. Také tam mohl bydlet nájemce se svojí rodinou, případně s dalším personálem.¹⁴⁶

V Archivu českého velkopřevorství se nachází nedatovaný opis konfirmační listiny Karla IV.¹⁴⁷ Je možné, že jde o listinu sepsanou roku 1358 v Norimberku, o které se zmiňuje A. Č. Ludikar.¹⁴⁸ V listině jsou stvrzeny veškeré dosavadní donace pro strakonické i horažďovické johanity. K horažďovickému kostelu panovník potvrdil ves Babín, les Babiny, horu Bělíci, část Veřechova, právo rybolovu na Otavě podél města, roční plat z mlýna, lázeň, tři masné krámy. Nově se však objevuje sladovna, dvě zahrady a tři krámky se sukнем. Patrně se jedná o nemovitosti získané již uvedeným odkazem měšťana Theodorica, které nebyly v jeho odkazu specifikovány. V případě sladovny muselo navíc dojít k transakci mezi duchovními a měšťanovými dědici.

Po polovině 14. století nacházíme jména a přemístění některých horažďovických kněží v konfirmačních knihách. Ke konci roku 1358 byl horažďovický farář ustanoven správcem farnosti ve Velkém Boru u Horažďovic, protože tamější farář Symonus zemřel. Tuto správu vykonával pravděpodobně do května 1361. Tehdy byl totiž do Velkého Boru poslán Valentinus, novic z kláštera křižovníků Božího hrobu na Zderazi. Oba duchovní (horažďovického faráře i Valentina) ustanovil do úřadů představený zderazského kláštera.¹⁴⁹

Kolem roku 1359 zemřel pán města Vilém I. ze Strakoníc. Protože neměl potomky, vymřela jím strakonická větev rodu po meči. Horažďovice zdědil Bavor IV. řečený Bašek z blatenské větve, ale město bylo na okraji jeho zájmu, věnoval se spíše rozvoji Strakoníc.¹⁵⁰

Roku 1371 se stal farářem v nedalekém Záboří Jan, jeden z duchovních horažďovického domu, z iniciativy panoše Mladoty ze Záboří.¹⁵¹

V lednu r. 1374 byl ustanoven farářem ve vsi Hradešice horažďovický kněz Jakub. Hradešická farnost ležela poblíž Horažďovic a nebyla obsazená z důvodu úmrtí

¹⁴⁶ F. HOFMANN, *České město*, s. 332 – 333.

¹⁴⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 878, kart. 388.

¹⁴⁸ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 257.

¹⁴⁹ LC I, s. 73, 77. Roku 1336 odkázal Oldřich z Boru své panství křižovníkům Božího hrobu, kteří ho drželi do husitských válek. Kostel při borském hradu obývalo až šest řádových duchovních, a proto se o něm lidově mluvilo jako o klášteře. Městečko bylo z tohoto důvodu nazýváno Křižovnícký Bor. A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 214.

¹⁵⁰ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 86.

¹⁵¹ LC II, s. 63. Zmíněný Mladota pocházel z rodu Záborských z Brloha. OSN XXVII, s. 358.

faráře Václava. Novou správu farnosti zajistil rytíř Vilém z Čachrova. Farář Jakub ve svém úřadě setrval pouze tři roky, než zemřel.¹⁵²

Když roku 1373 probíhala v české provincii vizitace johanitských statků pro papežskou kurii, z Horažďovic nebyli předvoláni k vyslechnutí žádní svědkové. O Horažďovicích proto vypovídali svědkové ze Strakonice, že jde o připojenou faru ke strakonickému konventu, kde řádoví kněží vykonávají pobožnosti a starají se o farníky. Horažďovická fara byla považována za velkou faru, protože ji toho roku obývalo pět johanitských duchovních. Z tohoto důvodu je fara započítána mezi komendy.¹⁵³ V listinných materiálech bývá často označována jako *domus (horawiczensis)*, zatímco strakonická komenda bývá vzhledem k velikosti a významu jmenována *conventus (straconicensis)*.

Ve výčtu výdajů strakonické komendy se objevuje i dluh vůči horažďovické faře.¹⁵⁴ Tohoto dluhu se týká listina generálního převora Semovíta Těšínského z července 1379.¹⁵⁵ Dluh vznikl kolem roku 1359, kdy horažďovický farář Werner poskytl strakonickému konventu k užívání 38 kop a 14 grošů. Jako náhradu za dlužnou sumu udělil generální převor horažďovickým johanitům čtyři kopy grošů ročně ze vsi Podolí u Radomyšle. Část této vsi byla součástí johanitského panství teprve od roku 1367.¹⁵⁶ Horažďovičtí bratři měli na tuto částku nárok do té doby, než pro ně bude zakoupen plat z jiné vsi. Potom měl roční plat z Podolí plynout opět do Strakonice. Ve svědečné řadě listiny se objevuje i výše zmíněný farář Werner.

Během roku 1377 došlo ke zvětšení záduší kaple sv. Michala před městem, a to díky dalšímu příslušníkovi zbožného rodu Mečírů. Konrád Mečír odkázal ke kapli věčný plat ze svého mlýna.¹⁵⁷ V dubnu toho roku horažďovickou komendu opustil bratr Jakub řečený Jaxonus a stal se farářem ve Lnářích, kde byla fara neobsazena kvůli úmrtí faráře Alberta. Obsazení fary zajistil místní šlechtic a patron lnářského kostela rytíř Konrád ze Lnář.¹⁵⁸

Roku 1380 došlo na horažďovické faře k několika změnám. V lednu byl johanitský duchovní Petr jmenován farářem ve vsi Vidonice, protože tamější farář

¹⁵² LC III-IV, s. 2, 78. Patronem hradešického farního kostela Proměnění Páně byl v letech 1374 – 1377 Vilém Kanický z Čachrova. OSN V, s. 851.

¹⁵³ V. NOVOTNÝ (ed.), *Inquisitio domorum*, s. 14 – 15, 21.

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 14.

¹⁵⁵ NA, ŘMA, inv. č. 2138.

¹⁵⁶ M. SVOBODA, *Hospodaření strakonické komendy*, s. 12.

¹⁵⁷ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 67.

¹⁵⁸ LC III-IV, s. 68.

Beneš se rozhodl svůj úřad opustit.¹⁵⁹ V srpnu se stal farářem v nedalekém Kadově horažďovický johanita Erhard z důvodu úmrtí předchozího faráře. Byl ustanoven panošem Janem z Kadova.¹⁶⁰ V říjnu došlo ke změně přímo v Horažďovicích, protože zemřel dlouholetý farář Werner a generální převor Semovít Těšínský jmenoval dalším farářem novice Jakuba.¹⁶¹ Během čtyř let tedy horažďovickou komendu opustili čtyři duchovní. Žádné prameny však nedokládají, jak a kdy byla komenda doplněna o nové bratry.

Roku 1385 získali horažďovičtí johanité 150 grošů ročního platu z nedaleké vsi Ojnice.¹⁶² Tento plat jim od vdovy Kačky¹⁶³ zajistili bratři ze strakonické komendy, pravděpodobně jako náhradu za výše zmíněný dluh z r. 1359. Zvláštní je, že ve svědečné formulaci není jmenován horažďovickým farářem Jakub, ale Jaxonus, který také k listině přivěsil svoji pečeť, ale měl být toho roku farářem ve Lnářích. Konfirmační knihy totiž žádnou výměnu faráře nevidují. Je však možné, že „Jaxonus“ byla obecnější zdrobnělina jména Jakub, a ne přezdívka jedné konkrétní osoby.

V srpnu 1390 se horažďovický kněz Jan stal oltářníkem v Klatovech, při oltáři sv. Mikuláše ve farním kostele Narození Panny Marie. Ustanovilo ho několik klatovských měšťanů a řemeslníků po smrti oltářníka Johánka.¹⁶⁴

V posledním desetiletí 14. století došlo ke změně v úřadu horažďovického faráře, která nebyla zaznamenána do konfirmačních knih. V říjnu 1403 byl totiž generálním převorem Jindřichem z Hradce jmenován bratr Václav. Nastoupil po zemřelém horažďovickém faráři Prokopovi, o němž se dochované prameny vůbec nezmiňují.¹⁶⁵ Generální převor v té době odkoupil celé strakonické panství zanechané vymřelým rodem Bavorů. Novým pánem Horažďovic se stal převorův bratr Jan starší z Hradce.¹⁶⁶

Roku 1407 získali horažďovičtí duchovní k obživě své a svých nástupců další plat. Písecký měšťan Dobej Volyňský jim pro spásu své duše odkázal třicet grošů a vyžádal si, aby za něj a jeho manželku bratři sloužili pravidelné zádušní mše. Ustanovil jim také pokutu ve výši jednoho fertonu, kterou by museli zaplatit komturovi

¹⁵⁹ TAMTÉŽ, s. 121.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 133. Patronem farního kostela sv. Václava byl toho roku Jan Selmberg z Kadova. OSN XIII, s. 738.

¹⁶¹ LC III-IV, s. 148.

¹⁶² Dnes Vojnice. NA, ŘMA, inv. č. 2140.

¹⁶³ Vdova po Janu Voračickém z Paběnic a Nalžov. OSN XXVI, s. 962.

¹⁶⁴ LC V, s. 26.

¹⁶⁵ LC VI, s. 105.

¹⁶⁶ S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 89; E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 21.

strakonického konventu, kdyby zanedbali vysluhování požadovaných mší. Jedním z pečtitelů listiny byl i horažďovický farář Václav.¹⁶⁷

V prosinci 1416 daroval horažďovickým johanitům roční plat ve výši čtyř kop grošů z vesnice Doubravice Rachač Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Lhotě. Poplatní povinnost byla v Doubravicích rozdělena mezi čtyři statky a rychtu. Jedna polovina částky byla určena na vysluhování zádušních mší za donátorova příbuzného, z druhé poloviny měly být slouženy mše za faráře a zemřelé duchovní ze vsi Lukové. Pokud by horažďovičtí johanité tyto povinnosti zanedbávali, měl plat připadnout strakonické komendě.¹⁶⁸ Důvod, proč měly být v Horažďovicích slouženy mše za kněží ze vzdálené Lukové a proč právě skrze osobu Rachače Dlouhoveského, není zcela jasný. Nabízí se však možnost, že tamější farní kostel sv. Jiří byl nějakým způsobem propojen s johanitskou komendou v Manětíně,¹⁶⁹ která byla od Lukové vzdálena pouze několik kilometrů. Zápis se také může vztahovat nějakým způsobem k morové epidemii roku 1380, kvůli které obec Manětín téměř vymřela.¹⁷⁰ Přesnější informace by však vyžadovaly hlubší studium manětínské komendy, které přesahuje rámec této práce. Manětínské komendě nebyl zatím věnován žádný badatelský zájem.

Roku 1417 zemřel pán Horažďovic Jan z Hradce a novým vlastníkem se stal jeho syn Menhart. V době propuknutí husitského hnutí r. 1419 žilo ve městě několik katolických duchovních a katolická byla také vrchnost. Přesto se však obyvatelé města velmi brzy přiklonili k husitství. Menhart z Hradce se roku 1420 pokusil kolem Horažďovic shromáždit vojska jiných katolických pánů. Jan Žižka se však o tomto dění dozvěděl a na podzim přitáhl se svým vojskem k Horažďovicím. Nechal uvěznit Menharta a pustošil okolí, které patřilo vesměs katolickým pánům.¹⁷¹ Na jaře 1421 se už Horažďovice objevují ve výčtu husitských měst, zpočátku pod vedením nedalekých Klatov. Správu ve městě vykonával Zbyněk z Buchova.¹⁷² Roku 1424 se přidal na husitskou stranu i Menhart z Hradce.¹⁷³

¹⁶⁷ NA, ŘMA, inv. č. 2142.

¹⁶⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2144

¹⁶⁹ Komenda v Manětíně byla založena kolem roku 1169 a nepřestála husitské hnutí. B. WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 39.

¹⁷⁰ F. HOFMANN, *České město*, s. 335.

¹⁷¹ E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 21; P. ČORNEJ, *Velké dějiny země koruny české V*, s. 279.

¹⁷² Jan Zbyněk z Budova pocházel z vladycké rodiny Bochovců z Buchova a v době husitské revoluce vykonával správu nad více městy tábořského svazu. OSN IV, s. 489.

¹⁷³ J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III*, s. 160 – 161; 253 – 254.

O situaci na horažďovické faře se literatura téměř nezmiňuje. J. G. Sommer uvádí jednou větou, že johanitská komenda byla zničena Žižkou.¹⁷⁴ Vypálení komendy během roku 1421 naznačuje B. Waldstein-Wartenberg.¹⁷⁵ Jisté však je, že až do roku 1425 mělo město stále johanitského faráře Václava. Vykonával svůj úřad dlouhých 22 let. V srpnu toho roku jmenoval generální převor Ruprecht Slezský farářem kněze Jana.¹⁷⁶ Pozitivní tedy je, že i přes zřejmé zničení komendy, byl ušetřen život faráře.¹⁷⁷ Co se týče Jana, není jisté, jestli také obýval zdejší komendu nebo byl poslán do města ze strakonického konventu. Podle konfirmačních knih byl však už v říjnu 1427 knězem v Horažďovicích Matěj Vácha.¹⁷⁸

Husitským hnutím byla násilně ukončena významná etapa v dějinách horažďovické fary. Zdejší komenda nebyla už nikdy obnovena. Stejný osud postihl i všechny ostatní komendy v Českém království, ubránil se pouze strakonický konvent. Samotná horažďovická fara nezanikla, ale už nikdy neměla takový význam, jako v předhusitské době.

¹⁷⁴ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, s. 175.

¹⁷⁵ B. WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 336.

¹⁷⁶ LC VIII-X, s. 104.

¹⁷⁷ Pro srovnání uvádím, že zásahy obyvatelů města vůči tamějším katolickým duchovním bývaly velmi radikální. Např. r. 1419 v Písku podpálil prohusitsky smýšlející dav místní dominikánský klášter, zajal mnichy a nechal je upálit na náměstí poté, co odmítli podávat lidu podobojí. Jiří PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000, s. 39.

¹⁷⁸ LC VIII-X, s. 209.

IV. FARA HORAŽĎOVICE V LETECH 1436 - 1622

IV. 1. Vývoj po husitském hnutí (1436 – 1480)

Po husitských válkách byly Horažďovice stále v držení pánů z Hradce. Někdejší johanitský konvent byl sice obnoven jako fara, ale přesto zde zpočátku žilo více johanitských kněží. Podle zápisu z r. 1440 v nejstarší městské knize se v Horažďovicích nacházeli minimálně dva kněží (Petr a Zikmund) a farář Jan. Zápis se týkal rektora zdejší školy, která stála vedle hřbitova kolem farního kostela už před rokem 1318. Rektor Jan Beptan si se souhlasem a za přítomnosti jmenovaných johanitů nechal do knihy zapsat veškeré peněžní i naturální požitky, které mu plynuly z fary.¹⁷⁹

V této době byl v Horažďovicích založen špitál panem Všeslavem z Jindřichovic. Nejprve měl podobu malého domku, který byl městskou radou osvobozen od veškerých platů a v následujících letech stavebně rozšiřován a jeho záduší zvětšováno. Špitál měl kapacitu pro dvanáct chudých a byl plně pod správou městské rady, v pozdějších letech se nazýval špitálem obecním.¹⁸⁰

Husitské hnutí přestála tehdy více než sto let stará kaple sv. Michala před městem. Roku 1448 odkázala k záduší této kaple jakési polnosti Alžběta Tudycová a roku 1459 daroval další pozemky Theodor Mečříř, oba ze zbožného rodu, který bohatě nadal také záduší farního kostela.¹⁸¹

Věž horažďovického kostela sv. Petra a Pavla dostala r. 1454 nový zvon, který zakoupil Mikuláš Berka, nejspíše měšťan. Zvon se roztavil během velkého požáru města roku 1619.¹⁸²

Kolem roku 1458 koupili město bratři Jan a Racek Kocovští z Kocova. Především Racek se věnoval rozvoji města. Pravděpodobně nechal přestavět tvrz a zajistil r. 1463 povolení výročního trhu od krále Jiřího z Poděbrad. Protože se Racek v té době těšil králově přízni, byl obdarován dokonce johanitskými statky v okolí města, které Jiří z Poděbrad řádu odňal v červnu roku 1467. Jako důvod uvedl celkovou neposlušnost johanitského kněžstva vůči němu jako českému králi. Jiří pravděpodobně odebral vše, co náleželo jak k záduší, tak k obročí. V listině jsou jmenovány pouze vsi

¹⁷⁹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 81.

¹⁸⁰ F. PALACKÝ (ed.), *AČ IV*, s. 249, 255.

¹⁸¹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 67.

¹⁸² K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 50.

Babín a Veřechov se vším příslušenstvím, protože z nich plynul největší příjem. Král majetek zastavil, ohodnotil částkou sedmi set grošů a předal Kocovskému a jeho dědicům k užívání do té doby, než by johanité obnos zaplatili.¹⁸³

Po králově smrti si Kocovský v Horažďovicích udělal základnu pro své vojáky, kteří odtud vyjížděli k loupežným výpravám směrem na České Budějovice. Racek se navíc zapletl do sporů s některými šlechtici a bavorským vévodou Albrechtem IV., který proti němu roku 1477 zorganizoval vojenské tažení a oblehl Racka v Horažďovicích. Město bylo obléháno celý rok, dokud nekapitulovalo.¹⁸⁴ Kapitulací skončilo zároveň i Kocovského držení Horažďovic. Novým majitelem se nakrátko stal generální převor Jan ze Švamberka, který získal zpět majetky odňaté Jiřím z Poděbrad.¹⁸⁵ Z toho vyplývá, že místní johanité nebyli schopni či ochotni zaplatit požadovanou částku, a tak měli po více než deset let minimální příjmy.

IV. 2. Změny za vlády Švihovských z Rýzemberka (1480 – 1622)

Již kolem roku 1480 prodal generální převor Horažďovice Půtovi Švihovskému z Rýzemberka. Švihovští pak město drželi až do r. 1622 a za jejich vlády došlo k významným změnám. Jednou z nich bylo například zavedení vody do města pomocí vodovodu z dřevěných koryt. To dokonce zařídil horažďovický farář Václav, který zřejmě úřadoval ke konci 15. století. Vyjednal povolení vodovodu u generálního převora Jana ze Švamberka na strakonickém hradě. Výstavba byla realizována roku 1503 a navázala na ni smlouva o rozdělení přivedené vody mezi městem a jeho pánem. Podle dohody byla polovina vody ve městě určena pro potřeby vrchnosti a druhá polovina pro obec. O Václavovi se ve smlouvě z května 1503 hovoří jako o bývalém faráři. Nový úřadující farář není jmenován, ale on i jeho nástupci měli právo odebírat vodu bez jakýchkoliv poplatků. Dřevěný vodovod vedl zčásti přes farní dvůr.¹⁸⁶ Kašny k odebírání vody byly tři – na náměstí, u pivovaru a na panském zámeckém nádvoří. Vodovod fungoval v nezměněné podobě do r. 1934, kdy byla dřevěná koryta nahrazena kovovými rourami.¹⁸⁷

¹⁸³ F. PALACKÝ (ed.), AČ IV, s. 256 – 257.

¹⁸⁴ J. MACEK, *Jagellonský věk* III, s. 328; II, s. 437.

¹⁸⁵ F. SKŘIVÁNEK, *Rytíři*, s. 77; OSN XI, s. 566 – 567.

¹⁸⁶ F. PALACKÝ (ed.), AČ IV, s. 239 – 240.

¹⁸⁷ E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 24.

Velký vliv na johanitskou faru ve městě mělo přivedení nejprve dalšího církevního řádu a záhy usazení českých bratří. Půta Švihovský uvedl do Horažďovic roku 1504 františkány-observanty a nechal pro ně budovat klášter vedle kaple sv. Michala – tedy na předměstí, daleko od farního kostela, což bylo obvyklé.¹⁸⁸ Na počátku 16. století byla kaple sv. Michala zchátralá nebo už úplně zanikla. Podle Karla Němce mohlo být důvodem vymření rodu Mečtířů, který kapli založil roku 1330 a staral se o ni nejméně do r. 1459. Dokončení františkánského kláštera s rajskou zahradou a kostelem sv. Michala se Půta nedožil – zemřel již roku 1504 a byl pohřben do jeho rozestavěného budovy. Klášter dokončili Půtovi synové ve 20. letech 16. století. V letech 1519 – 1534 se v Horažďovicích občas konaly provinciální kapituly františkánů.¹⁸⁹ Například roku 1533 žádal Zdeněk Lev z Rožmitálu (tehdy švagr pána města Jindřicha Švihovského) františkánského kazatele, jestli se v Horažďovicích může konat kapitula, a vyjadřoval velkou touhu sám se zúčastnit a zaplatit veškeré potřebné výdaje.¹⁹⁰ Pro šlechtice bylo totiž velmi prestižní záležitostí, pokud se jim podařilo zajistit konání kapituly v klášteře jimi založeném nebo sponzorovaném. V tomto případě byl Zdeněk Lev úspěšný a provinciální kapitula se v Horažďovicích konala hned následujícího roku 1534.¹⁹¹

Od roku 1530 bylo možné nazývat horažďovickou faru již farou maltskou či maltézskou, protože ostrov Malta se stal sídlem velmistra řádu. V literatuře je fara velmi často nesprávně označována jako maltská i před rokem 1530.

Kolem roku 1575 přešel pán města Václav Švihovský na víru českých bratří. Horažďovští mniši museli opustit františkánský klášter, který byl roku 1578 předán českým bratrům, zbaven oltářů a přizpůsoben k novým účelům. Po odchodu mnichů prý nechala Václavova žena Markéta také přešít kněžská roucha na šaty pro sebe a své dcery. Františkánský klášter oficiálně zanikl až roku 1590. Zřejmě již od roku 1573 byla v Horažďovicích bratrská škola, postavená na přilehlém dvoře, který bratři odkoupili. V budově nebyla pouze škola, ale také příbytky starších bratrského sboru.¹⁹²

V soupisu farností v děkanátu prácheňském z r. 1574 je poněkud překvapivě uvedeno, že farářem v Horažďovicích byl Petr Aidiger z řádu maltézských rytířů. Toto

¹⁸⁸ F. HOFMANN, *České město*, s. 318.

¹⁸⁹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 67; Dušan FOLTÝN – Pavel VLČEK – Petr SOMMER, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 2002, s. 228; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III*, s. 301.

¹⁹⁰ F. PALACKÝ (ed.), *AČ XII*, s. 136.

¹⁹¹ Petr HLAVÁČEK, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005, s. 42 – 44.

¹⁹² K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 110; V. SOKOL, *Příspěvky*, s. 4.

jméno se totiž v literatuře ani v pramenech, které by se vztahovaly k horažďovické faře, nevyskytuje.¹⁹³

Václav Švihovský se věnoval i přestavbě horažďovického zámečku. Nechal zbořit pět přilehlých domků náležejících faře a místo nich dal postavit pivovar, sladovnu, kvasírnu a další hospodářské budovy. Nevíme však, jestli zbořená stavení faře nějak nahradil nebo domky jednoduše zabral.¹⁹⁴

V červenci 1587 byl horažďovickým farářem Jan Libětický. Během zasedání johanitské generální kapituly v Praze na něj bylo učiněno udání, podle kterého měl farář zcizit monstranci s dalšími částmi chrámového pokladu a proviňovat se proti privilegiím a zákonům generálního převora. Do Horažďovic byli posláni Matyáš Kventr, doktor obojího práva rady při apelacích, a Petr Březnický, převor při pražském konventu, aby záležitost přezkoumali. O tom, že by tato malá komise do Horažďovic kdy přijela, nejsou však zmínky. Situaci nejspíš vyřešil sám purkmistr s městskou radou, kteří napsali a odeslali list generálnímu převorovi Kryštofu z Vartenberka, v němž se k onomu udání vyjádřili. Rázně odmítli nařčení ze zcizování chrámového pokladu s vysvětlením, že v Horažďovicích bylo vždy zvykem brát některé cenné věci do úschovy pro jejich větší ochranu. Na nařízení městské rady se cennosti zase vracely do péče kostelníků. Zástupci města vyvrátili také zcizování gruntů s tím, že všechny grunty a vsi, které kdy k záduší byly předky odkázány, se nalézají v nezměněném počtu.¹⁹⁵ Ze znění tohoto listu vyplývá, že generální převor napsal žádost o vysvětlení záležitosti jak faráři Libětickému, tak purkmistrovi a radě, ale dochoval se pouze list adresovaný faráři.

Za vlády dalšího pána z rodu Švihovských, Karla, značně utrpěl farní kostel. Švihovský z něj nařídil odnést obraz Panny Marie z velkého oltáře a další obrazy světců, kteří vadili jeho náboženskému přesvědčení. Tehdejší farář s touto situací zřejmě nic sám nezmohl, a proto ji řešil generální převor Matouš Děpold z Lobkovic. Roku 1591 podal stížnost na horažďovického pána přímo králi Rudolfovi II., který nařídil Švihovskému vše navrátit a nic podobného už neopakovat.¹⁹⁶

Kolem roku 1598 byl na horažďovickém předměstí postaven kostel sv. Jana Křtitele, primárně určený jako kostel hřbitovní. Pozemek vlastnilo město od první

¹⁹³ Josef HANZAL, *Církevní poměry v západních Čechách v druhé polovině 16. století*, *Minulostí západočeského kraje XXIII*, 1987, s. 97.

¹⁹⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2637, sign. 18, kart. 912.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ, inv. č. 2537, sign. 5a – 5b, kart. 912.

¹⁹⁶ V. SOKOL, *Příspěvky*, s. 12.

poloviny 15. století, kdy jej získalo darem od Jana Mládence z Miličína, někdejšího majitele oblasti severně od Horažďovic. Stavba byla zasvěcena sv. Janu na počest a památku donátora stejného jména. Kostel byl postaven z obecních financí a sloužili v něm většinou faráři z Velkého a Malého Boru.¹⁹⁷ Hřbitov se však začal využívat mnohem později a ještě dlouho se pohřbívalo kolem farního kostela. Hřbitovní kostel byl v 18. století předmětem vleklých sporů velkopřevora a horažďovické obce, o kterých bude podrobněji pojednáno v další kapitole.

V červnu 1610 proběhla na horažďovické faře vizitace, kterou provedl rytíř Čejka z Olbramovic, správce maltézské komendy v Kralovicích. Vizitaci nařídil generální převor. Toho roku byl farářem Petr Březnický, o kterém se výše hovořilo jako o převoru pražského konventu. Pokud nejde pouze o shodu jmen, nabízí se možnost, že Březnický byl už vyššího věku, a proto odešel z vysoké funkce v Praze na méně náročné místo, zaopatřené relativně výnosným obročím. Z této vizitace se dochoval česky psaný protokol, který sepisoval farář pod dozorem vizitátora.¹⁹⁸ Dokument obsahuje mnohé cenné informace, které naznačují poměry na faře na přelomu 16. a 17. století.

Předně se dozvídáme, že Březnický byl jediným maltézským knězem na faře a pravděpodobně i jediným v Horažďovicích. Farní budovu s ním obývalo služebnictvo: kuchařka, zvoník, děvečka se zrakově postiženou dcerou, dojička a pachole. Na farním dvoře chovali drůbež a skot, dříve i ovce. Farář užíval louku za městem zvanou Mokrá, z níž se sklízelo maximálně devět fůr sena. Sklizeň obstarávali sedláci z poddaných vsí a dostávali za to peníze, jídlo a pití. Další louky, které náležely k obročí, byly pronajímány sedlákům z okolí.

Horažďovickému faráři náležel les, který mohl nechat klučit. Podle protokolu této možnosti využil například Jiřík Tetaur, farář úřadující kolem roku 1541,¹⁹⁹ který nechal vymýtit velkou plochu a z výnosu z nově vzniklých polí dostával desátky. Z babínského lesa farář každý rok prodával okolním sedlákům dřevo na otop, které se nehodilo k žádným jiným účelům. Navíc sedláci, kteří orali farní pole, dostávali ročně na zimu nějaké dřevo od faráře darem. Tehdy k faře patřil také velký rybník, do kterého se ročně nasazovalo asi 200 ryb, a devět stavení ve městě. Pět domků, které stály blízko fary, bylo zbořeno za Václava Švihovského. Zbylá čtyři stavení farář nejspíš pronajímal

¹⁹⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, kart. 915.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2637, sign. 18, kart. 912.

¹⁹⁹ SOKA Klatovy, AM Horažďovice, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

měšťanům. Dále faře náležely tři masné krámy a tři chlebné. Z masných krámů nájemci odváděli například loj na kostelní svíce. Co se týče peněžních příjmů, od sedláků ročně plynulo téměř 40 kop míšeňských grošů, z nichž se 4 kopy 20 grošů odevzdávaly Švihovským. Babínští poddaní navíc odevzdávali ročně 70 kuřat a přes 15 strychů²⁰⁰ obilnin.

Podle Karla Němce byl farář Petr Březnický v úřadu do r. 1615, potom ho nahradil „husita“ Jindřich Kocián.²⁰¹ Nevíme, proč na faru nepřišel některý z řádových kněží, ani zda tento člověk vykonával farářský úřad s vědomím a svolením generálního převora. Kocián sloužil ve městě asi čtyři roky, než byl uvězněn v nedaleké Sušici. Je jisté, že byl přítomen v Horažďovicích, když byly vypáleny císařským vojskem, tedy v červnu 1619. Z vězení napsal v březnu 1620 list purkmistrovi a radě města Horažďovic.²⁰² Z něj vyplývá, že Kociána se zřekli jeho někdejší farníci, když proti němu křivě svědčili před císařskými vojáky. Tehdy lidé vypovídali, že nikdy neviděli Kociána vykonávat jeho farářské povinnosti. To se snažil farář dopisem z vězení vyvrátit a ujišťoval, že vždy vše poctivě prováděl a že je nevinný. Žádal adresáty, aby pro něho vydali otevřený zpečetěný list a v něm pravdivě napsali, jak se jako farář choval. Z dopisu se dále dozvídáme, že Kocián nepocházel z Horažďovic, ale přijel odjinud jen s malým majetkem, který se vešel na pět nebo šest vozíků. V Horažďovicích zůstala jeho manželka s dětmi a on se ve vězení strachoval o jejich bezpečí a hmotné zajištění.

Ať to s Jindřichem Kociánem dopadlo jakkoliv, do farářského úřadu se už nikdy nevrátil. Co se týče vypálení města císařským vojskem v červnu 1619, důvodem bylo, že vrchnost vyznávala nekatolickou víru. Město uvnitř hradeb vyhořelo prakticky celé a předměstí také. Farní kostel sv. Petra a Pavla byl vydrancován a škody byly o to větší, že mnozí lidé do kostela ukryli své cennosti. Podle zprávy očitého svědka vzali vojáci z chrámového pokladu osm ornátů, dva kalichy, pozlacenou monstranci a dvě stříbrné truhličky na svátosti. Kostel nevyhořel úplně celý – shořela polovina krovu, zvon, celá věž s krovem a střechou, hodiny na věži včetně dvou cimbálů a tři velké zvony. Do základů vyhořel i špitál, který stál poblíž kostela při hřbitovní zdi. Škoda na kostele byla vyčíslena na 4 150 kop míšeňských grošů. Kromě toho vyhořely i masné a chlebné

²⁰⁰ Jeden strych (korec) obilí podle druhu obilniny vážil přibližně 68 kg. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 89.

²⁰¹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 118. Označení Kociána jako husity převzal autor ze soupisu farářů z 18. století a je pravděpodobnější, že farář byl českým bratrem.

²⁰² V. SOKOLA, *Příspěvky*, s. 12 – 13.

krámy, které náležely k faře, a jistě byla poškozena i fara samotná. Během drancování vojáci ubližovali obyvatelům města – například ve výše zmíněném dopise Jindřich Kocián uvedl, že on sám byl pálen ohněm, svazován a tloučen. Zde se pak nabízí důvod, proč Horažďovičtí udali svého duchovního – snad doufali, že když se zbaví nekatolického faráře, císařští vojáci se s tím spokojí a přestanou plenit město.²⁰³

Na paměť vypálení města bylo o rok později ustanoveno pravidelné procesí, a to vždy na den 22. června.²⁰⁴

Horažďovice byly za posledního Švihovského pána Ferdinanda Karla zkonfiskovány. Švihovský se podílel na stavovském odboji tím, že byl komorníkem Fridricha Falckého. Ihned po bitvě na Bílé hoře odjel z Království českého a během cesty r. 1622 zemřel. Téhož roku bylo horažďovické panství 1622 odkoupeno za 74 518 kop míšeňských grošů novou vrchností – katolickým pánem Adamem ze Šternberka.²⁰⁵

²⁰³ V. SOKOL, *Příspěvky*, s. 13; K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 117 – 118.

²⁰⁴ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 121.

²⁰⁵ TAMTĚŽ; Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 665 – 666.

V. FARA HORAŽĎOVICE V LETECH 1622 - 1733

V. 1. Vývoj v době pobělohorské

Když v 16. století získal Horažďovice rod Švihovských z Rýzmběrka, znamenalo to mnoho změn v životě města. Podobná situace se opakovala krátce po vypuknutí třicetileté války. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, horažďovické panství bylo zkonfiskováno během první vlny odjímání majetků nekatolickým šlechticům.²⁰⁶ O město, předměstí a četné okolní vsi projevil zájem Adam ze Šternberka, který si vše od panovníka koupil roku 1622.²⁰⁷ Protože Šternberkové patřili mezi českou katolickou šlechtu, znamenala nová vrchnost pro Horažďovické předně konfesijní změny.

Horažďovičtí obyvatelé byli do velké míry ovlivněni přítomností předměstské komunity jednoty bratrské. To se projevilo také v tom, že v úřadu faráře byl po několik let tolerován nekatolický duchovní. V předbělohorské době bylo ve farním kostele vysluhováno přijímání pod obojí, což vyplývá z listu, které město adresovalo Adamovi ze Šternberka hned roku 1622.²⁰⁸ Purkmistr a městská rada v něm Šternberka žádali, aby jim u arcibiskupa vymohl povolení k přijímání způsobem pod obojí, jak tomu bylo zvykem už dříve. Z téhož listu vyznívá, že Šternberk své nové poddané nejdříve napomenul k poslušnosti katolické církvi a k účasti na bohoslužbách. Horažďovičtí jej v klidu ujistili, že schvalují veškeré obřady katolické církve, rádi se podřídí řádnému katolickému knězi a budou se pravidelně účastnit mší, ale žádají především již zmíněné pod obojí. V otázce přijímání svátosti požadovaným způsobem nebylo obyvatelům Horažďovic pochopitelně vyhověno a byli vrchností nadále žádáni, aby přestoupili ke katolické víře. Podle výpovědí 55 měšťanů z roku 1624 je zřejmé, že většina z nich odmítla katolictví a hlásila se k „víře podobojí,“ ve které byli tito měšťané vychováni a od mládí vedeni. Podle mínění Vojtěcha Sokola se za názvem „podobojí“ skrývali čeští bratři, jejichž komunita byla oficiálně rozptýlena. Jen několik z dotazovaných měšťanů se rozhodlo jít ke zpovědi a přijmout katolickou víru.²⁰⁹

²⁰⁶ I. ČORNEJOVÁ a kol., *Velké dějiny VIII*, s. 84; T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*.

²⁰⁷ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 121; T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 665 – 666.

²⁰⁸ V. SOKOL, *Příspěvky*, s. 13 – 14.

²⁰⁹ TAMTĚŽ, s. 5; 15 – 18.

Vzhledem k tomu, že v této době bylo velmi těsně propojeno náboženství se školstvím, část výše zmíněného dopisu z r. 1622 se týká i zaopatření výchovy dětí ve městě. Na výzvu vrchnosti purkmistr a rada oznamovali, že ve městě se o vzdělání dětí stará katolický kantor. Jeden učitel zřejmě už tehdy nestačil, a proto městská rada zamýšlela v nejbližší době opatřit ještě mladšího kantora, který by pracoval nejen ve škole, ale také by sloužil ve farním kostele.

Vedení zdejší jednoty bratrské, které sídlilo v bývalém františkánském klášteře na předměstí, bylo vyhnáno už před rokem 1621. Tohoto roku byl totiž klášter znovu obsazen františkány, ne však původními observanty, ale řádem menších bratří františkánů – minoritů. Protože město bylo v této době konfiskátem, minorité byli do Horažďovic posláni panovníkem Ferdinandem II.²¹⁰ Jejich příchod do kláštera byl celkem radikální, protože se rozhodli budovu „očistit“ od všeho, co zůstalo po českých bratrech. Dokonce nechali exhumovat pohřbené bratrské duchovní, jejich ostatky rozdrtili, spálili a pohřbili do neposvěcené půdy. Také otvírali rakve Švihovských z Rýzemberka, které byly uloženy ve sklepení a brali z nich veškeré cennosti, včetně celé cínové rakve Theobalda Švihovského, jehož ostatky přeložili do dřevěné rakve. Samotnou budovu kláštera bylo nutné opravit.²¹¹

Maltézská fara se tedy znovu dělila o věřící na Horažďovicku s dalším katolickým řádem. V pobělohorské době se řádové duchovenstvo velmi významně podílelo na rekatolizaci obyvatelstva, a to především řehole s misijním a kazatelským zaměřením: jezuité, dominikáni a františkáni. Katolické řády, které měly specifické zaměření, se do rekatolizace zapojily jen omezeně. To platilo i o řádu maltézských rytířů, jenž se orientoval na zdravotní, sociální a charitativní činnost.²¹² Proto nás nepřekvapí, že rekatolizační snahy v Horažďovicích byly v rukou místních minoritů, což je potvrzeno v dalším listě pro město od vrchnosti.²¹³ V něm se hraběnka Maxmiliana ze Šternberka odvolala nejdříve na císařský patent z dubna 1624,²¹⁴ který pro Království české povoloval pouze katolickou víru, a znovu napomenula měšťany, že zanedbávají bohoslužby a zpovědi. Toto měl napravit prostřednictvím katolického vyučování měšťanů ne farář, ale kvardián minoritského kláštera. Kvardián tehdy nesuploval úřad faráře, protože tím měl být od roku 1621 jakýsi Laurentius. Ten však

²¹⁰ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 228.

²¹¹ Zdeněk BEDNÁŘ a kol. (edd.), *Dílo Jana Amose Komenského 9/ I*, Praha 1989, s. 174 – 175.

²¹² E. ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy*, s. 500.

²¹³ V. SOKOL, *Příspěvky*, s. 18 – 19.

²¹⁴ I. ČORNEJOVÁ, *Velké dějiny VIII*, s. 97; T. V. BÍLEK, *Reformace katolická*.

evidentně nebyl schopen přimět své farníky k pravidelným zpovědím a návštěvám bohoslužeb. Hraběnka Šternberková na závěr listu Horažďovickým pohrozila, že osoby nekatolického vyznání nebudou oddávány v kostele a pohřbívány do posvěcené půdy. Dozorem nad tímto pověřila tentokrát jak faráře, tak kvardiána. Nakolik však fara a klášter spolupracovaly v zájmu rekatolizace, se můžeme jen domnívat.

Eduard Šimon ve své práci o maltézských rytířích uvádí, že od 20. let 17. století až do roku 1717 byla horažďovická fara obsazována světským duchovenstvem.²¹⁵ Sám však tuto informaci prezentuje jako neověřenou a neuvádí její zdroj. Tuto domněnku je třeba přijímat s velkou opatrností, protože prameny ji potvrzují pouze v případě Františka Adamovského (v úřadu od r. 1668 do 90. let 17. století), o kterém bude podrobněji pojednáno níže.

Z pověření císaře Ferdinanda II. vznikly krajské reformační komise, které od srpna do září 1624 zjišťovaly formou vizitací poměry na faráích. V jejich pravomocích bylo i provádět nutná opatření, což obvykle znamenalo nahradit nekatolického faráře jakoukoliv katolickou osobou.²¹⁶ Horažďovice tehdy patřily do bechyňského arcijáhenství, které bylo s arcijáhenstvím plzeňským v lepším stavu než ostatní oblasti. V Horažďovicích vizitovala komise pod vedením děkana ze Staré Boleslavi. V zápisu komise je u Horažďovic pouze zmínka, že farářem je Mattheus Crispus (nikoliv tedy farář Laurentius, jak uvádějí jiné prameny²¹⁷), který zajišťoval duchovní péči také v Chanovicích, Buděticích, Kádově, Bezděkově a Boru, tedy v obcích v okruhu přibližně 10 km od Horažďovic.²¹⁸

Podobné komise působily ještě během roku 1628, opět z ustanovení císaře. Prácheňský, Bechyňský a Vltavský kraj vizitovali Jan Arnošt Platejs (augustiniánský probošt a budoucí olomoucký biskup), Jindřich Libštejnský z Kolovrat (dvorský sudí), Jan Vratislav z Mitrovic a několik pomocníků.²¹⁹

V letech 1630 – 1631 byla pražská arcidiecéze rozdělena na vikariáty, které se shodovaly s hranicemi krajů. Prácheňsko se dělilo do tří vikariátů a jejich sídla se v průběhu doby měnila. Osobu vikáře vybírala konzistoř ze všech duchovních oblastí, která se měla stát vikariátem a obvykle byl zvolen ten nejzkušenější.²²⁰ V našem

²¹⁵ E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 12.

²¹⁶ E. ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy*, s. 518 – 519.

²¹⁷ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

²¹⁸ NA Praha, APA I, sign. C 80, kart. 759 (Recepta 1624).

²¹⁹ I. ČORNEJOVÁ, *Velké dějiny VIII*, s. 97; E. ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy*, s. 529.

²²⁰ I. ČORNEJOVÁ, *Velké dějiny VIII*, s. 183; Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 191. Vymezení kompetencí a působnosti vikářů viz A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 194 – 206.

případě se jednalo asi o dvacet kněží, ze kterých byl vybrán sušický děkan. Od té doby tedy horažďovická fara patřila do sušického vikariátu.

Roku 1641 došlo k další z reformačních vizitací nařízených arcibiskupem, která do Horažďovic prezentovala na místo faráře jakéhosi Jana Manafia, roku 1649 proběhla podobná vizitace, během které byl za horažďovického faráře ustanoven Jan František Brexelides, který získal i čestný děkanský titul.²²¹

Ve 40. a 50. letech 17. století se v úřadu faráře v Horažďovicích údajně vystřídali Jakub Markovic (horažďovický rodák) a Karel Tabernator,²²² z jejichž působení se v archivech nenacházejí žádné písemné památky.

Z pramenů 18. století víme, že roku 1652 arcibiskup odňal správu hřbitovního kostela maltézským kněžím a patronátní právo přičkl horažďovické obci.²²³ Bylo to vyvrcholení snah zástupců města, kteří si vyprosili na hraběti ze Šternberka zrušení podřízenosti hřbitovního kostela vůči kostelu farnímu. Šternberk si však patronátní právo ke hřbitovnímu kostelu sv. Jana Křtitele ponechal pro sebe a Horažďovičtí v této věci odeslali stížnost na konzistoř. Výsledkem bylo již zmíněné arcibiskupské povolení.

Nedostatek dochovaného písemného materiálu naštěstí neplatí o farářích druhé poloviny 17. století. Z jejich doby se v archivních fondech nacházejí zajímavé materiály, z nichž především popis ceremonie při instalaci faráře, velkopřevorské instrukce a farářské relace zasluhují podrobnější rozbor a komentář.

V. 2. Slavnostní instalace horažďovických farářů

Z pramenů 18. století se dozvídáme o tom, že ve starších dobách existoval v určité ustálené podobě způsob, jakým byl každý nový farář uveden do svého úřadu. V průběhu doby však tento zvyk zanikl a byl obnoven v pobělohorské době. S jistotou víme, že rituálem instalace prošli faráři druhé poloviny 17. století.²²⁴ Důkazem byla

²²¹ Miloslav VOLF, *K dějinám protireformace v Jižních Čechách (1637 – 1650)*, Jihočeský sborník historický 51, 1982, s. 81 – 83.

²²² SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

²²³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 54, kart. 916.

²²⁴ Obecně o slavnostních instalacích světských farářů pojednává P. STUČHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110 – 111.

očitá svědectví dvou horažďovických měšťanů z roku 1730.²²⁵ Přesný popis ceremonie se zachoval v městské knize, konkrétně v zápisu z roku 1733.²²⁶

Na instalaci farářů se aktivně podílela řada osob – purkmistr a radní, zástupce velkopřevora, kostelníci, děti a kantoři. Samozřejmě lze předpokládat přítomnost širokého obecnstva z řad obyvatel města. Bývali zváni také světští duchovní, kteří sloužili v okolních obcích.²²⁷

Slavnostní obřad probíhal následovně: Purkmistr a radní se oblékli do plášťů, setkali se u radnice a odtud šli k farnímu kostelu. Tam na ně čekalo několik chlapců, kteří nesli malé korouhvičky, doprovodili pány radní na faru a vešli s nimi do farního dvora. U fary se setkali s hejtmanem strakonického panství jakožto zástupcem velkopřevora, který předal faráři mátu. Radní vzali faráře mezi sebe a společně vykročili přes náměstí (kolem chlebných krámů) ke dveřím farního kostela. Po celou dobu zněly fanfáry na trubky a bubny, které hrály děti pod vedením kantora, poté zpívaly modlitby k Panně Marii. U dveří farního kostela stál kostelník, který držel na cínovém talíři s červeným šátkem klíče od chrámu, které byly uloženy na radnici. Pronesl slavnostní řeč, poblahopřál faráři a předal mu klíče. Kněz těmito klíči odemkl kostelní dveře a kráčel i s klíči k hlavnímu oltáři, kde je vrátil zpět purkmistrovi, který je předal kostelníkovi k uložení. Během celé ceremonie zněly všechny kostelní zvony. U velkého oltáře v kostele se zpívala píseň *Veni Spiritus Sancte*. Následovala slavnostní mše, kterou po krátké přípravě sloužil nový farář.

V tomto rituálu se skrývá jistá symbolika, a to především kolem klíčů od farního kostela. Skutečnost, že farář si musel klíče vypůjčit, použít a zase vrátit naznačuje, že i jeho farářský úřad mu byl propůjčen magistrátem, i když to ve skutečnosti nebyla pravda, protože patronem kostela byl vždy velkopřevor maltézského řádu. Každý farář měl přece k dispozici vlastní klíče od kostela, které byly uloženy na faře, a proto si nepotřeboval ani v den své instalace půjčovat klíče od města (uvážíme-li navíc, že duchovní čekal na průvod z radnice přímo na faře, kde klíče visely). Kněz tedy hned od začátku věděl, že na radnici jsou uloženy druhé klíče od chrámu, které mohli radní v některých případech jistě použít. Dalším symbolem tohoto rituálu mohl být fakt, že farář nepřijal klíče a blahopřání přímo od purkmistra, ale od kostelníka, který byl měšťanem pověřeným ke službě v kostele a zároveň farářovým podřízeným. Magistrát

²²⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913.

²²⁶ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1802, kart. 20.

²²⁷ Pro srovnání: instalace světských kněží nařizována konzistoří r. 1696 – A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské*, s. 441.

tak mohl kostelníka použít k tomu, aby si farář ihned nespojil existenci náhradních klíčů od kostela s vlivem radních na fungování chrámu, který tyto klíče naznačovaly. Máta, kterou dostal duchovní od strakonického hejtmána, symbolizovala moudrost, mravnost, horlivost, střídmost, umírněnost a další vlastnosti, které by správnému faráři neměly chybět.²²⁸

V. 3. Velkopřevorské instrukce

Od doby vzniku fary v Horažďovicích se v pramenech neobjevil žádný dokument normativního charakteru a jejich existenci je možné pouze předpokládat. První dochované instrukce pocházejí z druhé poloviny 17. století a nejsou datované.²²⁹ Vydavatelem instrukcí byl velkopřevor hrabě Vilém Leopold von Reinstein-Tattenbach (v úřadu 1658 – 1661), příjemcem horažďovický farář Johann Rudolf Faber (v úřadu 1652 – 1660). Podle let úřadování obou mužů je možné instrukce dodatečně datovat mezi léta 1658 a 1660.

Tattenbachovy instrukce byly vydány konkrétně na jméno faráře Fabera a jejich obsah se vztahuje k horažďovické faře. Nešlo tedy o žádné univerzální pokyny pro všechny maltézské fary, kterých v této době bylo přibližně dvacet a většina z nich se nacházela v rakouských zemích. V Království českém byly řádové fary v 17. století pouze v Horažďovicích, Pičíně, Strakonících a Radomyšli u Strakonice.²³⁰ Bohužel nevíme, jestli správci ostatních farností obdrželi podobné instrukce. Pokud by však horažďovická fara byla jediná, důvodem vydání pokynů mohlo být, že se k ní vztahovalo rozsáhlejší beneficium, které bylo potřeba dobře spravovat.

Soupis instrukcí byl napsán německy s četnými latinskými výrazy. Začíná i končí rozsáhlou intitulací velkopřevora. Dokument uložený v Národním archivu je originálem a má jednu přitištěnou pečeť. Vedle ní je vlastnoruční podpis hraběte Tattenbacha, pod ním je podpis kancléře Caspara Augustina Zobela, který zřejmě text sepsal. Samotné pokyny jsou rozděleny do 17 bodů:

²²⁸ Alfredo CATTABIANI, *Florarium – mýty, legendy a symboly spjaté s květinami a rostlinami*, Praha 2006, s. 242.

²²⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2537, sign. 20, kart. 912. Edice textu instrukce viz příloha č. 2.

²³⁰ Sestaveno z údajů v inventáři fondu. E. ČÁŇOVÁ – A. SKÝBOVÁ, *Maltézští rytíři – české velkopřevorství* (spisy a knihy 1395 – 1946), Praha 1965; Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 20, 1970, č. 2, s. 517.

1. Farář je povinen pečovat o jemu svěřené věřící ve farním kostele sv. Petra a Pavla i filiálním kostele sv. Jana Křtitele v Horažďovicích,²³¹ vést příkladný křesťanský život, kázat, pořádat procesí, sloužit mše, křtít děti, navštěvovat nemocné farníky, starat se o kostel a jeho oltáře, pečovat o ornáty a chrámový poklad. Z tohoto a všeho dalšího, co by jeho služba ještě vyžadovala, se farář zodpovídá Bohu a řádu maltézských rytířů.

2. Farář je povinen opatrovat veškeré fundace a práva vztahující se k farnímu i filiálnímu kostelu.

3. Farář je povinen dohlížet na to, zda jsou stále zachovávány v platnosti veškeré dary věnované kostelům, zbožné odkazy zemřelých věřících a další práva, a hledat, jestli kvůli válečným událostem nevznikly jakékoliv nesrovnalosti. Pozemky, které byly zastaveny, má farář všemi možnými prostředky znovu získat a ohraničit, třeba i s pomocí okolních vrchností. Dále má přísně napomínat poddané, kteří odcházejí ze svých gruntů bez výslovného souhlasu velkopřevora.

4. Farář je povinen opatrovat, zpět získávat a uvádět do praxe vše, čeho se týkaly předešlé tři body.

5. Farář je povinen ve jménu řádu maltézských rytířů vybrat ze čtyř zbožných mužů navržených městskou radou dva, kteří budou ustanoveni za kostelníky. Ti mají povinnost opatrovat ornáty, chrámový poklad a mobiliář, spravovat příjmy, almužny a nadání.

6. Farář je povinen prohlédnout, přezkoumat a schválit alespoň jednou ročně kostelní účet předložený kostelníky, a to za přítomnosti purkrabí strakonického hradu a několika horažďovických konšelů. Následovně musí farář podepsat příslušný posudek.

7. Farář by měl dbát na to, aby se farníci podíleli na opravách zdí, kleneb, střech a oken farních budov i farního dvora.

8. Farář je povinen se vši vážností a úsilím dodržovat, aby farní kostel neměl takovou újmu z pohřbívání a pořizování odkazů u filiálního kostela sv. Jana Křtitele, jak tomu bylo dosud, a aby byl filiální kostel zbavován farních práv, která byla už dříve určena pro farní kostel prvním fundátorem a nadále potvrzována králi a císaři.

9. Farář by se měl snažit, aby se městská rada starala o městskou hradbu v blízkosti farního dvora a nenechávala ji chátrat. Farář má případně přimět farníky, aby pomáhali při opravách.

²³¹ Skutečnost, že velkopřevor označil hřbitovní kostel jako kostel filiální, naznačuje, že nesouhlasil s odnětím patronátního práva arcibiskupem r. 1652 nebo ho jednoduše ignoroval.

10. Farář je povinen ve spolupráci s městskou radou zajistit, aby škola byla spravována vhodným a pilným učitelem, který by děti a mládež vyučoval římskokatolické víře. Dále je povinen dohlížet na špitál, aby vždy obdržel nadání jemu určená a byl veden věrným správcem, který by jednou ročně vyhotovil zprávu o špitále a předal ji faráři.

11. Farář nikdy nesmí sám propustit z poddanství člověka, jehož vrchností je velkopřevor, ale vždy musí získat souhlas převora strakonického konventu, řádového kancléře a strakonického purkrabího. Pokud by některý poddaný zběhl nebo se o zběhnutí pokusil, farář má povinnost nechat jeho grunt nebo dům prodat a obsadit vhodným katolickým hospodářem.

12. Farář má povinnost využívat lesy horažďovického benefícia pouze s dobrým úmyslem a pro vlastní potřebu a nesmí těžit dříví z lesa bez povolení velkopřevora a jeho úředníků.

13. Farář má povinnost zřídit a řádně vést urbář, ve kterém bude evidovat hospodáře, grunty, louky, domy, úroky a další povinnosti. Do urbáře má jmenovitě sepsat všechny poddané, muže, ženy i děti, a průběžně připisovat nově narozené děti. Dále má vést registr křtů a knihu sirotků, do které má zapisovat veškeré nároky sirotků, aby jim nemohla být způsobena škoda.

14. Farář nesmí bez vědomí strakonického purkrabí dovolit, aby byl některý z poddaných využit na práci dalšími osobami. Poddaní ze dvou vsí²³² mají povinnost se jednou ročně ve stejnou dobu dostavit do převorské kanceláře ve Strakonících a tam řádně podepsat určitá ustanovení.

15. Farář má povinnost pobízet rychtáře ze zádušních vsí, aby se alespoň jednou za dva týdny v sobotu dostavili do strakonické vrchnostenské kanceláře a podali zprávy o kontribučních i jakýchkoliv jiných záležitostech.

16. Farář má povinnost podávat zprávy o všech událostech, které se týkají patronátního práva, nadání a jejich platnosti velkopřevorovi, v jeho nepřítomnosti pak strakonickému převorovi, řádovému kancléři nebo strakonickému purkrabímu.

17. Farář má povinnost snažit se zachovávat všechny výše uvedené body, aby se vyvaroval velkopřevorově nemilosti, a do šesti týdnů má napsat podrobnou zprávu o provedení instrukcí.²³³ Farář bude předkládat své zprávy a účty na konci každého roku v pražské velkopřevorské kanceláři.

²³² Jedná se o největší dvě zádušní vsi Babín a Veřechov.

²³³ Tato zpráva faráře se nedochovala, pokud ji však opravdu napsal.

V. 4. Vývoj ve druhé polovině 17. století

Roku 1659 byla poblíž Horažďovic na vrchu Stráž postavena loretánská kaple, která plnila funkci lokálního poutního místa. Stavbu, která měla atypický půdorys pětiúhelníku, financovala hraběnka Ludmila ze Šternberka. Uvnitř kaple byla umístěna socha Panny Marie Loretánské.²³⁴ V záměru Šternberků bylo vytvořit významné poutní místo, kde by při loretánské kapli stál velký Boží hrob, Kalvárie a křížová cesta. Jejich plány se však neuskutečnily a význam horažďovické loretě nepřesáhl lokální rovinu.²³⁵

Nástupcem Rudolfa Fabera v úřadu horažďovického faráře byl minoritský kvardián Struvelius. Jeho ustanovení bylo jistě prozatímní, ale protáhlo se na léta 1660 - 1663. Roku 1663 se stal farářem Alexander František Hladík, který pocházel z Horažďovic.²³⁶ Z pramenů víme, že na podzim roku 1663 byla fara poškozena vichřicí tak, že v ní nebylo možno déle bydlet. Pravděpodobně byl poškozen i kostel. Farář Hladík tuto nepříjemnost, která ho zastihla krátce po nastoupení do úřadu, nahlásil svým představeným ve Strakonících. Výsledkem byl dopis Leopolda Siebka z Vilenštejna (pravděpodobně konventního kancléře) adresovaný horažďovické městské radě.²³⁷ V něm byli Horažďovičtí žádáni, aby poskytli faráři prozatímní ubytování. Celá situace byla ještě komplikována tím, že v blízké době měl město navštívit velkopřevor Adam Vilém Vratislav z Mitrovic. Do jeho příjezdu fara opravena nebyla, protože velkopřevor měl až na místě rozhodnout, kdy ji nechá obnovit.

Farář Hladík nezastával svůj úřad dlouho. Podle seznamu horažďovických farářů to bylo v letech 1663 – 1665,²³⁸ ale v psaní z dubna 1664 se o něm hovoří už jako o nebožtíkovi.²³⁹ Podle listu došlo k tomu, že městská rada si po smrti pátera Hladíka vyhlédla nového faráře a žádala strakonický konvent, aby jim tohoto duchovního zajistil u konzistoře. Tento nový farář byl tehdy „na Ziakovech zůstávající“ – snad tedy pocházel ze vsi Žákava u Plzně, vzdálené asi 40 km od Horažďovic; jakákoliv spojitost s městskou radou a tímto nejmenovaným farářem je však nejasná. Siebek z Vilenštejna

²³⁴ Jednalo se o tzv. milostnou sochu, ke které se nevztahovaly záznaky. Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 47. K obecnému původu loretánských kaplí viz TAMTĚŽ, s. 114 – 119.

²³⁵ Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000, s. 144 – 145; Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: P. STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun*, s. 74.

²³⁶ SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

²³⁷ TAMTĚŽ, inv. č. 696, sign. 1726, kart. 19.

²³⁸ TAMTĚŽ, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

²³⁹ TAMTĚŽ, inv. č. 696, sign. 1737, kart. 19.

to osobně oznámil řádovému kancléři v Praze, v jehož pravomoci bylo obsazování far. Během jejich jednání se dostavil nějaký páter, kterého Siebek dobře znal, a také vyjádřil zájem o horažďovickou faru.

Hladíkovým nástupcem se nakonec stal Jan Kryštof Schwäger, který byl možná jedním ze zmíněných kandidátů. Nebyla to však příliš šťastná volba, protože tento farář ve svém úřadě sloužil pouze několik měsíců. Nevíme, kdy přesně se stal horažďovickým farářem, více informací máme o jeho smrti. V maltézském řádovém archivu se nachází dopis ze srpna 1665,²⁴⁰ ze kterého vyplývá, že farář Schwäger zemřel na vážnou a rychle postupující nemoc, protože kvůli celkové slabosti nebyl schopen podepsat a pečetí opatřit svoji závěť. Na testamentu také chyběly podpisy svědků, kteří pravděpodobně byli s farářem ve chvíli jeho smrti a nestihli dokument ověřit. Byli to horažďovický hejtman, rychtář horažďovického panství a měšťan Herites, který byl zároveň kostelním služebníkem. Ti dosvědčili, že farář se modlil ke sv. Antonínovi a odkázal všechny své knihy minoritskému konventu sv. Michala. List, který o tom informoval, byl sepsán minoritským kvardiánem Alexiem a adresován velkopřevorovi. Kvardián totiž považoval testament i bez ověřovacích prostředků za platný a žádal velkopřevora, aby nebránil vykonání závěti a konvent mohl získat odkázané knihy. Z textu se také dozvídáme, že vztahy mezi farou a kostelem byly dobré a že minorité byli vždy připraveni být faráři k dispozici.

Dočasná správa farnosti byla svěřena zmíněnému kvardiánovi, kterému byly také odevzdány klíče od kostela. Nevedl si však příliš zodpovědně, protože dne 15. září 1665 napsali purkmistr a městská rada list velkopřevorovi, v němž si stěžovali na poměry po smrti faráře Schwägera.²⁴¹ Vadilo jim, že od jeho pohřbu nebyly v kostele sv. Petra a Pavla slouženy bohoslužby a nikdo nemohl být zaopatřen svátostí. Obávali se především toho, že by mohlo zemřít nepokřtěné novorozeně nebo člověk bez posledního pomazání. List ukončili prosbou, aby velkopřevor poslal na faru zbožného a příkladného faráře.

Velkopřevor Adam Vratislav z Mitrovic Horažďovickým odpověděl obratem hned následujícího dne.²⁴² Z jeho slov lze vyčíst určité překvapení nad tím, že se ve farním kostele nekonají bohoslužby, když hned po pohřbu faráře Schwägera ustanovil

²⁴⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2537, sing. 21, kart. 912.

²⁴¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 21, kart. 912.

²⁴² SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 969, sign. 1739, kart. 19. Velkopřevor tehdy pobýval na strakonickém hradě (vzdáleném od Horažďovic asi 17 km), proto byl schopen odpovědět následující den po sepsání listu.

prozatímním správcem kvardiána Alexia. Přislíbil purkmistrovi a radě města, že se v Praze poohlédne po vhodném páterovi, který by jim mohl sloužit, a dodal, že dobrých farářů se „nyní namále vynachází.“ Vzhledem k tomu, že fara tehdy byla stále neobyvatelná, žádal velkopřevor adresáty, aby případnému novému faráři zajistili přes zimu nějaké vhodné ubytování. Přislíbil také, že faru nechá obnovit na jaře, ale farní kostel poručí opravit ještě před zimou.

Dalším horažďovickým farářem v pořadí byl Karel Malý z Tulechova. Do úřadu nastoupil na jaře roku 1666. Víme o něm, že dosáhl bakalářského titulu v oboru teologie. V archivu Českého velkopřevorství po něm zůstal jediný list psaný česko-latinsky, složitou a poněkud vzletnou stylistikou.²⁴³ Když Karel Malý přijel na faru, našel tam jen tři velké vozy dobrého sena a slámy. Na svátek sv. Jiří pak přijal pravidelný plat od babínských a veřechovských poddaných. Přesto však tvrdil, že se údajně musel prvních šest měsíců na faře živit ze svého. Na farním dvoře choval minimálně dvě krávy, tele a dva vepře.²⁴⁴ Na faře s ním žila čeleď a kuchařka, kterou byla jeho příbuzná, snad sestra.

Pobyt faráře Malého v Horažďovicích nebyl příliš pokojný. V létě nebo na podzim 1668 vážně onemocněl a nebyl schopen dál vykonávat svoji práci. Od 13. listopadu jej na faře zastupoval administrátor Kryštof František Adamovský.²⁴⁵ Správou horažďovické fary byl pověřen velkopřevorem a potvrzen konzistoří. Nebyl členem řádu maltézských rytířů, byl řádem pouze zmocněn a složil slib poslušnosti velkopřevorovi.²⁴⁶ Důvodem k tomuto kroku byl pravděpodobně nedostatek maltézských kněží.

Od Adamovského se v Archivu Českého velkopřevorství dochovalo několik desítek latinsky psaných dopisů, které byly adresované nejčastěji velkopřevorovi.²⁴⁷ Z těchto listů se dozvídáme o zvláštních způsobech hospodaření faráře Malého a o každodenních starostech na horažďovické faře. Adamovský označil farářovu nemoc jako „delirium,“ snad tedy trpěl nějakou poruchou vnímání, blouzněním nebo halucinacemi. V úvahu přichází také alkoholismus, který nebyl mezi duchovními neobvyklý a byl považován za nemoc.²⁴⁸ Nevíme, jak dlouho tento farářův stav trval a kdo o něm vyrozuměl velkopřevora. Až do příchodu správce Adamovského

²⁴³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 21, kart. 912 (nedatováno).

²⁴⁴ TAMTÉŽ (list ze 13. května 1669 a nedatovaný list psaný F. K. Adamovským).

²⁴⁵ Pečeť správce Adamovského viz příloha č. 12.

²⁴⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912 (listy z 13. května a 1. července 1669).

²⁴⁷ TAMTÉŽ. Jedná se asi o 30 listů, z nichž některé jsou nedatované.

²⁴⁸ R. ZUBER, *Osudy moravské církve II*, s. 105.

(13. listopadu 1668) se čeleď starala o dobytek na faře, ale fara samotná velmi zpustla. Tuto skutečnost konkrétně popsal Adamovský, který patrně faru v tomto stavu našel. Nedávno opravená budova měla poničená okna, zdi a branky. Uvnitř ležely rozbité stoly i lavice, dřevěné trámy byly z nařízení faráře Malého rozštípany. Veškeré klíče a petlice byly ztraceny nebo odneseny, takže Adamovský je musel pořídit z vlastních peněz. Nenalezl žádné seno ani slámu pro dobytek, protože podle výpovědi sedláků prý farářova kuchařka vozila často snopy k měšťaŕance Malkovské, snad na výkup. Farní rybník byl vyloven a zůstal prázdný, administrátor měl rybník znovu doplnit.

Kromě klíčů musel Adamovský z vlastních peněz uhradit mnoho dalších výdajů. Nakoupil slámu pro dobytek, měsíc živil čtyři mlátiče obilí, zaplatil osetí polí (7 zl. 20 kr.) a odkoupil jednoho farního vepře (3 zl. 30 kr.), který byl špatně živěný. Dále zaplatil převoz sena a slámy z místa jejich uložení na faru (4 zl.), nakoupil další seno za 5 zl. 25 kr. a pšenici za 15 zl. Nikde není zmínky o tom, zda mu výdaje byly někdy nahrazeny.

Během Adamovského pobytu na horažďovické faře došlo ke sporům mezi ním a pánem města hrabětem ze Šternberka. V únoru 1669 hrabě z nejasných důvodů zakázal, aby zněly zvony farního kostela a aby byly zpívány modlitby za zemřelé.

Adamovský byl v písemném kontaktu nejen s velkopřevorem, ale také se dvěma muži z Prahy. Zaprvé šlo o Jana Vojtěcha Malého, bratra nemocného faráře, se kterým řešil majetkové záležitosti. Dále si dopisoval s Janem Kryštofem Zbudovským, který byl švagrem horažďovického faráře Malého.²⁴⁹ S ním probíral majetkové a hospodářské záležitosti. Mezi farářem Malým a Zbudovským existovala jakási smlouva o farní seno, slámu a jejich uložení ve Zbudovského stodole. Přesnější znění tohoto kontraktu však není známo a korespondence jej příliš neobjasňuje. V době farářovy nepřítomnosti byla uzavřena tatáž smlouva mezi Adamovským a Zbudovským.

Zpráva o uzdravení faráře Malého byla do Horažďovic doručena na konci února 1669. Jednalo se o dopis z Prahy od Jana Vojtěcha Malého, který sděloval Adamovskému, že jeho bratr je už zdravý a připravuje se na cestu do Horažďovic.²⁵⁰ Také žádal administrátora, aby farář při příchodu na faru našel vše, co mu právem náleží, eventuálně více, ale v žádném případě aby mu nebyla způsobena nějaká škoda. Správa Františka Adamovského oficiálně skončila 24. dubna 1669.

²⁴⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 21 a 24, kart. 912.

²⁵⁰ TAMTÉŽ, sign. 21.

Z korespondence administrátora se však dozvídáme, že farářův návrat do úřadu neproběhl příliš poklidně. Karel Malý obvinil Adamovského, že mu spotřeboval 40 vozů sena, které údajně na faře zanechal. Podle výpovědí rychtářů však Veřechovští odevzdali 10 vozů a Babínští 15 vozů. To bylo spotřebováno jen na krmení farního dobytka nebo prodáno měšťance Malkovské. Tehdy také došlo k melioraci farních polí, která měla znásobit úrodu a za kterou bylo od Adamovského žádáno 40 zl. Tyto skutečnosti vedly Adamovského k tomu, že sepsal pro velkopřevora v nedatovaném listě jedenáct bodů, ve kterých zaznamenal, jak byl pro něj půlroční pobyt v Horažďovicích finančně náročný a jak byl lživě obviněn farářem.²⁵¹ O faráři Malém ještě napsal, že musí být jistě bohatý, když má ve zvyku, že za něj ostatní platí i pracují a on pak pouze přijímá úrodu. Psaní uzavřel doporučením, aby Zbudovský, kuchařka a další zainteresovaní byli vyslechnuti v záležitostech finančních a hospodářských poměrů na faře, jestli si farář Malý majetkově nepřilepšoval. Velkopřevorovu reakci neznáme, stejně jako důvody, proč Karel Malý – kněz a teologicky vzdělaný člověk – měl potřebu jednat takto nepoctivě.

Podle dochované korespondence se zdá, že farář i administrátor nějakou dobu pobývali na faře spolu. Od května 1669 do září 1670 psal František Adamovský listy velkopřevorovi a odesílal je z Horažďovic.²⁵² Tyto dopisy se týkají běžných každodenních záležitostí, které svědčí o Adamovského přítomnosti na faře. Podepisoval se výhradně jako *curatus*, případně *curatus et capellanus*. Jeho situaci nám částečně osvětluje list, který napsal arcibiskup velkopřevorovi. Z textu vyplývá, že konzistoř přijala několik stížností od faráře Malého na pátera Adamovského, který měl neprávem zadržovat úrodu. Měl být kvůli tomu dokonce předvolán k arcibiskupskému tribunálu.²⁵³ Správce však na faře zůstal a ze strany velkopřevora probíhaly snahy o to, aby se oba muži na horažďovické faře usmířili.²⁵⁴ Nabízí se vysvětlení, že Adamovský byl schopným mladým správcem a pro velkopřevora bylo výhodné, aby na faře zůstal. O tom svědčí i fakt, že v následujících letech evidentně vykonával běžné farářské povinnosti, přestože podle soupisu farářů²⁵⁵ měl Karel Malý zůstat ve svém úřadu až do roku 1681. Jeho jméno se však v pramenech nevyskytuje od konce 60. let 17. století.

²⁵¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912.

²⁵² TAMTÉŽ, sign. 24.

²⁵³ TAMTÉŽ (list z 1. července 1669). Je možné, že Adamovský bránil faráři Malému v rozprodávání farního sena nebo jiných podobných praktikách, a proto si farář stěžoval u konzistoře.

²⁵⁴ TAMTÉŽ (list z 19. července 1669).

²⁵⁵ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

Dne 13. května 1669 vyřizoval Adamovský písemně vzkaz od hraběte ze Šternberka, aby velkopřevor přijel na několik dní do Horažďovic, kam bude uveden za zvuků hudby a zvonů kostela sv. Petra a Pavla (zákaz zvonění ve farním kostele z nařízení Šternberka v únoru 1669 stále trval) a bude se moci zúčastnit všech ceremonií. Adamovský ke vzkazu připojil ještě vlastní žádost, zda by mu velkopřevor během pobytu ve městě předal správu nad hřbitovním kostelem sv. Jana Křtitele, který byl v té době nezaopatřen. Podle dalších dochovaných listů²⁵⁶ je zřejmé, že Adamovský správu hřbitovního kostela získal, ale Šternberk mu ji zase zrušil. Dokonce zabavil od tohoto kostela klíče, aby zamezil Adamovskému přístup, a vydal nařízení, které zakazovalo všem maltézským kněžím na tom místě vykonávat bohoslužby. Jako důvod uvedl, že konzistoř ke kostelu sv. Jana Křtitele ustanovila za správce maloborského faráře, což se skutečně stalo roku 1652. Klíče byly uloženy u vrchnostenského hejtmána. Ze Šternberkova rozhodnutí sloužil ve všední dny ve hřbitovním kostele jezuita Gazovský, o některých svátcích také konventuál minoritského kláštera Hugolinus.

Zvonění ve farním kostele bylo stále zakázáno, nejpřísněji pak během pohřbů osob, které nebydlely v Horažďovicích. Do situace se ještě vložila Šternberkova manželka, která v nepřítomnosti hraběte tvrdila, že rozhodnutí o zvonění i hudbě závisí pouze na její libovůli. Adamovského trápil zákaz hudby ještě více před mší Panny Marie s procesím, kterou si bez hudby nedokázal představit, a prosil velkopřevora, aby ukončil co nejdříve tyto roztržky. Hrabě Šternberk zasáhl dokonce do zádušního majetku, když farnímu kostelu odňal tři mlýny před městem.

Zákaz hudby a kostelních zvonů trval i v následujícím roce 1670 a vedl k tomu, že ve farním kostele se nekonaly žádné slavnosti. Veškeré slavnostní mše sloužil maloborský farář v kostele sv. Jana Křtitele, což nařídil opět hrabě ze Šternberka.²⁵⁷ Tím docházelo k narušování farního práva kostela sv. Petra a Pavla.

Z uvedených příkladů vyplývá, že řád maltézských rytířů byl v určité nemilosti Šternberků, kteří se snažili všemožnými prostředky omezit vliv řádu na svém panství a upřednostňovali zdejší minority a jezuity.

K velikonoční zpovědi roku 1670 přišlo do farního kostela 1053 věřících z Horažďovic a okolí. Ve farnosti nebyli nalezeni nekatolíci. Toto víme ze zprávy, kterou si od Adamovského (nikoliv od řádného faráře Malého) vyžádal velkopřevor.

²⁵⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912 (listy z 25. srpna a 5. září 1669).

²⁵⁷ TAMTĚŽ (list ze 7. března 1670).

K oznámení počtu zpovědníků připojil duchovní ještě dopis, kterým informoval velkopřevora o připravované slavnostní mši patronů kostela sv. Petra a Pavla (29. června).²⁵⁸ Adamovský zamýšlel pozvat některé řádové i světské duchovní z okolí města a žádal, aby mu velkopřevor poskytl pro hosty alespoň tři nádoby piva ze strakonického pivovaru, protože v Horažďovicích prý byl tehdy nedostatek nejen piva, ale i potravin. To ale nebylo vzhledem k nedávno ukončené třicetileté válce překvapující. Z tohoto dopisu se také dozvídáme, že ve farním kostele obvykle během roku probíhalo až dvanáct křtů, za které se platilo po pěti nebo šesti groších.

František Adamovský je uveden jako farář také r. 1671 ve zpovědních seznamech.²⁵⁹

V. 5. Farářské relace z roku 1677

Roku 1676 vydal arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna konzistoriální patent, ve kterém ohlásil vikářům znění dotazníku pro faráře a instrukce k jeho provedení. Každý vikář měl povinnost sejít se s faráři svého vikariátu a sdělit jim 42 otázek, na které měli odpovědět. Tyto jejich odpovědi jsou známy pod názvem „farářské relace,“ které vznikaly během roku 1677.²⁶⁰ Na horažďovické faře byl v té době stále František Adamovský, který měl písemně zodpovědět předepsané otázky do dvou týdnů od jejich obdržení, bez nároku na jakoukoliv odměnu. Zápis musel být napsán vlastnoručně a čitelně. Farář Adamovský (který se pod relace podepsal znovu jako *curatus*) potom odpovědi odeslal sušickému vikáři a děkanovi Janu Františku Gotthardovi, který vše překontroloval, podepsal, zapečetil a odeslal na konzistoř. Měl ještě právo připojit své poznámky.²⁶¹ Tohoto práva sušický vikář využil a připsal několik řádek o tom, že farní kostel je pod patronátem velkopřevora řádu maltézských rytířů, je vyňat z vizitační pravomoci generálního vikáře, a proto nemohl zapsané skutečnosti tímto způsobem ověřit. Dále uvedl, že farář na horažďovické faře není maltézským knězem, ale světským duchovním, což již o Adamovském víme z jiných pramenů.

²⁵⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912, (list ze 17. června 1670).

²⁵⁹ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 437.

²⁶⁰ V. RYNEŠ, *Málo využitý pramen*, s. 106 – 112.

²⁶¹ M. ZEMAN, *Farnosti a farní duchovenstvo*, s. 73.

Farářské relace z Horažďovic²⁶² jsou napsány na devíti stranách, latinsky, písmem Františka Adamovského, které je v porovnání s jeho korespondencí úhlednější a dobře čitelné. Závěrečné otázky jsou již hůře čitelné a obsahují více chyb (vynechaná písmena). Znění odpovědí je potvrzeno Adamovského podpisem a ověřeno jeho pečeti. Na další list připsal ještě krátký inventář farního kostela, který obsahuje třicet nejdůležitějších věcí k bohoslužebným úkonům.

Z odpovědí Františka Adamovského se dozvídáme, že roku 1677 patřilo k farnosti 1 173 duší,²⁶³ ale ke zpovědi jich přišlo pouze 840. Celkový počet farníků zahrnuje obyvatele města Horažďovice (349 duší), předměstí (344 duší), poddané ze vsí Veřechov (400 duší) a Babín (80 duší).

Samotné fary se týká otázka č. 34, na kterou odpověděl Adamovský stručně, že stavení přímo sousedí s farním kostelem a on v něm má pohodlný, příjemný a vytápěný pokoj oddělený od čeledi. Z toho lze usuzovat, že velkopřevor splnil svůj slib a nechal farní budovu opravit po podzimní vichřici roku 1663 a zřejmě i po jejím zpusnutí během nemoci faráře Malého roku 1669. Beneficium horažďovického faráře se skládalo ze stálých ročních příjmů od farníků (odpověď č. 28). Konkrétně se jednalo o desátky ze vsi Babín (po šesti měřících²⁶⁴ pšenice, ječmene a ova) a od městské obce (pět měřic pšenice, jedna bečka soli,²⁶⁵ dvě nádoby a čtyři džbány piva, jednu kopu kaprů). Poddaní ze vsí Babín a Veřechov byli povinni robotovat a obdělávat farářova pole, jejichž výnos činil asi 80 měřic obilí a 20 selských vozů sena. Tito poddaní odevzdávali faráři ještě peněžní plat (po dvaceti zlatých na sv. Jiří a sv. Havla) a naturální dávku ve výši 70 kuřat nebo slepic ročně. Z těchto všech dávek duchovní (podle Adamovského) stěží uživil sebe a svoji čeleď. Velké ztráty také způsobovali chudí měšťané, kteří jen zřídka platili štólové poplatky.²⁶⁶ V další odpovědi (č. 29) Adamovský připustil, že za dřívějších farářů byly příjmy vyšší a zmenšily se hlavně kvůli válečným událostem. Způsob nápravy viděl v tom, že budou navýšeny dávky z úrody a piva od městské obce, nebo že město přenechá faře jeden pivovar nebo sladovnu. Rejstřík příjmů benefícia byl

²⁶² NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sign. B 11/16.

²⁶³ To je o 120 více, než počet osob, který přišel k velikonoční zpovědi v roce 1670. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912 (list ze 17. června 1670).

²⁶⁴ Jedna měřice odpovídala 60 – 70 litrům obilí, přesná míra se v jednotlivých regionech lišila. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 74 – 75.

²⁶⁵ Bečka (prostice) soli odpovídala přibližně 60 (prachatická míra) nebo 100 litrům (písecká míra). G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 52.

²⁶⁶ Štola představovala poplatek za provedení bohoslužebného úkonu (např. křtu, pohřbu, sňatku). Příjem ze štoly byl určen na živobytí faráře. P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát* s. 69.

veden ve dvou exemplářích, jeden na horažďovické faře a druhý ve vrchnostenské kanceláři na strakonickém hradě.

Zádušní příjmy farního kostela sv. Petra a Pavla (č. 7) plynuly ročně asi od tří set farníků. Ke kostelu patřily louky, které byly využívány faráři nebo měšťany. Z užívání zádušních luk se odváděl plat, který ročně činil 15 zl. 16 kr. Ke kostelu patřilo asi 26 železných krav,²⁶⁷ z nichž ročně přijal 3 zl. 30 kr. Almužny vybírané do pytlíčků ročně vynášely tři až čtyři zlaté. Roční peněžní příjem chrámu podle Františka Adamovského nepřesahoval 36 zlatých, což stačilo stěží na nákup vína a svíček na mše. Tyto platy spravovali dva kostelníci (č. 8), kteří zároveň zastávali funkci přísežných u městské rady. Byli ustanoveni farářem a opatrovali zádušní příjmy v dobře zabezpečené truhle v sakristii kostela. Klíč od této truhly měl pouze farář a starší z kostelníků. Kostelníci jednou ročně předkládali zprávu o příjmech a výdajích kostela ke kontrole na faře (č. 9), a to za přítomnosti faráře, inspektora strakonického panství a jednoho z obecních starších města Horažďovic.

O farním kostelu (č. 11) Adamovský vypověděl, že jej spravuje velkopřevor řádu maltézských rytířů. Výjimkou byla věž kostela se zvonící, kterou vystavěla a starala se o ni městská obec. Ve zvonici věže přes noc přebývali noční hlídači. Ve věži se nacházelo několik řádně vysvěcených zvonů (č. 19). Jeden ze dvou velkých zvonů byl zasvěcen sv. Michaelovi Archandělovi, byl ulit roku 1636 a zdobil ho výjev bojujícího archanděla s ďáblem.²⁶⁸ Další velký zvon byl zasvěcen patronům kostela sv. Petrovi a Pavlovi. Další dva zvony byly střední velikosti – zvony sv. Jana Křtitele a sv. Václava.

Uvnitř kostela se nacházelo šest vysvěcených oltářů (č. 2, 17), z nichž velký význam měl oltář sv. Barbory. Vystavovaly se u něj otevřené rakve nebožtíků tak často, že oltář byl podle Adamovského častými přístupy poničen. K oltáři sv. Mikuláše se vázala fundace padesáti zlatých (č. 22), podle které byl farář povinen odsloužit ročně jednu bohoslužbu za konkrétní zemřelé osoby. Po splnění závazku fundace ročně vynášela tři zlaté. Ke kostelu přiléhala pevně postavená sakristie (č. 15), v níž byly uloženy kalichy a bohoslužebná roucha. O sakristii se starali kostelníci. Uvnitř chrámu byla ve svatostánku pod hlavním oltářem opatrována velebná svátost (č. 13, 14). Klíč od něho měl pouze farář. V kostele se nenacházely žádné zázračné obrazy (č. 25).

²⁶⁷ Železné krávy představovaly pravidelný příjem kostela, který plynul z konkrétních gruntů po generace. Z jednoho gruntu se platilo obvykle několik krejcarů. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 494 – 497.

²⁶⁸ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 50.

S farním kostelem sousedil zdí obehnaný hřbitov, k němuž přiléhal špitál (č. 18, 20). Ve špitále přebývali toho času čtyři chudí, kteří byli živeni z minimálních příjmů špitálu, tvořených převážně almužnami od zbožných lidí. Adamovský zmínil, že špitál dříve měl několik pravidelných příjmů, které však byly časem zapomenuty a nikdo nikomu nepřipomínal jejich původní výši. Správa špitálu a péče o chudé náležela městu.

Poblíž fary stála škola (č. 35 – 39), v níž vyučoval kantor ustanovený městskou radou se souhlasem faráře. Učitele vyplácela a budovu spravovala městská obec ze svých příjmů, protože ke škole se nevztahovaly žádné stálé požitky. Školní výuku občas kontroloval farář a inspektoři pověřeni městskou radou. Nejvíce je u žáků zajímaly jejich mravy, zbožnost a pokroky v psaní.

Co se týče náboženského života horažďovické farnosti, nekonala se žádná procesí směřující na poutní místa (č. 26). Adamovský k této odpovědi doplnil svůj návrh, aby se procesí konala alespoň o Velikonocích na svátek Božího Těla.²⁶⁹ Ve farním kostele nebyly slouženy pravidelné zádušní mše (č. 23) kromě té, která upomínala na vysvěcení chrámu. Otázku o přítomnosti zbožných bratrstev v okolí (č. 21) zodpověděl správce negativně, pouze zmínil existenci minoritského kláštera na předměstí, ve kterém se nacházelo bratrstvo sv. Františka Serafinského. Ve farnosti podle Adamovského nežili žádní nekatolíci ani rouhači, cizoložníci a bezbožníci (č. 41, 42).

Krátce po sepsání farářských relací (nejpozději roku 1681) se stal František Adamovský plnoprávným horažďovickým farářem. Evidentně se jako dlouholetý správce fary osvědčil. Z jeho farářského období, které skončilo mezi léty 1691 a 1694,²⁷⁰ se nezachovaly žádné písemné prameny. František Adamovský, který nebyl členem řádu maltézských rytířů, strávil na faře přes dvacet let.

²⁶⁹ Zákaz hudby tedy nepochybně vedl ke zrušení všech procesí.

²⁷⁰ Ve zповědních seznamech je r. 1691 jmenován farářem již Adamovského nástupce Vyšehradský. J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zповědní seznamy VIII*, s. 437.

V. 6. Spory o hřbitovní kostel na předměstí a věž farního kostela

Následující roky pobýval na faře Martin Vyšehradský, o kterém nevíme bohužel téměř nic.²⁷¹ Pouze v literatuře se nachází stručná zmínka, že páter Vyšehradský z Horažďovic byl roku 1697 obviněn z nedbalosti v duchovní správě.²⁷² Farář se hájil, že celé udání i důkazy byly mylné, a vedl dlouhý spor s tehdejší konzistoriálním fiskálem Krausenikem, v jehož pravomoci bylo pohánět provinilce před soud. V těchto letech chodilo k velikonoční zpovědi přibližně 800 farníků.²⁷³

Dalším horažďovickým farářem v pořadí se stal roku 1698 Václav Victorin Leopold Nigrin, možná poslední ze světských duchovních, kteří byli k maltézskému beneficiu ustanovováni.²⁷⁴ Na faře strávil 19 let svého života (1698 – 1717). Roku 1711 sepsal dlouhý latinský dokument, který shrnoval informace o patronátním právu kostela sv. Jana Křtitele na předměstí.²⁷⁵ Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, hřbitovní kostel byl předmětem sporu mezi Horažďovicemi a velkopřevorem během 17. století i přesto, že roku 1652 arcibiskup přiřkl patronátní právo městu. Obec správu hřbitovního kostela svěřovala farářům z nedaleké vsi Malý Bor. Farář Nigrin však vypověděl, že současný maloborský farář měl jako administrátor u sv. Jana Křtitele pouze dva předchůdce a od nepaměti v kostele sloužili horažďovičtí kněží. Podle Nigrinova názoru byl hřbitov na předměstí k dispozici farnímu kostelu, kdyby bylo nutné tam pohřbívat, a v žádném případě neměl sloužit k potřebám maloborskému faráři. Dále tvrdil, že kostel sv. Jana Křtitele nemá oprávnění pohřbívat, protože k němu nepatří ani žádní farníci a právo k pohřbívání vlastní pouze farní kostel. Právo bylo samozřejmě v tu chvíli na jeho straně, protože konání pohřbů bylo jedním z farních práv, kterým Nigrin jako prezentovaný farář disponoval.²⁷⁶

Farář Nigrin založil jakousi fundaci, podle které městská obec ročně odevzdávala k záduší farního kostela lampy s olejem nebo lojem. O této záležitosti se dozvídáme poprvé a naposledy v inventáři z první poloviny 18. století.²⁷⁷

²⁷¹ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

²⁷² A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 340.

²⁷³ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 482.

²⁷⁴ E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 12.

²⁷⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 54, kart. 916.

²⁷⁶ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 30.

²⁷⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kürch ordinis Melitensis, 1732).

V této době se k velikonoční zpovědi dostavovalo mnohem více farníků, jejichž počet průměrně činil 920. Nejméně jich přišlo roku 1698 (891 duší) a nejvíce roku 1712 (990 duší).²⁷⁸

Na přelomu 17. a 18. století byla pod vrchem u vsi Svaté Pole²⁷⁹ postavena kaple sv. Anny. Zakladatelem kaple, jež se nacházela asi tři kilometry od farního kostela, byl Jan Václav Kottnauer z Blatné. Správu jmění svěřil městské obci, duchovní správu měli obstarávat horažďovičtí faráři. Z fundačních peněz kněží sloužili v kapli sv. Anny ročně pět mší – na den sv. Jáchyma a sv. Anny (26. 7.), ostatní podle vlastního uvážení. Zsvěcení kaple sv. Anně bylo důkazem toho, jak se po kraji šířil mariánský kult, protože sv. Jáchym a sv. Anna byli rodiči Panny Marie.²⁸⁰

Další horažďovický farář v pořadí se jmenoval Jan Jakub Matzner a byl členem řádu maltézských rytířů.²⁸¹ Jeho pobyt v Horažďovicích byl velmi problematický, což je v regionální literatuře přičítáno farářově „nesnášenlivé“ povaze.²⁸² Při bližším obeznámení s tehdejší situací v Horažďovicích se jasně ukazuje, že více problematické než farářova povaha byly spíše okolnosti, které musel během svého úřadu řešit.

S Janem Matznerem se poprvé setkáváme v Horažďovicích už na konci roku 1716, a to jako se správcem fary. Dne 21. prosince sepsal přímo na faře prohlášení, že si od města vypůjčil několik kusů z chrámového pokladu, které byly součástí obecního majetku a využívaly se při bohoslužbách (monstrance, kalichy, misky, ozdobný kříž s ostatky a kalich na hostie, vše z drahých kovů).²⁸³ Zavázal se, že si na tyto věci nebude činit žádné právo a na požádání je vždy městu vrátí prostřednictvím kostelníka. Město si tímto dokumentem pojistilo svůj majetek ještě dříve, než se Matzner stal řádným farářem, a opis prohlášení byl odeslán velkopřevorovi.

Během Matznerovy přítomnosti na faře v letech 1717 – 1731 se na pozici městské vrchnosti vystřídaly dokonce tři šlechtické rody – Šternberkové (do r. 1719), Thunové (1719 – 21) a Mansfeldové (od r. 1721).²⁸⁴

Na počátku roku 1717 přijela do Horažďovic komise pověřená velkopřevorem k vizitaci. Podrobnou zprávu o jejím jednání s farářem přináší vyslechnutí horažďovického měšťana Martina Straky, který byl kostelníkem už od doby faráře

²⁷⁸ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 483 – 485.

²⁷⁹ Obec v té době nesla název „Svat“, od roku 1790 „Svatopole.“ E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 176 – 177.

²⁸⁰ SOKA Klatovy, inv. č. 701, sign. 1999, kart. 22; NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914.

²⁸¹ Pečeť faráře Matznera viz příloha č. 13.

²⁸² E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 13; K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 145.

²⁸³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913.

²⁸⁴ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 142 – 144.

Nigrina.²⁸⁵ Tento kostelník stál v patře kostela u kruchty, právě když komise s farářem přišla do chrámu. Patrně byl tímto úkolem pověřen magistrátem, aby nedošlo ke škodám cenných předmětů patřících obci. Kostelník dobře slyšel, o čem hovořili. Komisařům se nelíbilo, že na dveřích od sakristie visí plechový erb města Horažďovic, a pověřili faráře jeho odstraněním. Straka ještě toho dne (po odjezdu komise) dohadoval s druhým kostelníkem Jakubem Grünem o to, jak dlouho asi zůstane erb na dveřích viset. Matzner si počínal velmi rychle a znak města odstranil hned večer nebo v noci, protože kostelník druhého dne brzy ráno našel dveře od sakristie prázdné. Ihned šel vše oznámit purkmistrovi a ten si šel stěžovat úředníkům na zámek. Na stížnost zareagoval důchodník, který na vlastní oči zkontroloval ony dveře a vyslechl kostelníka Straku. Ukázalo se však, že farář kromě toho nechal ještě odstranit malé erby města a Šternberků, které zdobily monstranci, kalichy, křížek s ostatky a nádobu na hostie, tedy kusy z chrámového pokladu, které náležely obci. Nevíme, jestli měly tyto skutky pro faráře nějaké následky. K tomuto počátečnímu sporu, za který do jisté míry mohlo nařízení vizitační komise, začaly velmi rychle přibývat další problémy, které vyvolával sám Matzner.

Téhož roku 1717 byl sepsán inventář, z kterého se dozvídáme také o farní budově.²⁸⁶ Farář měl pro sebe jeden zděný pokoj se dvěma malými komorami. Čeled obývala dřevěnou místnost s jednou komorou. Bylo zvykem, že v této místnosti byly pověšeny klíče od farního kostela. Farní kuchyně byla nebezpečná, protože její zařízení nebylo dobře chráněno před ohněm. Na dvoře stála hospodářská stavení pro koně, krávy, jalovice a ovce. Také se tam nacházela sýpka, která byla poškozena vichřicí a nebyla bezpečná.

Za hraběnky Kláry Bernardýny ze Šternberka (poslední z tohoto rodu v Horažďovicích) vznikly spory ohledně věže farního kostela. Problém spočíval v tom, že jediný přístup na zvonici vedl tehdy přes kostelní kůr kolem varhan a městští zvoníci znečišťovali při častém procházení kostel i kůr.²⁸⁷ Další spornou otázkou se stala samotná věž kostela, která jakožto majetek městské obce nesla vyobrazení rodového znaku vrchnosti. Matzner však nechal hned roku 1717 erb Šternberků z věže odstranit a hraběnka na něj podala žalobu u městského magistrátu.²⁸⁸ Ten však sporu využil ke stížnosti na velkopřevora, kterou poslal arcibiskupovi. Podle odpovědi arcibiskupa se

²⁸⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913.

²⁸⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

²⁸⁷ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 142.

²⁸⁸ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 696, sign. 1753, kart. 19.

všechny tři strany měly dohodnout spolu navzájem. K tomu však došlo až o několik let později, roku 1731.²⁸⁹

Roku 1721 patřilo k horažďovické farnosti 1 018 zpovědníků. Kromě města s předměstím (celkem 688 duší), Babína (112 duší) a Veřechova (113 duší) se v soupisu nově objevila samota Zářečí u Horažďovic (76 duší) a vrchnostenské sídlo ve městě (29 duší). Z celkového počtu ke zpovědi nepřišlo pět osob (dva ze Zářečí, tři z města nebo předměstí). Nenacházel se zde žádný nekatolík.²⁹⁰ K evidenci zpovědníků je třeba dodat, že přesně od nástupu Matznera na horažďovickou faru se ve zpovědních seznamech pražské arcidiecéze již neobjevuje údaj z této farnosti, v čemž je možné spatřovat farářův záměr.²⁹¹ Pravděpodobně šlo o demonstraci nezávislosti na arcibiskupovi, kterou Matzner jakožto duchovní fary částečně vyňaté z arcibiskupovy pravomoci mohl pociťovat.

Roku 1721 si farář Matzner stěžoval, že v létě se kolem fary šíří zápach z nízko pohřbených mrtvol na hřbitově.²⁹² Ve 20. letech 18. století byl ve farním kostele vybudován oltář sv. Jana Nepomuckého, oblíbeného světce barokní doby. Sám farář pořídil k tomuto oltáři vlastním nákladem hedvábný ornát a cínové svícny.²⁹³

Na rok 1729 byla naplánována oprava kostela, kterou zajišťoval velkopřevor jako jeho patron. Farář Matzner viděl v renovaci chrámu příležitost k tomu, aby vyřešil jednou pro vždy problém s procházením zvoníků přes kůr. Navrhl stavební úpravy, které spočívaly v zazdění kaple Panny Marie v patře kostela a vybudování točitého schodiště zvenčí do patra. Město tento návrh odmítlo, ale farář i přesto nechal kolem věže kopat a připravovat základy pro točité schody. Radní předvolali kostelníky, aby jim vysvětlili, co farář zamýšlí a proč řídí stavební práce, když tato činnost duchovnímu nepřísluší. Dále jim vadilo, že farář nenechal z kostela odnést cennosti, které by při opravě mohly být poškozeny. Sami konšelé se tedy vydali z radnice do kostela, aby odnesli klenoty a písňaly z varhan, které náležely obci. Pověřili měšťany, aby se dostavili ke kostelu, obstoupili věž i její okolí a tím zabránili kopání a stavbě schodiště. Farář však vzal karabáč a všechny vyhnal.²⁹⁴ Dále nechal z kostela odstranit dvoje dveře, které by vydržely ještě mnoho let, a nahradil je novými, na nichž byly vyobrazeny maltézské kříže. Tyto nové dveře nechal dovézt z řádového sídla ve

²⁸⁹ TAMTÉŽ, sign. 1763.

²⁹⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

²⁹¹ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 485.

²⁹² K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 58.

²⁹³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914.

²⁹⁴ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 145 – 146.

Strakonících. Ve farním kostele do té doby nebyl nikde znázorněn ani jeden maltézský kříž. Původní dveře z kostela schoval na faru do sklepení.²⁹⁵

Městu došla trpělivost ve chvíli, kdy farář nechal z kostela odstranit náhrobní kameny.²⁹⁶ Byla odeslána stížnost na zemské gubernium, které do Horažďovic vyslalo čtyřčlennou komisi složenou z nezaujatých královských úředníků. Výsledkem šetření této komise bylo definitivní vypořádání vztahu k farnímu kostelu a věži mezi spornými stranami. V březnu roku 1731 byl sepsán dlouhý německý dokument, který obsahoval jedenáct ustanovení. Kromě komisařů byly přítomny všechny zainteresované osoby – zástupci městského magistrátu, velkopřevor řádu maltézských rytířů Grundakar Poppo a tehdejší majitelka města kněžna Eleanora z Mansfeldu. Ti všichni pod text připojili své pečeti a podpisy.²⁹⁷ Od té doby měl být na věž umístěn ze dřeva vyřezaný erb Bavorů ze Strakoníc a erb maltézských rytířů, jakožto zakladatelů města. Nad sakristii mohl být umístěn také plechový znak současné vrchnosti a všechny erby směly být vymalovány také uvnitř kostela na zdech. Klíče od věže a sakristie měly být jako dosud opatrovány jak farářem, tak purkmistrem. Náhrobní kameny vyňaté z podlahy farního kostela musely být znovu zasazeny na původní místo. Komise řešila i výměnu dveří provedenou farářem. Matzner byl na to tázán a musel přiznat, že je schoval do sklepa. Komisaři se vydali se svíčkami do farního sklepení, kde pomocí klíčů z radnice ověřili, že se skutečně jednalo o původní dveře z kostela. Jedna část dokumentu se věnovala také hřbitovnímu kostelu a komise potvrdila, že podle zvykového práva náleží patronát městskému magistrátu a velkopřevorovi náleží pouze veškerá práva vztahující se k farnímu kostelu. Guberniální komise tedy prakticky ve všem vyhověla městské obci, což Karel Němec viděl v těsné souvislosti s nákladnou hostinou za 111 zlatých, kterou radní uspořádali pro komisaře.²⁹⁸

Spolu s věží vlastnilo město také zvony ve zvonici. Jejich použití k bohoslužebným účelům nebylo zpoplatněno, pouze zvonění největšího zvonu stálo 15 krejcarů. Babínští sedláci na zvonění přispívali 30 krejcarů, šlo o plat starodávného založení a nevíme, v jakých časových intervalech museli sedláci tuto povinnost plnit.²⁹⁹

Farář Matzner se ocitl také uprostřed dlouhotrvající rozepře o patronátní právo u sv. Jana Křtitele. Tehdy došla situace tak daleko, že velkopřevor Grundakar Poppo

²⁹⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913.

²⁹⁶ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 146.

²⁹⁷ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 696, sign. 1769, kart. 19.

²⁹⁸ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 146.

²⁹⁹ SOKA Klatovy, AM Horažďovice, inv. č. 698, sign. 1782, kart. 20.

z Dietrichsteinu napsal na Horažďovické stížnost ke konzistoři. Dozvídáme se o tom z nedatovaného listu, který horažďovická obec odeslala ke konzistoři ve snaze vysvětlit celou záležitost.³⁰⁰ Dokument obsahuje výčet zcela logických argumentů, které dokazují nárok městské obce na patronátní právo ke hřbitovnímu kostelu sv. Jana Křtitele na předměstí:

1. Zmínky o hřbitovním kostelu je možné najít ve vizitačních protokolech maloborských farářů, kteří měli od starodávna právo spravovat kostel jako svůj filiální.

2. Maltézský řád nemůže být patronem kostela, protože by k němu ustanovoval vlastní kněze, ale je nesporným faktem, že v kostele administrují maloborští faráři a ti nemají k řádu žádný vztah.

3. Kostel dala vystavět obec na vlastním pozemku, což je písemně doloženo v protokolu řádové vizitace farního kostela z roku 1610. V protokolu také není napsáno, že by hřbitovní kostel byl podřízen farnímu.

4. Neexistují žádná nařízení od velkopřevora, která by upravovala vedení účtů hřbitovního kostela.

5. Několik horažďovických farářů³⁰¹ se v minulosti ucházelo o správu hřbitovního kostela a s touto žádostí se obraceli vždy na purkmistra a městskou obec, nikoliv na velkopřevora, protože dobře věděli, že kostel bývá spravován maloborskými faráři.

6. Na budově kostela i uvnitř něho je znázorněn znak města Horažďovic. Kdyby kostel patřil skutečně maltézskému řádu, byl by tam vyobrazen osmihrotý kříž a řád by jistě netoleroval umístění cizího znaku.³⁰²

Kromě toho, že Horažďovičtí sepsali své argumenty, v několika odstavcích obvinili někdejšího velkopřevora Františka Šebestiána Vratislava z Mitrovic, že se chtěl neprávem obohatit, získat nové právo nebo pouze vyvolat rozepři s městskou obcí. Tvrdil totiž, že hřbitovní kostel byl roku 1610 podroben řádové vizitaci (o tři dny dříve než proběhla vizitace farního kostela). Městským zastupitelům se zdálo podezřelé, že po této vizitaci, která údajně proběhla asi před 120 lety a měla by velký význam, se nezachoval žádný dokument, a proto považovali velkopřevorovo tvrzení za lživé a účelné.

³⁰⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915.

³⁰¹ Konkrétně byli jmenováni Karel Malý z Tulechova a Jan Hladík.

³⁰² V podstatě se jednalo o stejné principy, které byly uplatněny v případě vyrovnání o věž farního kostela, viz výše.

Farář Jan Matzner byl roku 1733 přeložen na jinou maltézskou faru, a to do Radomyšle u Strakonice. Hlavním důvodem byly konflikty kvůli horažďovické kostelní věži. Horažďovičtí jeho odchodu z města využili a hned roku 1734 byla bez problémů dokončena stavba vnějšího půlkruhového přístavku s točitým schodištěm, který je součástí věže dodnes.³⁰³ Během barokní rekonstrukce farního kostela sv. Petra a Pavla za faráře Jana Matznera získala stavba dnešní podobu, věž byla dále upravována v 19. století.

³⁰³ A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr. Podoba schodiště viz přílohy č. 5 a 6.

VI. FARA HORAŽĎOVICE V LETECH 1733 - 1850

1. Závěrečné roky staré horažďovické fary (1733 – 1741)

Po faráři Matznerovi, jehož pobyt v Horažďovicích byl v mnoha ohledech problémový, nastoupil na faru r. 1733 František Dominik Spinka z Helfenthalu.³⁰⁴ Při nástupu na faru měl k dispozici podrobný inventář chrámového vybavení a nemovitostí náležejících k faře.³⁰⁵ Součástí inventáře byl také soupis poddaných (ze vsí Babín, Veřejchov, Krejnice, Kejnice) a jejich povinností vůči faráři, dále pak seznam slavnostních mší a procesí.

Nový farář se velmi brzy ocitl uprostřed sporů, které se znovu týkaly hřbitovního kostela na předměstí Horažďovic. Přestože neshody vznikly původně kvůli správci kostela sv. Jana Křtitele, v závěrečné fázi se opět řešilo patronátní právo, které oficiálně náleželo městu.³⁰⁶ O průběhu sporu jsme detailně informováni prostřednictvím dopisů, které farář během roku 1735 při různých příležitostech odesílal velkopřevorovi.³⁰⁷ Listy byly napsány německy s častými latinskými výrazy. Ty, které měly plnit funkci oficiální zprávy o činnosti, byly nadepsány „Species facti.“

Ze zpráv se dozvídáme, že farář Spinka býval zván kněžnou Eleanorou Mansfeldovou na zámek k hostinám. Ta se faráře obvykle ptala, co se stalo nového. V dubnu r. 1735 jí Spinka odpověděl, že se mu nelíbil přístup faráře z Malého Boru, který spravoval hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele a na veřejnosti vystupoval arogantně, jako kdyby byl sám pánem toho kostela. To se projevilo o Velikonocích, když maloborský farář oznámil, že připravil kontrolu příslušných kostelních účtů na 26. dubna. Farář Spinka tím byl pohoršen, protože ohlášení kontroly účtů nenáleželo faráři, ale patronovi kostela. Kněžna se však zastávala maloborského faráře, že se mohl prohlásit klidně pánem kostela, protože na to měl větší právo než jiní a i v dalších věcech se s farářem Spinkou nepohodla.

Den před oznámením předložení kostelních účtů od sv. Jana Křtitele šel maloborský farář do Horažďovic, navštívil zámek a vrchnostenskou kancelář, kde měl následující den složit účty. Když však odcházel ze sídla, neušel ani tisíc kroků a upadl

³⁰⁴ Pečeť faráře Spinky viz příloha č. 14.

³⁰⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914.

³⁰⁶ Naposledy bylo úředně potvrzeno roku 1731 ve zprávě komisařů zemského gubernia. SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 696, sign. 1769, kart. 19.

³⁰⁷ NA, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915.

na zem. Byl odnesen zpátky do vrchnostenské kanceláře, kde přijal poslední pomazání od faráře Spinky a zemřel. Plánované vyúčtování bylo odloženo a místo něj se dalšího dne odpoledne konal pohřeb. Farářovo tělo mělo být uloženo do kostela sv. Jana Křtitele, ale sušický vikář nařídil, aby byla rakev nesena a doprovázena ze hřbitovního kostela na předměstí až do Malého Boru. Tím se velmi navýšily výdaje za pohřeb a farář Spinka nevěděl, kdo je uhradí. Zdá se, že nechtěl brát peníze na pohřeb z pozůstalosti zemřelého, ač to byla běžná praxe.³⁰⁸ Spinka jako řádový farář však nemusel mít pravomoc nakládat se jměním světského duchovního podřízeného plně arcibiskupovi, což mohlo být příčinou farářových obav a vedlo také k tomu, že vše písemně sděloval velkopřevorovi jakožto svému nadřízenému. Pohřeb byl jistě velmi okázalý, protože celková suma přesáhla sto zlatých (50 zl. za místo k pohřbení, 50 zl. jako štólový poplatek,³⁰⁹ 15 zl. pro kantory, 7 zl. pro kostelníky, 1 zl. 10 kr. pro hrobníka).

Smrtí správce hřbitovního kostela se rozpoutaly dohady kvůli zvolení jeho nástupce. Spinka prohlašoval, že podle jakéhosi staršího ujednání v záležitostech toho kostela má být v případě smrti administrátora zajištěna správa řádným horažďovickým farářem.³¹⁰ Ihned se toho domáhal u vrchnosti i magistrátu a žádal, aby byl bez vytáček odsouhlasen jako správce. Městská rada Spinkovu žádost přijala a z nařízení vrchnosti svolala na 9. května shromáždění celé horažďovické obce. Toho dne se dvakrát hlasovalo (dopoledne a odpoledne) a farář Spinka byl s velkou podporou lidu zvolen za správce hřbitovního kostela. Proti němu se postavilo jen několik málo osob, které vesměs pocházely z řad radních, kteří k tomu byli navedeni kněžnou. Městská vrchnost hlasování nepřihlížela, protože městská obec ze svého středu vybrala šest osob, které měly následujícího dne informovat kněžnu o výsledku a zajistit, aby bylo usnesení uvedeno v praxi. Na zámku, který stál blízko radnice, byly závěry shromáždění celé obce nepochybně známy bezprostředně po hlasování. Zvolení komisaři (dva radní a čtyři měšťané) šli dne 10. května na zámek dokonce dvakrát a pokaždé kněžnu prosili, aby respektovala vůli celé obce. Vždy se však vrátili se strachem a hrozbou vrchnostenské nemilosti. Kněžna Mansfeldová trvala na tom, aby správu hřbitovního

³⁰⁸ Jednalo se o arcibiskupské nařízení, podle kterého nesmělo být dědicům zemřelého vyplaceno z pozůstalosti nic, dokud z ní nebyly uhrazeny veškeré pohřební výdaje. Soupis pohřebních vydání měl být povinně součástí pozůstalostního inventáře nebožtíka. M. RYANTOVÁ, *Nařízení*, s. 157. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 466 – 468.

³⁰⁹ Toho roku činila štóla za pohřeb podle poznamenání faráře Spinky 7 zl. (pohřeb 1. třídy), 3 zl. 30 kr. (pohřeb 2. třídy) a 1 zl. 30 kr. (pohřeb 3. třídy). NA, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915.

³¹⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915 (list z 10. května 1735).

kostela převzal opět nový maloborský farář. Obec Malý Bor byla totiž součástí horažďovického panství,³¹¹ takže kněžna vlastnila patronátní právo k tamnímu farnímu kostelu sv. Máří Magdaleny.³¹² Tím se vysvětlují kněžniny protesty vůči zvolení horažďovického faráře. Dokud byl správcem hřbitovního kostela farář Malého Boru, mohla skrze něj do jisté míry ovlivňovat i náboženské poměry v Horažďovicích.

Dne 12. května poslala kněžna Mansfeldová za farářem Spinkou na faru dva radní, kteří mu předali dekret se zamítnutím správcovství kostela sv. Jana Křtitele. Farář však dekret nepřijal a radním ohlásil, že správcem toho chrámu jej prohlásil Bůh skrze hlas shromážděné obce, načež radní odešli. Spinka ve svém listě ujišťoval velkopřevora, že bez jeho vědomí nebude nic konat a naznačil, že záležitost ještě není zdaleka uzavřená, protože denně až do noci situaci stále projednávají radní, vrchnost a zámečtí úředníci.³¹³

O dalším vývoji informuje dopis faráře Spinky z 2. června téhož roku.³¹⁴ Situace se za uplynulou dobu příliš nezměnila, hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele stále neměl svého administrátora. Magistrát se ustavičně radil o instalaci maltézského kněze Spinky. Mezitím nabídl dočasné správcovství kvardiánovi minoritského kláštera, ale proti tomu se postavil generální vikář. Nakonec byl správcem hřbitovního kostela ustanoven nový maloborský farář.³¹⁵ Ten o Letnicích sloužil v kostele sv. Jana Křtitele bohoslužbu, což vadilo horažďovickému faráři, protože to chápal jako zásah do svého práva na území farnosti, a proto podal veřejný protest. Oba duchovní se sešli na faře v Horažďovicích, aby celou situaci vyřešili. Farář z Malého Boru však překvapivě vypověděl, že nesloužil bohoslužby v horažďovickém hřbitovním kostele z vlastní vůle, ale že to po něm žádal generální vikář. On sám nehodlal porušit zákaz velkopřevora maltézského řádu, který zapovídal v tom chrámu bohoslužby.

Spinkův protest byl magistrátem předán také kněžně Mansfeldové. Ta na něj odpověděla hněvivě, protože podle ní neměl velkopřevor žádné právo cokoliv poroučet ve věcech hřbitovního kostela, a protest samozřejmě nebyl vyslyšen. Navíc ze vzdoru se rozhodla, že nechá schválně v tomto kostele sloužit další bohoslužby, na což Spinka reagoval novým protestem. Od té doby kněžna pověřovala vedením mší nejen

³¹¹ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 665 – 666.

³¹² A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 103.

³¹³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915 (nedatovaný list – Species facti).

³¹⁴ TAMTÉŽ (list z 2. června 1735).

³¹⁵ Dohledání jeho jména a data prezentace na maloborskou faru by vyžadovalo hlubší studium ve fondu APA I, protože tištěné katalogy kléru (jakožto nejjednodušší způsob identifikace kněze) byly vydávány až po r. 1741.

maloborského faráře, ale také minoritského kvardiána.³¹⁶ Ve sváteční dny museli tito duchovní ve hřbitovním kostele sv. Jana Křtitele kázat, kromě toho vykonávali i úkony, které náležely výhradně farářům – zpovědi, ohlášky a uvádění šestinedělek do kostela. V této situaci, která byla pro Spinku již dost zoufalá, prosil velkopřevora, aby se co nejdříve dohodl s kněžnou i generálním vikářem a spory ohledně hřbitovního kostela tak mohly být definitivně uzavřeny.

Je pravděpodobné, že v té době se velkopřevor Grundakar Poppo snažil získat patronátní právo nad hřbitovním kostelem pro sebe. Ze závěru farářova listu vyplývá, že velkopřevor k tomu již podnikl některé kroky a podařilo se mu postavit předměstský kostel do určité závislosti na maltézském řádu. Projevilo se to v tom, že maloborský farář musel nejdříve získat souhlas velkopřevora, aby mohl vykonávat příslušnou správu v okolí Horažďovic. Velkopřevor totiž považoval za oblast vyňatou z působnosti konzistoře a podřízenou řádu maltézských rytířů území celé horažďovické farnosti (do které územně patřil i hřbitovní kostel na předměstí). V září 1735 tuto skutečnost potvrdilo velkopřevorovi zemské místodržitelství, které odeslalo příslušné vyrozumění také do Horažďovic. O tomto oficiálním rozhodnutí se dozvídáme ze Spinkova dopisu, kterým velkopřevora informoval o tom, jak byla zpráva od místodržitelství ve městě přijata.³¹⁷ Dne 22. září městská kancelář v Horažďovicích obdržela misiv od místodržitelství, který ihned vzbudil mezi radními velké pobouření. Tehdy bylo patronátní právo (a s ním spojené právo prezentační)³¹⁸ nad hřbitovním kostelem v rukou městské obce, která podle starého zvyku za správce dosazovala vždy faráře z Malého Boru. Maloborského duchovního jmenovala kněžna Mansfeldová, a proto byla o záležitosti ihned vyrozuměna. Město a vrchnost spolupracovaly a byly v opozici vůči velkopřevorovi. Kněžna okamžitě poslala do Prahy vrchnostenského hofmistra a celá věc byla držena v tajnosti. Především městská obec se nesměla cokoliv dozvědět a mezi lidmi se pouze proslýchalo, že konzistoř nechce mít se sporem o hřbitovní kostel nic společného a že maloborský farář se snaží s maltézským řádem dohodnout, aby se vyhnul rozsáhlému sporu. Informovanost městské obce však byla klíčová, protože velkopřevor požadoval, aby na souhlas s rozhodnutím místodržitelství byl dokument podepsán právě městskou obcí, a doufal, že se tím v budoucnu předejde podobným problémům. Právě z toho důvodu městští i vrchnostenští úředníci znění misivu tajili,

³¹⁶ Klášter byl totiž také součástí kněžnina horažďovického panství. T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 665 – 666.

³¹⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915 (list ze 2. října 1735).

³¹⁸ M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 617.

protože chtěli rozhodnutí místodržitelství změnit ve svůj prospěch (město se nechtělo vzdát patronátního práva a vrchnost nechtěla přijít o „svého“ faráře na poměrně vlivné pozici ve městě)

Farář Spinka, který místodržitelským rozhodnutím považoval celou záležitost za uzavřenou, velkopřevorovi v několika bodech navrhl, jak by mohla církevní správa v Horažďovicích prakticky fungovat:

1. Maloborský farář, který bude evidentně ponechán v úřadu administrátora hřbitovního kostela, bude zachovávat veškerá nařízení řádu maltézských rytířů a spolupracovat s ostatními maltézskými duchovními, obzvláště s horažďovickým farářem. Kostel sv. Jana Křtitele bude spravován nezávisle na konzistoři, a to na základě exempce území z její působnosti. Generální vikář nebude mít ze stejného důvodu právo vizitovat hřbitovní kostel.

2. Fundace, které přísluší ke hřbitovnímu kostelu, budou moci být plněny pouze v pracovních dnech, v žádném případě o nedělích nebo svátcích. O každé mši, která se bude sloužit kvůli fundaci, bude velkopřevor písemně informován.

3. Ve hřbitovním kostele sv. Jana Křtitele se smí vysluhovat zpívané mše s kázáním pouze v těchto předepsaných dnech: v den sv. Jana Křtitele (24. 6.), na třetí svátek vánoční (27. 12.), na třetí svátek velikonoční a v třetí den Letnic. Dále na den Památky všech zemřelých (2. 11.) smí být konána bohoslužba jakožto podpora duší v očistci, jejíž součástí může být procesí a požehnání kostí. Kromě uvedených dnů nesmí být v tomto kostele sloužena žádná bohoslužba v neděli ani ve svátek, aby se farníci neodvraceli od farního kostela, čímž by snižovali Boží důstojnost. Horažďovický farář má právo kdykoliv požádat, aby se ve hřbitovním kostele konala mše.

4. Jakékoliv jiné bohoslužebné úkony, které byly v minulosti odnímány farnímu kostelu, jsou zakázány, protože podle církevního práva náleží jejich vykonávání pouze faráři, nikoliv správci.

5. Pokud horažďovický farář povolí bohoslužbu ve hřbitovním kostele, ať už uvnitř něj nebo venku, je automaticky a bez dalšího oznámení povoleno také zvonění zvonů, protože rozhodnutí o zvuku zvonů na území farnosti náleží pouze faráři. Za pohřbívání v okolí hřbitovního kostela není povoleno vybírat štólu nebo jiný poplatek. Shledává se však, že prostor k pohřbívání okolo farního kostela je velmi malý, a naopak kolem hřbitovního kostela dostatečný, což bylo v nedávné době zaznamenáno také do farní matriky.

6. Kostelní účty od sv. Jana Křtitele budou kontrolovány horažďovickým farářem ve farním kostele sv. Petra a Pavla, a to vždy s vyrozuměním městského magistrátu. Účty budou kontrolovány za přítomnosti horažďovického faráře, maloborského faráře a konšelů. Po předání účtů sepíše maloborský farář řádnou zprávu, kterou odešle velkopřevorovi.

7. Pokud bude v budoucnu nutné opravit nebo přestavět hřbitovní kostel, maloborský farář o tom napíše zprávu velkopřevorovi, protože jeho souhlas je nezbytný k dalším krokům. Správce má zakázáno jakkoliv sám nakládat s kostelními penězi bez souhlasu velkopřevora.

Tyto body, které měly v budoucnu zajistit klid a mír, farář Spinka následně přenechal velkopřevorovi k úpravě. Zřetelně z nich vyplývá, jak výrazně mělo být posíleno postavení farářů i velkopřevorů, a naopak jak málo samostatnosti bylo ponecháno správcům z Malého Boru.

VI. 2. Stavba nové farní budovy (1741 – 1745)

Přítomnost faráře Dominika Spinky ve městě je spojena především s výstavbou nové fary, které se duchovní z velké míry sám aktivně účastnil. V regionální literatuře je Spinka přímo charakterizován jako ten, který roku 1741 vystavěl barokní faru.³¹⁹ Farní budova je naposledy zmíněna v inventáři z r. 1717.³²⁰ Obytnou část tehdy tvořily dvě místnosti – jedna vyzděná, ke které přiléhaly dvě komory a byla určena pro faráře. Druhá byla dřevěná a obývala ji čeledě. V kuchyni hrozilo nebezpečí požáru, protože ohniště nebylo dobře zajištěné. Na farním dvoře se nacházely chlěvy pro dobytek a vichřicí poškozená sýpka. Lze předpokládat, že farář Spinka našel faru právě v tomto stavu. Jeho předchůdce Jan Matzner se stavu svého obydlí příliš nevěnoval, protože měl mnoho jiných starostí, které jsou popsány v předchozí kapitole. Spinka označil starou faru jako chatrné a velmi poškozené stavení, které museli jeho předchůdci trpět.³²¹ Byla to však celkem běžná situace, kterou zažívali i mnozí další faráři v pražské arcidiecézi.³²² Budova horažďovické fary byla stržena s pomocí babínských poddaných.

³¹⁹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 230; E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 15 – 16.

³²⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

³²¹ TAMTĚŽ, inv. č. 2539, sign. 39, kart. 915.

³²² A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 406 – 416.

Práce na farním pozemku, který se rozkládal mezi horažďovickým zámekem a hřbitovem kolem farního kostela, probíhaly od roku 1738. Stavbu farní budovy musel samozřejmě povolit velkopřevor a jeho úředníci. Farář Spinka, který chtěl stavební práce do jisté míry řídit sám, získal toto povolení právě v únoru 1738.³²³ Farář vlastnoručně evidoval všechny výdajové i příjmové položky, které se k nové faře vztahovaly, a odesílal je velkopřevorovi. Z těchto podrobných německy psaných výpisů³²⁴ se dozvídáme, že mnohé přípravné práce byly vykonány ještě před rokem 1737. Vzhledem k tomu, že Horažďovicko bylo oblastí bohatou na vápenec, rozhodl se farář dostupnosti této suroviny využít a nechal postavit dvě vápenné pece.³²⁵

Stavební materiál na pece (kámen, dřevo, vápenec) z různých míst přiváželi poddaní horažďovického benefícia, především babínští sedláci. Dřevo pocházelo z farního lesa u Babin a poddaní směli pokácet pouze ty stromy, které jim předem označili strakonický purkrabí a polesný. Na vápenice bylo potřeba pokácet celkem 240 stromů.³²⁶ Poddaní obvykle dostali za odpracovaný den po jednom krejcaru a třech denárech. Na stavbu vápenic si farář najal nádeníky, jejichž plat činil tři krejcarey denně. Čtyři nádeníci pracovali na jedné vápenné peci devět dní a nocí. S provozem této živnosti byly spojeny další náklady – těžba, dovoz, lámání vápence a několikahodinový proces pálení, který probíhal pod stálým dozorem paličů a znamenal spotřebu dřeva. Přesto však zisk z prodeje vypáleného vápna značně převyšoval provozní náklady.

Jeden korec vápna se prodával za 36 krejcarů a během roku 1737 se utržilo přes 244 zlatých a předpokládaný výnos pro další rok byl 156 zlatých.³²⁷ Kvůli značnému zisku plánoval farář Spinka vystavět další dvě pece, které by výhodně prodal. Bohužel nevíme, kde se tyto farní vápenice nacházely. Vzhledem k tomu, že pálení vápna provázel silný dým, nemohly stát přímo u fary. Na předměstí Horažďovic je dnes ulice s názvem „Na Vápence,“ která však nemusí připomínat právě tyto vápenné pece, protože podobnou živnost pravděpodobně provozovalo i město.

Kromě vápenice nechal farář Spinka postavit také jednu cihelnu, která byla možná pouze provizorní. Čtyři nádeníci ji stavěli sedm týdnů, další čtyři se ve dne i v noci (kromě nedělí a svátků) věnovali pálení cihel. V cihelně se vypálilo 13 tisíc

³²³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

³²⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 2538, sign. 34, kart. 913.

³²⁵ E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 103.

³²⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913.

³²⁷ TAMTÉŽ, sign. 34.

obyčejných cihel a šest tisíc střešních tašek, které byly po částech odváženy na faru. Cihelnu poté užívala také k vlastní potřebě horažďovická vrchnost.

Farář také předem zajistil dostatek dřeva na střešní krovy, a to 155 kmenů z babínského lesa, které povolil pokácet hejtman strakonického panství. Celkové výdaje před rokem 1737 nepřesáhly 75 zlatých a jednalo se výhradně o odměny za provedenou práci. Dřevo z farního lesa bylo zdarma (pouze se evidoval počet pokácených stromů), vápenec a kámen byly k nalezení v okolí města.

Stavba nové farní budovy byla samozřejmě velmi finančně náročná. Farář chtěl do ní investovat vše, co měl k dispozici, dokonce i peníze určené k fundacím (275 zl.). O svém záměru informoval velkopřevora, který však tento farářův krok odmítl. Důvodem bylo, že by se tato informace mezi farníky roznesla a nikdo by už nechtěl podobné fundace zakládat. Záležitost měla být podle velkopřevora vyřešena tím způsobem, že by peníze z fundací plynuly na stavbu fary po malých částech, ale pouze v případě, že by farář sloužil fundované mše zdarma. Velkopřevor také předem stanovil nároky, které měla budova splňovat – neměla být pouze okázalá na první pohled, ale musela být postavena pevně a dobře, aby byla odolná a bytelná, a zároveň aby mohla být velkopřevorovi potěšením. Také měla být bezpečná a dobře zajištěná vůči ohni z ohniště v kuchyni. Protože vyjmenované požadavky byly celkem obecné, lze usuzovat, že farář Spinka měl právo rozhodovat o všem ostatním, co se fary týkalo. Průběh stavby byl sledován hejtmanem strakonického panství, který také hodlal do Horažďovic poslat několik strakonických zedníků.³²⁸

Základy budoucí fary vznikaly sedm měsíců. Stavěli je pravděpodobně oni strakoničtí zedníci, kterých bylo osm, a jeden stavbyvedoucí. Denně dostávali 15 krejcarů, stavbyvedoucí měl však nárok na 36 krejcarů. Pracovali pět dní v týdnu a jejich celková mzda byla nejvyšší výdajovou položkou (364 zl.). Po celých sedm měsíců s nimi pracovalo ještě osm nádeníků, kteří si denně vydělávali tři krejcare, což dohromady činilo pouze 56 zlatých. Vápno potřebné na stavbu se samozřejmě páliło ve dvou farních vápenicích. Pálení obstarávalo šest paličů, kteří pracovali nepřetržitě 18 dní a nocí. Farní budova byla jednopatrová, přízemí mělo klenuté stropy, na které se spotřebovalo 2000 klenbových cihel. Počet obyčejných cihel činil třináct tisíc.

Velmi velká byla také spotřeba dřeva z babínských lesů, které poddaní následně odváželi na pilu. Za nařezání klád zaplatil farář téměř 50 zlatých. Pro farní budovu bylo

³²⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

potřeba zajistit 360 smrkových prken na podlahy, 30 fošen na schody a zárubně dveří, 60 tenkých kůlů na dveře, 120 silných kůlů, 480 latí na jakési podzemní potrubí, 500 latí na různé účely, 120 latí na okenní rámy. Za položení podlahy si řemeslník účtoval 30 zlatých, okenní rámy zhotovil truhlář za 79 zlatých. Okenní tabulky dodal sklář za 74 zlatých. Kliky, zámky a kování nejen na okna vyrobil zámečník za 66 zlatých.

Střecha byla pokryta rovnými pálenými taškami i vypouklými prejzy, jejichž počet přesahoval šest tisíc a které byly připevněny 20 000 háčky. Střechu pokládali tři nádeníci po dobu padesáti dní. Hlavní vchody do fary a farního dvora měly kamenné zárubně za 10 zlatých. Pecař vyrobil pro faru tři nová kamna nebo krby, celkem za 40 zlatých.

Poddaní horažďovického benefícia, jejichž přesný počet neznáme, zajišťovali především veškerý dovoz a převoz materiálu, a také cokoliv jiného, čím je farář pověřil. Dostávali denně jeden krejcar a tři denáry na obživu. Míru jejich vytíženosti naznačuje fakt, že si během stavby fary vydělali dohromady sto zlatých.

Celková suma všech nákladů na stavbu nové farní budovy, která byla dokončena během roku 1741, byla vyčíslena na 1 190 zlatých a 48 krejcarů. O průběhu stavebních prací nemáme podrobnější informace. Nedochovaly se ani žádné stavební plány, kromě farářova nákresu půdorysu fary s okolím, který zaslal velkopřevorovi jako přílohu k níže uvedené korespondenci.³²⁹ Tento půdorys zachycuje přízemí, které se skládalo ze vstupní haly s oknem do dvora, dvou dlouhých místností (z nichž každá měla pouze jedno okno do farního dvora), a snad jednoho velkého pokoje se dvěma okny s výhledem na hřbitov. Půdorys není úplně zřetelný, protože farář se do něj pokusil zachytit zároveň přízemí i patro, aniž by obě podlaží viditelně odlišil. Zřetelně jsou znázorněna pouze schodiště, dvě obyčejná a jedno točité. Podle nákresu měla budova pouze jeden vchod a osm oken.

Jako doplňující pramen k otázce rozvržení místností fary lze využít inventář horažďovického děkanství z r. 1810, za předpokladu, že nedošlo k výraznějším stavebním úpravám.³³⁰ Předně se dozvídáme, že celé přízemí mělo klenuté stropy. Hlavním vchodem se vstoupilo do velké předsíně, která byla vydlážděna cihlami. Vpravo se nacházely dveře do místnosti pro čeledě, ke které přiléhala komora k uložení oděvů. S pokojem čeledi sousedila světnice, kterou obývala hospodyně. Po levé straně

³²⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913. Výřez z půdorysu viz příloha č. 8.

³³⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

předsíně byl vchod do kuchyně, ze které se vcházelo do dvou spižíren. Vedle dveří do kuchyně bylo schodiště vedoucí do patra. V patře nad kuchyní byla jídelna (nejspíš přístupná také malým točitým schodištěm z jedné spižírny), vedle ní zprava pokoj pro hosty, skrze který bylo možné projít do dalšího pokoje pro hosty. Vlevo od jídelny se nacházely tři pokoje obývané farářem, jeden byl přístupný přímo z jídelny. Jeden sloužil farářovi jako ložnice. Z prvního patra vedly schody na půdu.

Stavební činnosti se však neobešly bez konfliktů s městským magistrátem. Velký spor vznikl nejprve kvůli cestám a brance v městské zdi. Součástí farního pozemku totiž byla i malá zahrada, která byla začleněna do soustavy městských parkánů a sousedila s podobnými zahradami (zámeckou, městskou a školní). Do této farní zahrady však nevedl žádný přímý vchod z farního dvora, a proto museli horažďovičtí faráři i jejich čeleď po staletí užívat průchody ze zámku nebo za hřbitovem. Obě trasy představovaly značnou zacházku kvůli pozemku, který se prakticky nacházel pouze za zdí dvora.³³¹ Spinka se v létě 1739 rozhodl využít přítomnosti zedníků a tuto nevýhodu jednou pro vždy odstranit. Nařídil probourat skrze městskou zeď branku v místě, kde byl již v hradbě otvor, kterým vedlo z řeky Otavy dřevěné vodovodní potrubí do města. Přestože branka vznikla původně se souhlasem městské obce, několik měšťanů bylo zásadně proti, celou záležitost zveličili a stěžovali si u velkopřevora. Farář musel svému představenému napsat vysvětlení a ve městě předem slíbil, že dá otvor v městské zdi co nejdříve zazdít, protože nestojí o žádné problémy.³³²

Spinka své vysvětlení pojal velice podrobně, aby velkopřevor získal potřebný vhled do poměrů na horažďovické faře. Pro větší názornost připojil pláněk půdorysu fary s okolím, vlastnoručně ho opatřil popiskami a značkami, na které se odkazoval v textu své zprávy.³³³ Díky Spinkově sdělení se dozvídáme, že městský magistrát poslal na faru dva komisaře (primátora Wolkera a radního Eliáše), kteří pokládali faráři otázky ohledně oněch dveří v městské zdi a chtěli faráře přesvědčit, aby dveře zazdíl. Komisaři argumentovali nejrůznějšími tvrzeními, které byly někdy až absurdní. Začali připomenutím, že branka nikdy předtím neexistovala, a proto by se měla zazdít. Na to Spinka namítl, že branka neexistovala, protože poloha původní farní budovy to ani neumožňovala. Během stavebních prací viděl příležitost ke změně. Dále komisaři prohlásili, že branka představuje další vchod do města, což zakazuje městské právo

³³¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913.

³³² SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1775, kart. 20.

³³³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913.

i další královská nařízení, takže farář svým rozhodnutím všechna tato ustanovení porušil. Spinka odsouhlasil, že branka znamená další vchod do města, ale pro církevní budovy žádný z uváděných předpisů neplatí. Následně dodal, že je zvláštní, že se město obhájí těmito právy a zároveň toleruje, že měšťané probourávají do hradeb nejen malé branky, ale celá vrata, o čemž je možné se dočíst v městských knihách.

Další připomínka se týkala zlodějů, vrahů a dalších nežádoucích osob, které by na faře mohly hledat azyl³³⁴ a skrze branku v městské zdi by se snadno dostali na svobodu. Farář odpověděl, že kdyby se zmíněné osoby chtěly dostat z fary na svobodu, mohly by to učinit tisíci jinými způsoby, než právě skrze branku do zahrady, jejímž účelem je sloužit k potřebě církve. Čtvrtý argument komisařů zněl, že skrze dotyčné dveře můžou být do města přiváženy tajně cizí potraviny, například maso a pivo. Spinka odvětil, že pokud bude město produkovat čerstvé, dobré, levné potraviny, které budou mít správnou váhu i míru, nebude nutné, aby někdo městu škodil dovozem cizího zboží. Dalším bodem v rozmluvy faráře s komisaři bylo, že skrze branku by mohly být do farního dvora přinášeny mrtvolky, které by byly následně přehozeny přes zeď na hřbitov k pohřbení. To se zdálo faráři nejvíce směšné a vysvětlil, že nezná důvod, proč by takovým způsobem tajně pohřbíval, když to řádný jako duchovní může činit veřejně.

V pokračujícím rozhovoru přesvědčoval farář Spinka komisaře, že farní branka v městské zdi může sloužit městu k dobrému a není ke škodě, jak bylo veřejně ohlášeno. Když totiž v minulosti bylo nutné opravit dřevěné potrubí, které vedlo otvorem v hradbě, často se stávalo, že během oprav byly poškozeny nejbližší farní zdi. Nová branka by však umožnila bezproblémový přístup přímo k základům a upevnění vodovodního potrubí. Farář si navíc přivedl svědka, šedesátiletého měšťana, který měl podle své paměti vypovědět, jak se horažďovičtí faráři v minulosti stavěli ke zdoluhavému obcházení, a tím zdůraznit nezbytnost branky. Podle tvrzení tohoto muže, který v mládí dokonce na faře pracoval, se faráři občas pokoušeli prosadit, aby podobná branka vznikla. Kvůli neúspěchům v jednání museli kněží procházet přes cizí pozemky, nejčastěji skrze zámek a městský parkán. Uličky vedoucí k parkánům byly navíc špatně udržované nebo nebezpečné, protože se v nich mohli lehce ukrýt zloději. Svědectví starého měšťana však příliš nepomohlo. Velkopřevorova odpověď se bohužel nedochovala, ale lze předpokládat, že farář dostal svému slibu a branku nechal na přání obce zazdít.

³³⁴ Duchovní osoby měly povinnost poskytnout azyl provinilci na základě staré církevní tradice. Právo azylu bylo zrušeno během josefínských reforem roku 1787. R. SANDER, *Gubernium*, s. 75.

Během samotné stavby fary došlo k podobné situaci. Zedníci, kteří na stavbě pracovali, strhli část městské zdi, protože se jim zdála chatrná, doslova „od myších vokousaná.“ Mysleli si, že tím prokážou obci službu, a proto nečekali na farářův souhlas. Městský magistrát však ihned nařídil faráři, aby nechal zeď znovu vystavět, protože byl zodpovědný za své dělníky.³³⁵

Dveře v městské zdi však nebyly jediným předmětem, kvůli kterému byl farář ve sporu s městským magistrátem. Určité problémy se objevily po velké vichřici, která v létě 1740 vážně poškodila věž farního kostela sv. Petra a Pavla. Obec se snažila na její opravu získat peníze tím, že by zpoplatnila užívání zvonů, jež také vlastnila. Do té doby se platilo pouze za použití největšího zvonu 15 krejcarů. Babínští sedláci měli povinnost přispívat na zvonění 30 krejcarů. Magistrát vyzýval velkopřevora, aby zpoplatnil používání všech zvonů ve věži a aby babínští sedláci odevzdávali dvojnásobek dosavadní částky. Radní argumentovali také tím, že v poslední době se kvůli hojným úmrtím často zvoní a zvony se tím značně opotřebovávají.³³⁶

Téhož roku 1740, dne 20. prosince, se městem přehnala další vichřice provázená záplavami. Vítr poškodil lesy v okolí a téměř všechny střechy ve městě, voda strhla most přes řeku Otavu. Obyvatelé se domnívali, že nastal soudný den. Téhož roku uhynula velká část dobytka a většina ryb v rybnících.³³⁷ Nešťastné události pokračovaly další vichřicí 9. října 1741. Tehdy vítr opět srazil z věže farního kostela bání a tyč s praporem a hvězdou. Když byla věž opravována, do bání byl uložen rukopisný dokument, který zaznamenával události předchozího roku.³³⁸ Po živelných katastrofách následoval vpád francouzských a bavorských vojenských oddílů do Horažďovic, ke kterému došlo v prosinci 1741. Vojáci město bez problémů obsadili, protože hrady byly ve špatném stavu. Armáda se v Horažďovicích nezdržela dlouho, vytáhla k Praze poté, co na měšťanech vymohla potraviny.³³⁹

Další problematickou záležitostí za faráře Spinky bylo pohřbívání. Ve 40. letech 18. století se stále pohřbívalo kolem farního kostela na náměstí, takže hřbitov uvnitř hradeb byl nepřetržitě využíván už pět set let. To se samozřejmě odrazilo v tom, že nová těla nemohla být ukládána hluboko do země. Stávalo se, že pokud se na hřbitov zaběhli

³³⁵ SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1781, kart. 20 (nedatovaný list, na kancelářské poznámce uveden rok 1745).

³³⁶ SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1782, kart. 20 (nedatovaný list).

³³⁷ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 147 – 148.

³³⁸ Originál vyňatý z bání je uložen v SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1779, kart. 20.

³³⁹ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 148.

psi nebo vepři, vyhrabávali mrtvoly ze země a vláčeli je po hřbitově.³⁴⁰ Když toto během hostiny vytkla kněžna Mansfeldová faráři před hosty rytířského stavu, duchovní byl velmi zahanben. Vinu však nesl především městský magistrát, který příliš nechválal s opravou rozbité brány od hřbitova. Farář Spinka nabídl, že vchod nechá opravit rychle a na vlastní náklady, ale městská obec trvala na svém a zakázala faráři s bránou hýbat. S tímto rozhodnutím duchovní souhlasil za předpokladu, že město opraví bránu takovým způsobem, který se mu bude zamlouvat.³⁴¹ Navíc ve 40. letech se krajem šířila jakási nemoc, na kterou umíralo mnoho lidí, především Babínští. Pohřbívalo se tedy velmi často a měšťané se báli, že by zápach z mrtvol, kterým bylo město zamořeno, mohl způsobit velkou nákazu nebo dokonce mor. Městský magistrát žádal velkopřevora o povolení pohřbívat alespoň Babínské na předměstí ke kostelu sv. Jana Křtitele, kde bylo dostatek místa. Lze předpokládat, že velkopřevor žádosti z praktických důvodů vyhověl, ale jeho odpověď se v městském archivu nedochovala.

Situace kolem hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele byla kolem poloviny 18. století klidná. Došlo minimálně k jedné kanonické vizitaci, které se snad zúčastnil i velkopřevor. Městský syndik zaevidoval 66 dluhů, jež měli věřící vůči hřbitovnímu kostelu. Za práci syndika a purkmistra, kteří upomínali dlužníky, požadoval městský magistrát od velkopřevora odměnu.³⁴²

Dominik Spinka byl jako zdejší duchovní naposledy zmíněn roku 1745. Díky stavbě fary se stal jedním z nejvýznamnějších horažďovických farářů. Kromě toho byl také významným příslušníkem řádu maltézských rytířů. Po odchodu z Horažďovic se stal převorem pražského konventu, později vykonával převorský úřad v zahraničních komendách. Uvnitř farní budovy visel minimálně do první poloviny 19. století Spinkův portrét v černém rámu.³⁴³

³⁴⁰ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1782, kart. 20 (nedatovaný list).

³⁴¹ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1781, kart. 20 (nedatovaný list, na kancelářské poznámce uveden rok 1745).

³⁴² TAMTÉŽ.

³⁴³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Fundus instructus 1796 a 1808).

VI. 3. Poslední desetiletí fary v pražské arcidiecézi (1745 – 1784)

Podle soupisu farářů měl farář Spinka vykonávat duchovní správu pouze do roku 1742, jeho nástupcem v letech 1742 – 45 měl být Jakub Hayduk.³⁴⁴ Jeho jméno se však v pramenech vůbec nevyskytuje.³⁴⁵ Navíc podle katalogů kléru pražské arcidiecéze, které vycházely od r. 1741, se pro roky 1741 a 1744 v Horažďovicích objevuje jméno Jan Wech.³⁴⁶ S touto osobou se však v pramenech také vůbec nesetkáváme. Od roku 1745 na faře bydlel Jan František Waraus. Podle katalogů kléru se lze domnívat, že farář přišel do Horažďovic ve velmi mladém věku, protože farářský úřad vykonával až do r. 1796, kdy sloužil jako správce menší maltéžské farnosti v Podsrpu u Strakonic. Z horažďovické fary odešel kolem roku 1772.³⁴⁷

Během přítomnosti faráře Warause se několikrát změnila městská vrchnost. Roku 1746 zemřela kněžna Eleanora z Mansfeldu a majitelem panství se stal její syn Jindřich, který odprodal město r. 1748 hraběti Václavovi z Pöttingu. O čtyři roky později se Horažďovice opět vrátily pod vládu Jindřicha z Mansfeldu, ne však na dlouho. Dne 8. srpna 1755 zakoupil totiž horažďovické panství jiný rod, knížata z Löwenstein-Wartheim. Prvních deset let obývala panské sídlo kněžna Karolina z Löwensteinu. Zemřela r. 1765 a byla pohřbena do klášterního kostela horažďovických minoritů. Novým pánem města se stal její manžel kníže Karel Tomáš z Löwenstein-Wartheim.³⁴⁸

Kaple sv. Anny poblíž vsi Svaté Pole se roku 1747 stala novým poutním místem, kde docházelo k zázračným uzdravením. První případ, jehož podrobný popis se dochoval v městském archivu, se týkal měšťanky Barbory Segové. Ta se ve 14 letech udeřila o schod do nohy a dostala infekci, která jí po následujících třináct let způsobovala velké bolesti. Když bylo Barboře 27 let, rodiče poslali pro lékaře ze Strakonic. Ten však prohlásil, že by ji snáze vyléčil, kdyby měla všechny končetiny zlomené a navrhl velmi drahé léčení, které mělo trvat celý jeden rok. Barbora se doktorově léčbě nechtěla podrobit a rozhodla se prosit o pomoc sv. Annu a Pannu

³⁴⁴ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

³⁴⁵ Jakub Hayduk se připomíná jako správce maltéžské fary v Radomyšli r. 1762. NA Praha, APA I, inv. č. 2486, *Catalogus universi cleri MDCCXLI*.

³⁴⁶ NA Praha, APA I, inv. č. 2468 – 2469, *Catalogus universi cleri MDCCXLI – MDCCXLIV*. Až do 90. let 18. století však byli správci maltéžských farností do katalogů evidováni nepravidelně.

³⁴⁷ NA Praha, APA I, inv. č. 2486 – 2504, *Catalogus universi cleri MDCCLXII – Catalogus ecclesiasticus MDCCXCVI*; SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.

³⁴⁸ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 148 – 150.

Marii. Následující noci se jí ve snu údajně zjevila Panna Marie, která Barboře řekla, aby šla ke kapli sv. Anny, omyla si třikrát nemocnou nohu ve vodě, která stéká ze Svatského vrchu a zakoupila jeden svatý obrázek s textem „Pod tvůj plášť se utíkáme, Panní Mariae.“ Barbora se ke kapli vydala hned druhý den ráno a udělala vše, co jí bylo ve snu řečeno. Již za jeden týden se jí rána začala hojit, odpadlo všechno infikované maso a narostlo nové. Od té doby mohla žena bez problémů a bolestí chodit.³⁴⁹ V následujících letech došlo u sv. Anny k dalším zázračným uzdravením, například navrácení zraku či řeči.

V té době byla kaple pod správou horažďovického magistrátu, protože její někdejší kolátor z počátku 18. století již nežil. V souvislosti se zázračnými uzdraveními požádal magistrát o rozbor vody, se kterou byly ony zázraky spojeny. Analýzu provedl r. 1761 doktor medicíny Václav Aleš Butta a jeden apatykář. Na základě mnohých testů zjistili, že voda obsahuje alkalické soli a vápenec. Po vyslechnutí osob, které byly u sv. Anny uzdraveny, uznali odborníci vodu za léčivou. Horažďovická městská obec využila příležitosti a poblíž kaple sv. Anny nechala v následujících letech postavit lázně.³⁵⁰

Předchůdci faráře Warause se často účastnili sporů o hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele. Tato záležitost byla v době jeho působení naštěstí již několik let uzavřena. Novou oblastí neshod mezi magistrátem, farářem, konzistoří a velkopřevorem se stala právě kaple sv. Anny u Svatého Pole. Horažďovičtí faráři od přelomu 17. a 18. století vysluhovali ročně minimálně jednu mši na den sv. Anny a přijímali za ně odměnu z fundací. Městský magistrát jakožto správce kaple opatroval fundační peníze, nad jejichž účty měla kontrolní pravomoc konzistoř, a to prostřednictvím generálního vikáře. Roku 1770 vikář písemně oznámil magistrátu, že dostal nařízení, aby vykonal vizitaci v kapli sv. Anny.³⁵¹ Protože však k oznámení nepřiložil kopii konzistoriálního listu, magistrát ji po něm požadoval, čímž byla vizitace oddálena. Mezitím byl k faráři Warausovi poslán městský syndik, aby jej seznámil se situací. Farář, který tehdy právě přijal plat za vykonanou mši u sv. Anny, syndikovi řekl, že s kaplí nechce mít už nic společného, pokud by měla podléhat kanonickým vizitacím, a že nemůže připustit, aby kvůli kapli byl on jako řádový kněz vizitován generálním vikářem. Duchovní se tedy

³⁴⁹ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 2008, kart. 22.

³⁵⁰ TAMTÉŽ, sign. 2014, kart. 22; E. ŠIMON, *Horažďovice*, s. 54.

³⁵¹ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 2020, kart. 22.

kaple okamžitě zřekl a veškerou zodpovědnost za vykonávání bohoslužeb přesunul na magistrát, který měl kapli duchovně zaopatřit podle vlastní vůle.³⁵²

Po odchodu faráře Warause byl ve velkopřevorově vrchnostenské kanceláři ve Strakonících sestaven urbář, díky němuž byl jeho nástupce informován o svých poddaných a všem, na co měl od nich nárok.³⁵³ Dvojdílný urbář evidoval poddanské povinnosti sedláků, chalupářů a domkářů ze vsí Babín, Veřechov, Kejnice a Krejnice. Šlo především o železné krávy a desátky, které poddaní odváděli horažďovickému faráři z obilnin, slepic a vajec. Peněžní dávky byly určené pro farní kostel (úrok z užívání gruntů a luk) a pro řád maltézských rytířů (roční daň). Robotní povinnosti zahrnovaly obdělávání farářových polí, sklizení farních luk a svoz sena, dřeva a vápence. Farář poddaným vyplácel za každý den roboty jeden krejcar a tři denáry, v době žní ještě jídlo a pivo. V urbáři byly také přesně zapsány výměry polí, luk, lesů a rybníků, které zemědělci užívali nebo je měli v pronájmu.³⁵⁴

Novým horažďovickým farářem se během r. 1773 stal František Jáchym Chmelíček.³⁵⁵ Toho roku se poprvé objevuje jeho podpis v knize kostelních účtů.³⁵⁶ Do města přišel již s farářskou praxí, protože předešlých deset let byl představeným maltézské farnosti v Pičíně u Příbrami. Podle katalogů kléru se dozvídáme, že Chmelíček z Pičina odešel r. 1773, ale správcem horažďovické farnosti je až do r. 1777 jmenován stále Jan František Waraus.³⁵⁷ Z praktických důvodů je však málo pravděpodobné, aby oba muži obývali faru po čtyři roky společně, protože řád se obecně potýkal s nedostatkem kněží. Důkaz o tom, kdo v 70. letech 18. století stál ve farářském úřadu, se nachází přímo uvnitř farního kostela. Roku 1775 byl totiž do farního kostela umístěn nový velký oltář, na jehož vzniku se řemeslně podíleli dva horažďovičtí měšťané. Součástí byla kromě oltářního obrazu sv. Petra a Pavla také prosklená skříňka, ve které byla uložena pozdně gotická socha Panny Marie. Za oltář byla umístěna pamětní železná tabulka s nápisem, který dodnes připomíná pořízení oltáře za „frá Jana Chmelíka, téhož řádu faráře v Horažďovicích, ku cti sv. Petra a Pavla zřízen tento oltář roku 1775.“³⁵⁸

³⁵² TAMTÉŽ.

³⁵³ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 199, sign. H – VII – 7, kniha č. 199 a TAMTÉŽ, inv. č. 200, sign. H – VIII – 8, kniha č. 200. Podrobný rozbor obou knih přináší: L. HESOUNOVÁ, *Urbář*.

³⁵⁴ L. HESOUNOVÁ, *Urbář*, s. 31 – 32.

³⁵⁵ Pečeť faráře Chmelíčka viz příloha č. 15.

³⁵⁶ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728.

³⁵⁷ NA Praha, APA I, inv. č. 2487 – 2499, *Catalogus universi cleri MDCCLXIII – MDCCLXXXIX*.

³⁵⁸ E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 16.; A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr.

Horažďovický farář se roku 1780 rozhodl, že uctí památku svého předchůdce Dominika Spinky kvůli vystavění farní budovy. Farář Chmelíček požádal velkopřevora Michaela Ferdinanda z Althanu, zda by mohl horažďovické faře darovat jeden ze tří reliéfních portrétů, které se nacházely v budově pražského konventu od doby Spinkova převorátu. Chmelíček plánoval, že portrét umístí přímo na zeď fary, aby zdobil budovu, o kterou se Spinka zasloužil „vlastní prací a starostmi.“³⁵⁹

Farář Chmelíček získal roku 1780 od arcibiskupství duchovní správu kaple sv. Anny. Toto rozhodnutí bylo patrně reakcí na kanonickou vizitaci, která se v kapli konala o rok dříve. Když se horažďovický farář Waraus r. 1770 zřekl správy kaple kvůli vizitacím, je možné, že od té doby bylo toto poutní místo zanedbáváno.³⁶⁰ Ať už byly skutečné důvody ke svěření kaple maltézskému knězi jakékoliv, hned 2. ledna 1781 se konala kontrola zádušních účtů kaple sv. Anny. Knihu účtů vedl magistrát, protože spravoval fundační jmění. Kontrolu, která trvala asi jednu hodinu, prováděl farář Chmelíček. Poté obdržel od generálního vikáře klíče, kasu a seznam fundovaných mší od sv. Anny. Z dochované korespondence se zdá, že magistrát nesouhlasil s rozhodnutím arcibiskupské konzistoře a snažil se učinit nějaká protiopatření.³⁶¹ Kromě toho městští radní znovu usilovali o to, aby mohli ustanovit správce ke hřbitovnímu kostelu sv. Jana Křtitele. Farář o jejich úmyslu informoval velkopřevora s dodatkem, že stavějí na nedostatečných základech a sotva by mohli mít úspěch.³⁶²

V červnu 1781 musel horažďovický duchovní sepsat dvě majetková přiznání pro arcibiskupskou konzistoř.³⁶³ Farář měl zapsat peněžní ocenění nemovitostí, kapitálů, dluhů a roční výši příjmů a výdajů, a to zvlášť za farní kostel a za faru. Z Chmelíčkovy přiznání se dozvídáme, že farní kostel neměl žádné dluhy a hodnota nemovitostí se pohybovala ve výši 40 tisíc zlatých, při čemž žádná nemovitost nebyla ve vlastnictví kostela. Vlastní kapitál kostela činil 10 169 zlatých a ročně vynášel na úrocích přes 400 zlatých, roční výdaje dosahovaly 118 zlatých. Fara vlastnila narozdíl od kostela nemovitosti v hodnotě 7 900 zlatých, z kterých plynul roční příjem 321 zlatých. Dalším příjmem byla štóla ve výši 60 zlatých. Výdaj fary představoval roční náklady na službu kaplana, jehož přítomnost na faře je v tomto prameni doložena poprvé. Protože odměna

³⁵⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

³⁶⁰ TAMTÉŽ; SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 2020, kart. 22.

³⁶¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916; SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv.č. 701, sign. 2037, kart. 22.

³⁶² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

³⁶³ NA Praha, APA I, inv. č. 4158, sign. D 165/2, kart. 2815.

kaplana nebyla podpořena fundací, částku 200 zlatých vyplácel duchovní z farních peněz.

Roku 1782 došlo ke sjednocení zádušních kapitolů hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele a kaple sv. Anny u Svatopole.³⁶⁴ Roku 1784 nařídil panovník Josef II., aby vzniklo biskupství v Českých Budějovicích. Horažďovicko jakožto součást Prácheňského kraje bylo od té doby začleněno do nové českobudějovické diecéze.³⁶⁵ Na základě Josefovy reformy o zrušení hřbitovů uvnitř městských hradeb byl v Horažďovicích po roce 1784 konečně uzavřen hřbitov kolem farního kostela a pohřbívalo se u sv. Jana Křtitele na předměstí.³⁶⁶

IV. 4. Horažďovická fara součástí nové budějovické diecéze (1784 – 1790)

Jáchym Chmelíček, poslední horažďovický kněz, jehož farnost patřila do pražské arcidiecéze, setrval ve svém úřadě do 31. prosince 1785. Chmelíčkovým nástupcem se stal František Wilhelm, kterého lze považovat za významnou osobnost české maltézske provincie. Narodil se v Praze roku 1750. Dosáhl magisterského vzdělání v oboru filozofie a bakalářského titulu z teologie. Ovládal češtinu, latinu, němčinu a základy francouzštiny. Také absolvoval zkoušky potřebné pro úřad ředitele reálné školy. Roku 1781 byl královéhradeckým biskupem Leopoldem de Hays vysvěcen na kněze. Wilhelm strávil dva roky jako kaplan v řádové faře u Panny Marie pod řetězem na Malé Straně, následujících dva a půl roku byl kaplanem a ředitelem školy ve Strakonici. Ze strakonického konventu odešel do Horažďovic, kde mu poprvé byl svěcen farářský úřad. V té době mu bylo přibližně 35 let.³⁶⁷

Krátce po Wilhelmově příchodu do Horažďovic unikl zrušení minoritský klášter na předměstí, který tehdy obývalo 24 mnichů. Klášter byl zachován pod podmínkou, že se početní stav řeholníků sníží na čtrnáct, k čemuž pravděpodobně došlo. Řád maltézských rytířů nebyl během redukce klášterů během 80. let 18. století v ohrožení, protože byl pro své sociální i charitativní zaměření shledán užitečným a obecně

³⁶⁴ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 151.

³⁶⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 193.

³⁶⁶ E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 16, K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 151.

³⁶⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1236, sign. 221, kart. 463 (Tabella venerabilis cleri).

prospěšným. V řádovém konventu na Malé Straně, z něhož byl do Horažďovic poslán bratr Wilhelm, žilo tehdy navíc pouze devět maltézských rytířů.³⁶⁸

V řádovém archivu maltézských rytířů v Národním archivu se nachází zajímavý dokument z roku 1786.³⁶⁹ Jedná se o tabulku ve formě oběžníku, do které byli zaznamenáni všichni duchovní (řádoví i světští) tehdejšího nezasmyslického vikariátu,³⁷⁰ jejichž celkový počet činil čtyřicet dva. Každý farář či lokální kaplan vlastnoručně a latinsky vyplnil své osobní údaje do předepsaného formuláře – jméno, rok a místo narození, znalost cizích jazyků, vzdělání, doposud vykonávané úřady, rok vysvěcení a zdravotní stav. Bohužel není jasné, za jakým účelem tato písemnost vznikla a proč se její originál nachází právě v řádovém archivu. V nezasmyslickém vikariátu ležely tři maltézské fary (Horažďovice, Strakonice, Podsrp), což bylo v porovnání s ostatními vikariáty největší množství. Pramen poskytuje cenné údaje o kléru druhé poloviny 18. století jako společenské vrstvě a umožňuje porovnání jednotlivých farářů.

Průměrný věk všech duchovních nezasmyslického vikariátu byl 43 let a stáří farářů se pohybovalo v rozmezí 28 – 76 let. Kaplani, kteří spravovali menší lokální kostely s farními právy, byli buď výrazně nižšího či výrazně vyššího věku – nejmladšímu bylo 26, nejstaršímu 76 let. Valná většina kleriků absolvovala filozofické a teologické studium, pouze katovický farář se označil za nedostudovaného. Duchovní obvykle dosáhli – stejně jako horažďovický farář – magisterského titulu z filozofie a bakalářského z teologie. Výjimku tvořili faráři z Pačejova, Čestic a strakonický děkan Frá Mindlent, kteří dokončili magisterské studium v obou vědních oborech. V jazykové vybavenosti převládala souběžná znalost češtiny a němčiny, kterou disponovalo téměř 90 % duchovních osob, z nichž asi třetina přiznala pouze malou znalost němčiny a dva kaplani uvedli němčinu na prvním místě. Pět kleriků hovořilo pouze česky. Horažďovický farář Wilhelm patřil k jazykově nadanější menšině, která ovládala navíc i latinu a základy francouzštiny. Jediný farář z Malého Zdíkova uměl trochu italsky. Zdravotní stav duchovních byl převážně dobrý, často jej vyjádřili slovy „Díky Bohu zdravý“ a „Zdravý, chvála Bohu!“ Několik duchovních přiznalo občasné nemoci a nejstarší z nich trpěl dnou. Farář Wilhelm se podle svého prohlášení těšil nejlepšímu zdraví.

³⁶⁸ R. SANDER, *Gubernium*, s. 98 – 100.

³⁶⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1236, sign. 221, kart. 463 (Tabella venerabilis cleri).

³⁷⁰ Vikariát vznikl r. 1650 jako vikariát sušický. Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 504 – 505.

Kněží měli do tabulky zapsat také své dosavadní úřady, avšak kvůli omezenému místu na psaní jsou jejich zápisy těžko čitelné a málo srozumitelné. Každý z nich také k otázce přistoupil s odlišnou podrobností. Z poznámek vyplývá, že duchovní obecně začínali jako pomocní kaplani, obvykle vystřídali několik farností a v každé z nich se zdrželi několik let. Po různě dlouhé praxi získávali farářský nebo správcovský úřad, ke kterému byli buď oficiálně přeloženi konzistoří nebo vybráni patronem kostela, případně převzali úřad po smrti faráře v místě, kde pracovali do té doby jako kaplani. Profesionální migrace maltézských kněží byla praktikována výhradně v rámci řádových farností, a to i mezi diecézemi (včetně rakouských a polských).

Je zajímavé, že osm duchovních z vikariátu (což je téměř dvacet procent) pocházelo z Horažďovic. Horažďovičtí rodáci se uplatnili jako faráři ve Velkém Boru, Malém Boru, Chanovicích, Volyni, Česticích a Žihobci, jeden byl lokálním kaplanem neznámo kde. Největšího úspěchu mezi horažďovickými rodáky dosáhl Mathias Mindlent, který se stal členem řádu maltézských rytířů a po mnoho let byl děkanem při strakonické řádové farnosti. V četnosti rodového původu se pětkrát objevuje Praha, čtyřikrát Klatovy, třikrát Strakonice, další obce spíše ojediněle.

O stavu horažďovické farnosti v tomto období se dozvídáme z přehledu farností, přiřazených vsí a počtů zpovědníků s údaji platnými pro období 1. 1. – 31. 12. 1788.³⁷¹ Podobně jako výše zmíněný seznam kléru se i tato tabulka nachází v řádovém archivu, což má opět nejasný důvod.³⁷² Písemnost je originálem, psaným jedním písařem a potvrzeným pečetěmi zúčastněných jednadvaceti farářů a sedmi lokálních kaplanů. Ti všichni se dne 16. ledna 1789 dostavili na vikariátní úřad do Nezamyslic, aby nahlásili požadované údaje. Abecedně řazená tabulka obsahuje podrobné informace o farnících a eviduje přesné počty osob, které vykonaly zpověď a přijímání nebo pouze zpověď, a počty dětí předzpovědního věku. Další sloupce se týkají kacířů, osob podezřelých z kacířství, provinilců, kteří získali rozhřešení, na víru obrácených cizinců a pokřtěných židů. Žádné z těchto osob se však podle přehledu ve vikariátu nevyskytovaly. V poslední části jsou početně evidováni farníci, kteří zemřeli se svátostí posledního pomazání i bez ní, zemřelé děti a uzavřená manželství. Každý zápis obsahuje také počet přiřazených vsí a kaplí.

³⁷¹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1236, sign. 221, kart. 463 (Consignatio paschalis).

³⁷² V souvislosti s následným přenesením vikářského úřadu do Horažďovic se nabízí varianta, že Frá Wilhelm dostal zmíněný vikariátní přehled při jmenování vikářem. V tom případě by cesta dokumentu do řádového archivu byla celkem přirozená.

Největší farností vikariátu byly v roce 1788 Volenice (2 944 duší, z toho 479 dětí), které měly také spolu s Česticemi největší počet přifařených obcí (14). Naopak nejmenší farnost, kterou v počtu farníků převyšovaly i mnohé filiální kostely, se nacházela v Hradešicích (607 duší, z toho 121 dětí). Na posledním místě ve velikosti se nacházela filiálka v Pačejově, ke které patřilo 443 věřících (z toho 75 dětí). Když uvážíme, že podle josefínské regulace far z r. 1782 měla mít farní alespoň přibližně sedm set duší a farář měl být schopen projít celou farnost za jediný den, zjišťujeme, že farnosti vikariátu byli početně ve velmi dobrém stavu.³⁷³ Přesto podle výskytu lokálních kostelů lze usuzovat, že na základě zmíněné reformy došlo také k nárůstu počtu farních osad.³⁷⁴ Hranici sedmi set duší nepřekročily pouze dvě fary (Hradešice, Chanovice) a dva lokální kostely (Pačejov, Podsrp). Každá farnost měla průměrně osm přifařených vsí. Nejméně vesnic náleželo k farnostem Stachy (2), Pačejov a Hradešice (3). K polovině farností patřila jedna až čtyři kaple, ostatních farností se existence kaplí netýkala.

Horažďovická farnost Frá Wilhelma čítala k 30. prosinci 1788 celkem 2 385 duší, z nichž 461 představovaly děti předzповědního věku. K velikonoční zpovědi a svatému přijímání se dostavilo 1 842 věřících a dalších 82 vykonalo pouze zpověď. Roku 1788 se narodilo 90 dětí (z toho jedno mimo manželství), zesnulo 79 osob, z nich dvě bez posledního pomazání, a nezemřelo žádné dítě. Deset párů uzavřelo sňatek. K farnosti náleželo nejvíce kaplí v celém vikariátu, a to čtyři. Farář však započítal nejen kapli sv. Anny, kapli sv. Klementa na Práchni, ale také hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele a dokonce i minoritský klášterní kostel Panny Marie, který tehdy ještě pod správu farního kostela nepatřil.

³⁷³ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny X*, s. 108; J. KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II*, s. 166.

³⁷⁴ Jako lokálie jsou v tabulce označeny Hoštice, Pačejov, Podsrp, Stříbrné Hory, Těchonice.

VI. 5. Vznik a vývoj horažďovického děkanství a vikariátu (1790 – 1850)

Velký význam ve vývoji horažďovické farnosti měl rok 1790, kdy byl za Frá Wilhelma farní úřad povýšen na děkanský.³⁷⁵ Od té doby se v pramenech hovořilo o farních budovách jako o děkanství a horažďovičtí faráři užívali před jménem děkanský titul.³⁷⁶ Wilhelm se občas podepisoval jako „městský a krajský děkan.“³⁷⁷ Oblast vikářství, kterou posledních několik let spravoval nezamyslický farář, převzal kolem r. 1790 horažďovický farář.³⁷⁸ František Wilhelm od té doby tedy vykonával vikářské povinnosti z pověření budějovického biskupa a farářské povinnosti pro velkopřevora, přičemž oba hodnostáři byli vlastně Wilhelmovými nadřízenými. Přestože se tato situace zdá poněkud složitá, zřejmě nebyla v praxi problematická, protože horažďovický vikariát fungoval do první poloviny 19. století. Sekretářem horažďovického vikáře byl představený maloborské fary Karel Josef Malkovský, který pocházel z Horažďovic.

Děkan a vikář Frá Wilhelm na horažďovické faře pobýval do 30. března 1796. Poté přesídlil do strakonické komendy, odkud stále vykonával úřad horažďovického vikáře, i když byl již děkanem strakonickým (název vikariátu se však nezměnil). V archivu Českého velkopřevorství se nachází opis předávacího protokolu horažďovického farního vybavení mezi Wilhelmem a jeho nástupcem.³⁷⁹ Soupis veškerého farního inventáře³⁸⁰ byl sepsován za přítomnosti vrchnostenského komisaře velkopřevorství, kterým byl ředitel strakonické řádové školy. Originál protokolu s názvem *Fundus instructus* byl ověřen pečeti odcházejícího horažďovického děkana, budoucího děkana a komisaře.

Součástí vybavení horažďovického děkanství bylo velké množství věcí. Inventář začíná výčtem cínových, měděných a železných předmětů. Z cínu bylo vyrobené nádobí

³⁷⁵ Pečeť děkana Wilhelma viz příloha č. 16.

³⁷⁶ E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 16.

³⁷⁷ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1714, sign. XXXIV-5c, kniha č. 729 (zázpisy z let 1792, 1793 a 1795).

³⁷⁸ NA Praha, APA I, inv. č. 2501, *Catalogus ecclesiasticus MDCCXCIII*.

³⁷⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

³⁸⁰ Pořizování inventářů kostelního a farního majetku při nastoupení na benefícium bylo r. 1697 nařízeno arcibiskupem. Inventář měl být odcházejícím farářem uložen u generálního vikáře. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 416 – 417. Pro horažďovické děkanství jakožto území vyňaté z arcibiskupské působnosti toto nařízení platilo pouze částečně a pravděpodobně bylo nahrazeno velkopřevorovou instrukcí neznámého data, podle které musely být při odchodu kněží sepsovány povinné zásoby náradí a nábytku pod názvem „Fundus instructus.“ A. Č. LUDIKAR, *O řádu maltánském*, s. 295.

a přibory (16 misek, 24 talířů, 17 lžiček), ze železa spíše domácí náčiní – lopatky, plechy na pečení, rožně, kleště, struhadla, řetězy pro dobytek. Kromě počtu kusů byla zaznamenána i váha každého předmětu v librách. Textilní vybavení se skládalo ze čtyř ručníků, šesti ubrusů a 24 malých ubrousků. Ložní prádlo nebylo součástí, protože jej ani děkan Wilhelm od svého předchůdce nedostal. Měl v plánu pro faru povlečení zakoupit, a tak prodal jiné nepotřebné prádlo za 42 zlatých. Potom však zjistil, že za tak malou sumu by nezbytné povlaky nesehnal, a raději svému nástupci předal utrženou sumu z prodeje. Lze tedy předpokládat, že ložní prádlo, které Frá Wilhelm používal, bylo jeho vlastní.

Další položkou, která přecházela z děkana na děkana, byly obrazy. V budově na schodišti byl v černém rámu umístěn obraz Ukřižování. Různě byly rozmístěny dva obrazy s květinovými motivy (taktéž v černých rámech), dva s vyobrazením krajiny a tři portréty. Na portrétních obrazech byli namalováni někdejší strakonický převor Frá František Tauffer z Rovína (zemř. 1745),³⁸¹ bývalý horažďovický farář Frá František Dominik Spinka z Helfenthalu a jeho nástupce Jan František Waraus. Děkanství nebylo příliš vybaveno nábytkem, podle inventáře se tam nacházelo dvanáct židlí (z toho šest čalouněných), dva rozkládací stoly a jeden malý hráčský stůl. Další stůl se nacházel ještě v čelední místnosti. Mezi nábytkem byl ještě zapsán mandl na prádlo, haltýř na ryby, regál na prádlo a dvě dřevěná vědra. Součástí vybavení nebyla ani jedna skříň či truhla, je však možné, že funkci úložných prostor dostatečně nahradily komory při jednotlivých pokojích. Z hospodářských nástrojů se předávaly velký vůz, velký pluh, dvě rádla a jeden malý vozík se zelenou příkrývkou, kterým pan děkan jezdil k nemocným farníkům. Nový horažďovický duchovní měl mít při příjezdu k dispozici téměř 60 strychů obilí pro vlastní potřebu, dále pak 360 snopů obilí a 20 centněřů³⁸² sena na výkrm dobytka. Krmivo Frá Wilhelm svému nástupci bezplatně přenechal.

Nejpodrobnější a nejobsáhlejší položkou předávacího protokolu je soupis knih a archivu. Děkanská knihovna obsahovala téměř 130 svazků.³⁸³ Nevíme, kdy a či

³⁸¹ OSN XIII, Praha 1898, s. 588. V tomto a následujících soupisech farního vybavení označován jako bývalý horažďovický farář, o kterém jsme však dosud nenašli žádné zmínky.

³⁸² Jeden český centněř sena odpovídal přibližně 62 kilogramům. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 53.

³⁸³ Studie a zmínky v literatuře o farářských či farních knihovnách: Marie RYANTOVÁ, *Knihovny světských duchovních arcidiecéze pražské na konci 17. a na počátku 18. století*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, *Opera romanica I*, České Budějovice 2000, s. 239 – 254; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 59, 165 – 167; R. ZUBER, *Osudy moravské církve II*, s. 119 – 124; A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 470 – 471. O johanitských knihovnách v období středověku informuje: B. WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 350 – 352.

zásluhou byla tato (donedávna ještě farní) knihovna budována. Do seznamu byly také zahrnuty knihy farního původu: všechny dosavadní horažďovické matriky včetně abecedních seznamů (14 svazků), tři knihy kostelních účtů,³⁸⁴ jedna kniha účtů chudobince či špitálu, urbář bývalého faráře Matznera³⁸⁵ a soupis duší horažďovické farnosti. Nejobsáhlejší část knihovny tvořila náboženská literatura – tematicky zaměřené soubory kázání (slavnostní, velikonoční, příležitostná aj.), teologické příručky, duchovní pojednání různých církevních autorit a poučení v oblasti chrámové hudby i zpěvu. Nechyběl ani kodex církevního práva *Corpus iuris canonici*, bible (čtyři kusy latinské *Biblia sacra* v malém formátu in octavo a dvě *Bible české*) a biblický slovník. Kromě toho se na horažďovickém děkanství nacházelo několik slovníků (francouzský, německý). V knihovně byly zařazeny pouze tři knihy velkého formátu in folio: *Herbarium* od Tadeáše Hájka z Hájku, *Polyanthea sacra*, jejímž autorem byl Andreas Spanner a *Conciones* od Matthiase Fabera. Formát svazků byl však v soupisu uveden pouze výjimečně. Knihy byly psány německy a latinsky, pouze v jednom případě (kromě *Bible české*) nacházíme přímo český název „*Duchowni cwiczeni S[vatéh]o Ignatia*.“

V knihovně byly uloženy v jakýchsi fasciklech důležité listiny, které se vztahovaly k faře a horažďovické škole. Příslušná rubrika v inventáři děkanství je označena přímo „Archiv.“ Fascikly byly tematicky rozděleny: akta horažďovického benefícia, farního kostela, ohlášky, akta chudobince, polního hospodářství, přifařených vsí, robotních a poddanských záležitostí. Součástí každého svazku byl rejstřík. Spisy týkající se horažďovické školy obsahovaly dokumentaci ke školní budově, akta učitelů, žáků, výuky, dále soupis učebnic a dvě knihy školních patentů.

František Wilhelm se v katalozích kléru naposledy objevuje r. 1806, a to stále jako strakonický děkan.³⁸⁶

Novým horažďovickým děkanem se po Frá Wilhelmovi stal Josef Flaška. Do města přišel prakticky bez farářských zkušeností, protože až do r. 1795 byl katechetou ve strakonickém konventu. Poté strávil několik měsíců na řádové faře v Pičíně coby dočasný správce a roku 1796 se s ním setkáváme jako s horažďovickým děkanem.

³⁸⁴ Jednalo se o kostelní účty farního kostela sv. Petra a Pavla, kaple sv. Anny u Svatého Pole a kostela sv. Klementa na Práchni. Chybí knihy účtů hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele.

³⁸⁵ Jako „*Urbarium Matznerianum*“ byla nepochybně označena kniha opisů nejdůležitějších dokumentů od založení kostela (bavorovské donace 1289 a 1321, confirmace Karla IV. z r. 1358, výtah z antifonáře z 15. století a opis vyrovnání práv k věži farního kostela z r. 1731, nejobsáhlejší část tvoří urbář faráře Matznera z r. 1729), která je dnes uložena v NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 54, kart. 916 (nefoliováno).

³⁸⁶ NA Praha, APA I, inv. č. 2511, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCVI.

O jeho působení v rámci farnosti téměř nic nevíme. Frá Josef Flaška se ostatně ve městě příliš dlouho nezdržel – pouze do r. 1801. Z Horažďovic byl přeložen do Radomyšle, kde vykonával farářský úřad až do své smrti roku 1807. Poslední rok pracoval také jako sekretář blatenského generálního vikáře.³⁸⁷

Nástupcem děkana Flašky se v roce 1801 stal další katecheta strakonické komendy, který se jmenoval Jan Törsch. Stejně (avšak o rok později) jako jeho předchůdce odešel ze Strakonic nejprve na pičínskou faru, kde strávil čtyři roky. Jako děkan pobýval v Horažďovicích od roku 1801 do 23. května 1807. V té době bylo horažďovické beneficium obohaceno o tzv. Mayerův dvůr, který se nacházel na Pražském předměstí. Statek byl zakoupen v dobrém stavu.³⁸⁸ Děkan Törsch odešel z Horažďovic do Radomyšle, čímž opět následoval příkladu svého předchůdce. Radomyšlskou farnost spravoval až do r. 1818 a ke konci úřadu mu byl přidělen na pomoc jeden řádový katecheta.³⁸⁹

Od června 1807 do 4. února 1808 zastával děkanský úřad v Horažďovicích František Šíma.³⁹⁰ Vystudoval teologii a dosáhl magisterského titulu. Z toho důvodu jej velkopřevorství ustanovilo za ředitele školy při děkanství ve Strakonicích. V téže době (v 90. letech 18. století) tak pracovali Josef Flaška a Jan Törsch jako učitelé náboženství. Pozice ředitele školy i katechetů nebyla ve Strakonicích jednoduchá, protože velkopřevorství a městský magistrát se neustále dohadovali o dosazování osob na jmenované posty.³⁹¹ Podobně jako jeho předchůdci získal Šíma praxi v pičínské farnosti, kterou spravoval v letech 1802 – 1807. Po krátkém pobytu v horažďovickém děkanství se pak vrátil zpět do Strakonic, tentokrát na pozici děkana.³⁹²

Dalším horažďovickým děkanem byl Jan Křtitel Medlín.³⁹³ Narodil se v Radomyšli r. 1772 a knězem se stal r. 1798. Po krátké praxi v lokální farnosti Podsrp se ve věku 37 let přistěhoval do Horažďovic, kde byl děkanem následujících jedenáct let (1809 – 1818). Poté přešel nakrátko do Radomyšle, svého rodiště. Největší profesní

³⁸⁷ E. ŠIMEK, *Dějiny maltézského řádu*, s. 17; NA Praha, APA I, inv. č. 2501 – 2512, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCXCIII – MDCCCVII.

³⁸⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Fundus instructus 1808).

³⁸⁹ NA Praha, APA I, inv. č. 2501 – 2518, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCXCIII – MDCCCXVIII.

³⁹⁰ Pečeť děkana Šímy viz příloha č. 17.

³⁹¹ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 65.

³⁹² NA Praha, APA I, inv. č. 2502 – 2521, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCXCIV – MDCCCXXI.

³⁹³ Pečeť děkana Medlína viz příloha č. 18.

úspěch však Medlína teprve čekal ve Strakonících, kam byl přeložen r. 1822 a odkud vykonával úřad generálního vikáře horažďovického vikariátu nejméně do r. 1846.³⁹⁴

Při Medlínově příchodu na faru byl sepsán inventář vybavení děkanství a jeho příslušenství, což bylo obvyklé při každé výměně děkana. Ne všechny soupisy se však v řádovém archivu dodnes zachovaly. Inventář vznikl pod dohledem hlavního velkopřevorského úředníka Šalanského a jeho pomocníka, kterým byl bývalý horažďovický děkan Törsch.³⁹⁵ Narozdíl od výše zmíněného soupisu z r. 1796 bylo tentokrát významnou součástí také finanční vyrovnání odcházejícího a přicházejícího děkana.³⁹⁶ František Šíma měl totiž nárok na podíl z desátků za jedno čtvrtletí (listopad – prosinec 1809, leden 1810). Celoroční poddanská povinnost vůči děkanovi byla z naturálií převedena do peněžních jednotek a čtvrtina, která náležela bývalému děkanovi, činila 29 zlatých a 15 krejcarů. Podobně se postupovalo při výpočtu podílu z deputátů od měst Horažďovice a Strakonice, o kterých se z pramenů dozvídáme poprvé. Tyto deputáty náležely k horažďovickému beneficiu a byly proto určeny pro potřeby děkanů. Děkanství přijímalo od horažďovického magistrátu každoročně pět sudů piva, pět strychů žita, dva soudky soli a jeden centněř kaprů,³⁹⁷ ze Strakonic čtyři sudy piva.³⁹⁸ Bývalý děkan měl v tomto případě nárok pouze na dávku za leden 1810, která byla peněžně vyčíslena na 14 zlatých a 37 krejcarů. Největší peněžní dávka, kterou musel nový děkan Medlín svému předchůdci vyrovnat, se týkala budoucího výnosu ze zimního vysetí pšenice a žita. Šíma totiž nechal v zimě 1809 – 1810 na vlastní náklady osít pět děkanských polí, a proto mu náležel také budoucí výnos z nich. Kvůli jeho odchodu však bylo spravedlivé, aby tento výnos přijal předem v penězích od nového děkana, který měl naopak získat budoucí úrodu v naturáliích. Popisovaný výnos měl hodnotu 678 zlatých a 37 krejcarů.

Po porovnání inventářů děkanství z let 1796 a 1808 nejsou k nalezení žádné výraznější změny. Pouze v obsáhlém soupisu knihovny chybí šestnáct svazků. Nevíme, jestli jejich ztrátu stihl za několik měsíců zavinit děkan Šíma, nebo jestli se o ni

³⁹⁴ NA Praha, APA I, inv. č. 2510 – 2534, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCV – MDCCCXXXIV; TAMTÉŽ, inv. č. 2544, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCXLVI.

³⁹⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Fundus instructus 1808).

³⁹⁶ To bylo běžnou praxí i na farách podléhajících arcibiskupovi, srov. A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 420 – 421.

³⁹⁷ Jeden český centněř kaprů odpovídal přibližně 62 kilogramům. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 53.

³⁹⁸ Jeden rakouský sud piva představoval přibližně 240 litrů. V Horažďovicích se však mohlo pivo v sudech měřit podle jiné než rakouské míry, celkový přehled viz G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 89.

zasloužil také jeho předchůdce. Hlavní komisař ke zjištěným ztrátám připojil komentář, ve kterém upozorňoval nového děkana, že je nutné v budoucnu vynaložit větší bedlivost k tomu, aby byly knihy z farního příslušenství zachovány v aktuálním počtu. V opačném případě bude řádová komise požadovat při odchodu každého děkana dle uvážení finanční náhradu ztracených knih.³⁹⁹

Na žádost velkopřevora musel horažďovický duchovní vyhotovit v červnu roku 1810 také inventář všech budov, které náležely k děkanství.⁴⁰⁰ Téhož roku vznikl podobný inventář všech budov strakonického řádového konventu.⁴⁰¹ Zdá se, že velkopřevorovým záměrem bylo zjistit, jakými prostředky byly budovy maltézských beneficí zajištěny a chráněny před škodami. Děkan Medlín totiž v inventáři věnoval zvláštní pozornost všem dveřím a každé detailně popisoval. Souhrnně lze říci, že všechny řádové budovy měly zamřížovaná okna (železnými nebo dřevěnými mřížemi) a dveře opatřené petlicemi, zámky, řetězy, klikami a případným dalším kováním. Stupeň zabezpečení se odvíjel od významu místnosti či budovy, do které dveře vedly. Stejně podrobně děkan popisoval také okna (jednoduchá, zdvojená, v olověných či dřevěných rámech, s okenicemi a pod.). Budova děkanství měla sedm obytných místností, které byly vydlážděny buď cihlami (pokoj pro čeleď) nebo dřevěnými prkny (pokoje hospodyně, děkana a místnosti pro hosty) a vytápěny tmavě hnědými kamny. Kuchyně v přízemí byla vydlážděna cihlami a vybavena pecí s kvalitně postaveným komínem. V těsné blízkosti kuchyně byly dvě spíže a sklípek na pivo přístupný ze vstupní chodby. Jídelna v prvním patře byla nejprosvětlenější místností, protože v ní byla tři okna s velkými okenními tabulemi v olověných rámech. Děkan Medlín obýval tři místnosti v patře, z nichž jedna mu sloužila jako ložnice. V jednom ze dvou pokojů pro hosty bydlel kooperátor – pomocník faráře, který měl obvykle na starost filiální kostely nebo kaple.

Budova měla dřevěnou půdu, v níž se skladovalo obilí. To bylo uskladněno také v kamenné, vápnem nahozené a řádně zabezpečené stodole. V děkanskm dvoře stály ještě další kamenné hospodářské budovy – kravín, ovčín a koňská stáj. Pouze chlév pro prasata byl celý dřevěný. Ze dvora bylo možné vstoupit do zahrady, která byla součástí

³⁹⁹ „Es ist daher nothwendig, dass man in Zukunft auf die vollständige Erhaltung der Beilassbücher mehr Aufmerksamkeit verwende, ob in widrigen der Herr Beneficiat den jedesmaligen Abgang nach dem Ermessen den Commission im Gelde zu ersatzen verbunden seye wird.“ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Fundus instructus 1808).

⁴⁰⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium aller bei der Horazdiowitzter Dechantey befindlichen Wohn- und Wirtschaftsgebäude).

⁴⁰¹ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 66.

městského parkánu. Zahrada byla ze tří stran obehnána kamennou zdí, která byla chatrná, protože neměla hluboké základy. V jedné ze zdí byl malý průchod k řece zajištěný petlicí.

Mayerův dvůr na pražském předměstí obýval šafář. Šlo o malý kamenný domek, který měl pouze předsíň, světnici a malou kuchyni. Ve dvoře stál kravín, kde byly ustájeny šafářovy krávy, a dva kurníky. Poslední položkou v inventáři budov byl uzavřený altán s pavlačí, avšak z popisu není jasné, kde stál. Altán byl pokrytý střechou z šindelů, podlahu tvořily cihly i prkna, okna byla opatřena okenicemi.

Během Medlínova pobytu ve městě byl r. 1813 definitivně zrušen klášter minoritů na Vídeňském předměstí města Horažďovic. Podobně jako hlavní maltézský konvent na Malé Straně získal nemovitosti zrušeného kláštera bosých augustiniánů (včetně farního kostela Panny Marie Vítězné), tak i horažďovický děkanát převzal minoritský areál před městem. Součástí nemovitostí byl také klášterní kostel Panny Marie.⁴⁰² Maltézským rytířům připadlo kromě budov také jmění zrušeného kláštera, ze kterého měli v Horažďovicích vyplácet dva kaplany. Některé budovy byly odprodány měšťanům.⁴⁰³ Děkan Medlín obstarával všechny právní náležitosti, avšak k oficiálnímu předání nemovitostí došlo až po patnácti letech od zrušení kláštera.⁴⁰⁴

Od roku 1819 spravoval děkanství Jan Grellet. Pocházel z Prahy, kde se narodil r. 1778.⁴⁰⁵ O jeho předchozím působení nevíme nic. Do Horažďovic přišel ve věku jednačtyřiceti let. Během jeho přítomnosti na děkanství byly poprvé využívány budovy převzaté po zrušeném minoritském klášteře, a to k hospodářským účelům. Čtyři dojně krávy, které Grellet převzal jako součást inventáře, z důvodu jejich stáří vyměnil za čtyři nové. V inventárním soupisu se dokonce objevují i jejich jména: Červená, Rohatá, Mourka a Pozdná.⁴⁰⁶ Opět došlo ke ztrátám svazků z farní knihovny. Tentokrát byly nezvěstné dvě knihy, z nichž jedna byla formátu „in folio“ (Mathias Faber, *Conciones*). Otázkou zůstává, jak se z děkanské budovy mohla nenápadně ztratit zrovna tato veliká a jistě těžká kniha. Děkan Grellet se rozhodl, že doplní počet svazků na původní stav a navíc přidal další tituly. Knihovna byla celkem obohacena jednadvaceti svazky s osmnácti tituly, jednalo se např. Biblickou konkordanci, pojednání o kanonickém právu, učebnici německého jazyka nebo sbírky kázání. Některé tituly se shodovaly

⁴⁰² P. BĚLINA – J. KAŠE – J. P. KUČERA, *Velké dějiny X*, s. 103.

⁴⁰³ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 70. Areál bývalého kláštera byl roku 1853 odkoupen kongregací Školských sester de Notre Dame a přestavěn na mateřinec.

⁴⁰⁴ SOA Třeboň, VS Strakonice, kart. 22.

⁴⁰⁵ NA Praha, APA I, inv. č. 2519, *Catalogus ecclesiasticus MDCCCXIX*.

⁴⁰⁶ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 711, sign. A-VIII-16, kart. 23.

s tituly knih, které byly označeny za ztracené roku 1808 a je možné, že byly děkanem Grelletem nalezeny a vráceny do fondu knihovny.⁴⁰⁷

Život děkana Jana Grelleta v Horažďovicích nebyl příliš výrazný. Na pomoc měl během svého úřadu tři kaplany (příp. kooperátory): Antonína Mrkvičku, Ignáce Brtnického a Václava Pýchu. Všichni byli členy řádu maltézských rytířů. Duchovní zemřel pravděpodobně přímo v Horažďovicích, a to dne 21. května 1828. Podle katalogů diecézního kněžstva i literatury byl k děkanství ihned ustanoven nový klerik – Frá Antonín Mrkvička.⁴⁰⁸

Ve skutečnosti došlo k předávce děkanství mnohem později, totiž až 20. ledna 1834. Z oficiálního předání inventáře se opět dochoval *Fundus instructus*, za jehož správnost ručili dva řádoví komisaři ze Strakonice.⁴⁰⁹ Antonín Mrkvička, se kterým se v Horažďovicích poprvé setkáváme jako s kaplanem r. 1823, nepochybně vykonával děkanský úřad po celou dobu, než mu bylo děkanství oficiálně svěřeno. Údaje z katalogů kléru jsou tedy správné, *Fundus instructus* je zdánlivě zpochybňuje.⁴¹⁰ Důvod šestiletého opoždění v předání děkanství však neznáme.

Antonín Mrkvička se narodil roku 1795 v Nabočanech. Řádovým knězem se stal r. 1819. Do Horažďovic přišel ve věku 23 let bez předchozích zkušeností a pomáhal děkanovi jako správce některé z kaplí podřízených děkanskému kostelu. O dva roky později se stal Mrkvička horažďovickým kooperátorem, a byl jím až do smrti děkana Grelleta.⁴¹¹ Spolu s děkanským titulem převzal po Grelletovi také oba výše zmíněné kaplany, kteří byli přibližně stejně staří jako on.

Ve vybavení budovy děkanství se oproti předchozím rokům neudály žádné výrazné změny, kromě již zmíněného obohacení knihovny. Také přibyl jeden portrétní obraz, na němž byl namalován tehdejší budějovický biskup Arnošt Konstantin Růžička.⁴¹² Frá Mrkvička byl povinen zaplatit peněžní vyrovnání budoucích výnosů svému předchůdci, jak to bylo na maltézských farách evidentně obvyklé. Vzhledem k tomu, že jeho předchůdce nežil, plynuly peníze do Grelletovy pozůstalosti. Jednalo se o 43 zlatých a dva krejčary za oseté obilí během zimy 1827 – 1828 a 96 zl. 52 kr. z desátků. Z vyúčtování vyplývá, že došlo k nějakým nedoplatkům v oblasti deputátů od

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁸ NA Praha, APA I, inv. č. 2528 – 2529, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCXXVIII – MDCCCXXIX; E. ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu*, s. 17.

⁴⁰⁹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 711., sign. A-VIII-16, kart. 23.

⁴¹⁰ NA Praha, APA I, inv. č. 2523, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCXXIII.

⁴¹¹ TAMTÉŽ, inv. č. 1523 – 1529, *Catalogus ecclesiasticus* MDCCCXXIII – MDCCCXXIX.

⁴¹² Biskup Růžička (druhý biskup od vzniku biskupství) vedl českobudějovickou diecézi v letech 1815 – 1845. OSN IV, s. 844.

města Horažďovic nebo jiným nesrovnalostem, protože děkan Mrkvička musel odvézt do pozůstalosti svého předchůdce bezmála 286 zlatých. To je v porovnání s výše vyjmenovaným obsahem deputátů za jeden rok nepřiměřená částka, proto se nabízí jako vysvětlení určitá časová prodleva v plnění. Frá Mrkvička měl naopak nárok od nebožtíka děkana na 42 zlatých za ložní prádlo, které stále přecházely z děkana na děkana, aniž by některý z nich erárně ložní prádlo obstaral. Komise připočetla Mrkvičkovi k dobru také třicet krejcarů za polévkovou lžici, kterou jeho předchůdce ztratil.

Za děkana Mrkvičky se naposledy změnila městská vrchnost. Po roce 1800 přešla vláda knížat z Löwenstein-Wartheim na hraběte Rummerskircha, avšak jednalo se o předání panství v rámci rozvětveného rodu. Posledním Rummerskirchem v Horažďovicích byl r. 1834 hrabě Karel Bernard, který panství prodal za 400 tisíc zlatých. Kupujícím byl kníže Rudolf Kinský ze Vchynic a Tetova, jehož rod vlastnil horažďovické panství až do pozemkové reformy v 1. polovině 20. století.⁴¹³

Frá Antonín Mrkvička byl horažďovickým děkanem až do konce října předrevolučního roku 1847. Na základě soupisu vybavení budovy děkanství musel po svém odchodu zaplatit 11 zlatých 15 krejcarů jako náhrada za trojdílný stůl a tři židle z měkkého dřeva, které se během jeho pobytu v Horažďovicích rozbily či ztratily.⁴¹⁴ Rok 1849 strávil Mrkvička jako děkan v Radomyšli a od r. 1850 byl pro změnu děkanem strakonickým.⁴¹⁵

Dne 5. února 1848 bylo předáno vybavení horažďovického benefícia novému děkanovi, který se jmenoval Václav Prošek. Narodil se roku 1790 v Nové Lhotě. Na kněze byl ordinován dne 5. února 1820. Dříve než se stal horažďovickým děkanem, vyučoval od roku 1826 náboženství ve Strakonících. Od roku 1832 byl krátce ředitelem strakonické školy. Do Horažďovic se přistěhoval r. 1848 již ve zralém věku (58 let) a strávil zde deset let života.⁴¹⁶

Václav Prošek převzal za přítomnosti vrchnostenského komisaře, aktuára strakonického panství a bývalého děkana Frá Mrkvičky obvyklý inventář, čtyři dojně krávy a 24 centněřů sena na jejich krmení. Dojně krávy byly bývalým děkanem Mrkvičkou směněny za jiné, protože jejich jména se lišila (Červená, Hanka, Líza, Příchovská – všechny byly sedm až deset let staré a v dobrém stavu). Ostatní vybavení

⁴¹³ K. NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, s. 152 – 154.

⁴¹⁴ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 711, sign. A-VIII-19, kart. 23.

⁴¹⁵ NA Praha, APA I, inv.č. 2546 – 2547, *Catalogus ecclesiasticus MDCCCIL – MDCCCL*.

⁴¹⁶ TAMTĚŽ, inv. č. 2526 – 2547, *Catalogus ecclesiasticus MDCCCXXVI – MDCCCL*.

děkanství se příliš nelišilo od předchozích let. Kromě výše zmíněných věcí, jejichž hodnota byla připsána Mrkvičkovi k náhradě, byl z budovy odstraněn portrét bývalého biskupa Růžičky. Frá Prošek měl nárok od svého předchůdce na určitý podíl z deputátů a desátků, který byl Mrkvičkovi vyplacen na podzim 1847. Jako náhradu za výnos ze zasetého obilí musel Prošek bývalému děkanovi zaplatit 631 zlatých.⁴¹⁷ Tento maltézský kněz je posledním duchovním ve sledovaném období od založení farního kostela r. 1251 do r. 1850.

⁴¹⁷ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 711, sign. A-VIII-19, kart. 23.

VII. FARÁŘI A FARNÍ KOSTEL SV. APOŠTOLŮ PETRA A PAVLA

VII. 1. Faráři

Horažďovičtí kněží měli své živobytí zajištěno díky několika různým příjmům. Jednalo se o příjmy jak peněžní, tak naturální povahy, pravidelné i výjimečné. Mezi pravidelné každoroční příjmy patřily především desátky, které farářům plynuly od farníků každoročně ke dni sv. Havla (16. října). O výši a složení desátků nás informují především urbáře dochované z činnosti maltézské vrchnostenské kanceláře.⁴¹⁸ Například babínští sedláci odevzdávali v 18. století ročně několik strychů žita, ječmene, ovesa a několik kusů vajec a kuřat.⁴¹⁹ Při změně farářů se zjišťovalo, zda nemá odcházející farář nárok na určitý podíl z desátků, které přijme v budoucnu nový farář. Řešením bývala finanční kompenzace.⁴²⁰ K podobným vyrovnáním docházelo v případě dalšího pravidelného naturálního příjmu, a to deputátu od horažďovické (někdy i strakonické) městské obce. Deputát se skládal z vyměřeného množství piva, žita, soli a ryb.⁴²¹

Pravidelný plat ve výši 10 zlatých a 30 krejcarů plynul každoročně farářům jako příspěvek na výživu ze zádušních peněz, a to se souhlasem velkopřevora.⁴²²

Další příjmy plynuly horažďovickým duchovním z provozování farářských úkonů a nazývaly se štólové poplatky. Faráři získávali tyto příjmy od farníků za pohřbívání, křty, uvádění šestinedělek do kostela, ohlášky a svatby. Protože neexistovaly jednotné sazby platné pro celou diecézi, příjmy jednotlivých farářů se mohly značně lišit.⁴²³ Průběžné taxy štólových poplatků si od horažďovických kněží pravděpodobně nechal zasílat velkopřevor, avšak jediné dva soupisy se nám dochovaly

⁴¹⁸ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 199, sign. H – VII – 7, kniha č. 199; tamtéž, inv. č. 200, sign. H – VIII – 8, kniha č. 200. Podrobný rozbor obou knih přináší: L. HESOUNOVÁ, *Urbář*.

⁴¹⁹ L. HESOUNOVÁ, *Urbář*, s. 65.

⁴²⁰ Např. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Fundus instructus 1808).

⁴²¹ TAMTÉŽ.

⁴²² Viz kostelní účty, např. SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴²³ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 69 – 76.

od farářů Frá Matznera a Frá Spinky.⁴²⁴ Z Matznerova přiznání vybírané štóly pro roky 1716 až 1730 vyplývá, že pohřby v Horažďovicích stály od 35 krejcarů (malé děti) do sedmi zlatých (měšťané). Sňatky se podle úrovně dělily na nejlepší (4 zl.), střední (2 zl.) a obyčejné (1 zl.). Za pokřtění dítěte farář Matzner vybíral 30 krejcarů.

Spinkovy štólové taxy přiznané roku 1735 byly podobné: z pohřbů získával od 1 zl. 30 krejcarů (obyčejný pohřeb) do sedmi zlatých (pohřeb první třídy). Sňatky se dělily stále podle úrovní, z nichž každá byla o jeden zlatý dražší než za předchozího faráře. Pokřtění dítěte stálo 30 krejcarů, pokud bylo slavnostnější. Méně nákladná varianta dětského křtu vyšla na 24 krejcarů. Uvedení šestinedělky do kostela vynášelo Spinkovi po šesti krejcarech. Celkový roční příjem ze štólových poplatků se však nedozvídáme ani od jednoho z maltézských kněží.

O tom, že by horažďovičtí kněží přijímali dávky typu koled, mešních stipendií, ofěr nebo letníků⁴²⁵ se z pramenů nedozvídáme. Taktéž se v archivních materiálech neobjevují zmínky o tom, že by maltézské duchovenstvo bylo povinno platit roční diecézní dávky zvané cathedraticum a seminaristicum.⁴²⁶ Důvodem nesporně byla exempce horažďovické farnosti z působnosti arcibiskupa.

VII. 2. Záduší kostela a zádušní vsi

Kostelním záduším se v užším smyslu rozumí veškerý movitý i nemovitý majetek, který náleží kostelu a jehož výnos podle církevního práva patří také výhradně kostelu. Církev obecně upřednostňovala nemovitý majetek, protože měl trvalejší a nesnadno zcizitelný charakter. Ze zádušních peněz (jakožto majetku movitého) byla financována péče o budovu kostela, chrámové vybavení a také se z něho vyplácely určité závazky, které byly farářem akceptovány k budoucímu plnění (např. fundace).⁴²⁷

Zakladatelem každého záduší byl patron, který disponoval různými patronátními právy. Nejvýraznější (a často nejproblematičtější) z nich bylo právo prezentační, podle kterého směl patron navrhnout kandidáta na uprázdněné obroč. Dalším důležitým

⁴²⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913 (Matzner) a TAMTÉŽ, inv. č. 2539, sign. 39, kart. 915 (Spinka).

⁴²⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 77 – 78.

⁴²⁶ TAMTÉŽ, s. 90.

⁴²⁷ B. ZILYNSKÁ, *Záduší*, s. 535; R. ZUBER, *Osudy moravské církve I*, s. 188; P. PUMPR, *Kostely farní*, s. 88; P. STUHLÁ, *Prahatický vikariát*, s. 103 – 104, 125.

právem patrona bylo dohlížet na hospodaření se zádušním majetkem, se kterým však patron sám nesměl disponovat.⁴²⁸

V případě farního kostela v Horažďovicích jsme zaznamenali několik obvěnění během 13. a 14. století (od příslušníků rodu Bavorů ze Strakonice, prvních patronů), u nichž nebylo vždy rozlišeno, zda se jedná o dar k záduší či obročí. Jako dar k záduší kostela bylo označeno odevzdání tří lánů⁴²⁹ v lese Babinách (r. 1298), na jejichž místě později vznikla zádušní ves Babín.⁴³⁰ Záduší bylo obohaceno r. 1318 o tři masné krámy v Horažďovicích, právo rybolovu na Otavě podél města, lán půdy za hradbami, úrok z mlýna, plat ze školy a část vsi Veřechov.⁴³¹

Ostatní dobrodinci účely svých darů nerozlišovali a majetky obroční či zádušní se přirozeným vývojem oddělovaly v průběhu času. Tento jev však nebyl ničím neobvyklým.⁴³² Nevíme, kdy byly k záduší kostela sv. Petra a Pavla připojeny vsi, které bývají v pramenech jmenovány v souvislosti s farním kostelem. Jako spolehlivý zdroj informací by bylo možné využít kostelní účty, protože pečlivá evidence zádušního majetku byla v zájmu faráře i patrona. Kostelní účty se však dochovaly teprve od roku 1712⁴³³ a poslouží tedy alespoň pro přehled zádušních vsí v 18. století.

Soupis gruntů zádušních vsí, ze kterých tamní sedláci odváděli úroky, byl poprvé součástí kostelního účtu roku 1729.⁴³⁴ Jednalo se o vsi Hliněný Oujezd (dva grunty), Babín (sedm gruntů a jedna chalupa), Veřechov (osm gruntů), Krejnice (jeden grunt) a Kejnice (dva grunty). Poslední ze zádušních vsí byl Kozlov.

Nestarší a nejvýznamnější zádušní vsí byl nepochybně Babín, a proto si zaslouží bližší popis. Horažďovičtí johanité ji založili na místě vykloučeného lesa zvaného Babiny na přelomu 13. a 14. století.⁴³⁵ Ve druhé polovině 15. století byla obec johanitům na krátko odňatá králem Jiřím z Poděbrad a darovaná Racku Kocovskému z Kocova.⁴³⁶ Během 17. století byla ves v průměrně dobrém stavu, poplatní povinnost vůči horažďovickému kostelu a faře mělo pět láníků, dva púllánici a tři zahradníci. Jeden

⁴²⁸ B. ZILYNSKÁ, *Záduší*, s. 536; M. RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 617 – 619; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 125, 130.

⁴²⁹ Jeden horažďovický lán odpovídal 18,2 hektarům. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, s. 69.

⁴³⁰ RBM II, č. 2811, s. 1231 – 1232; S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 55.

⁴³¹ RBM III., č. 471, s. 194 – 195.

⁴³² B. ZILYNSKÁ, *Záduší*, s. 537 – 538; A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 493.

⁴³³ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786); TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800); TAMTÉŽ, inv. č. 1715, sign. A-XXXIV-6, kniha č. 730 (1800 – 1852).

⁴³⁴ SOA Třeboň, VS Strakonice, , inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴³⁵ M. SVOBODA, *Hospodaření*, 3 – 4, 12.

⁴³⁶ F. PALACKÝ (ed.), *AČ IV*, s. 256 – 257.

půllánický grunt byl však předmětem vleklých sporů mezi záduším a městskou obcí. Radní tvrdili, že pole tohoto gruntu náleží pod městský šos, odňala je a sedlák nemohl na polích osívat, přestože mu to nařizovala maltézská vrchnostenská kancelář.⁴³⁷ Největší babínský grunt náležel rodině Kubešových, která navíc provozovala formanskou živnost. V 18. století žilo v Babíně mezi dvaceti a třiceti hospodáři, z nichž asi třetina obhospodařovala selské grunty.⁴³⁸

VII. 3. Zádušní účty farního kostela sv. Petra a Pavla

Knihy kostelních účtů horažďovického farního, později děkanského kostela se dochovaly pro roky 1712 – 1852.⁴³⁹ Protože velkopřevor maltézského řádu byl od vymření rodu Bavorů patronem chrámu, náleželo mu samozřejmě právo na každoroční kontrolu kostelního hospodaření. Protože v té době velkopřevorové již znovu sídlili v Praze na Malé Straně,⁴⁴⁰ dohled nad horažďovickým beneficiem byl svěřen velkopřevorským vrchnostenským úředníkům ve Strakonících, kteří z konventu na hradě spravovali řádové statky v blízkém i vzdálenějším okolí.⁴⁴¹

Kostelní účty evidovaly změny v zádušním jmění, byly vedeny početvedoucím či kostelníkem na principech jednoduchého účetnictví. Kostelníci pocházeli obvykle z řad farníků a aby mohli vykonávat tuto činnost, museli nejprve složit přísahu.⁴⁴² Kostelní účty byly vyhotovovány vždy na konci kalendářního roku (datace byla součástí zápisu jen výjimečně) a údaje byly přepisovány z průběžně vedených dílčích rejstříků. Kostelník během roku vedl rejstříky přijatých almužen a příjmu z prodeje malých svíček. Horažďovický farář vedl rejstřík nákupů velkých voskových svící na oltáře, rejstřík příjmů ze zádušního lesa, účty za místa ve farním kostele k pohřbení

⁴³⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 879, sign. 107, kart. 389.

⁴³⁸ L. HESOUNOVÁ, *Urbář*, s. 23.

⁴³⁹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786); TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800); TAMTÉŽ, inv. č. 1715, sign. A-XXXIV-6, kniha č. 730 (1800 – 1852).

⁴⁴⁰ S. KOTLÁROVÁ, *Sedm set let*, s. 60 – 61.

⁴⁴¹ Kromě kostelních účtů horažďovického kostela sv. Petra a Pavla se ve fondu Velkostatek Strakonice nacházejí účty dalších maltézských far a kaplí – děkanského kostela sv. Prokopa a hřbitovního kostela sv. Václava ve Strakonících, farního kostela sv. Martina a hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele v Radomyšli, filiálního kostela Panny Marie v Podsrpu u Strakoníc, farního kostela Narození Panny Marie v Pičíně a špitálu sv. Markéty v Kozlově. Josef HANESCH, *Velkostatek Strakonice (1575 – 1949)*, Inventář, Třeboň 1963, s. 55.

⁴⁴² P. STUHLÁ, *Prahatický vikariát*, s. 126 – 127; 136 – 137.

a někdy také evidoval zisky z prodaných svíček. Žádný z uvedených rejstříků se bohužel nedochoval.

Pod každoroční vyúčtování se podepsal vždy některý ze strakonických úředníků a horažďovický početvedoucí. Občas svůj podpis připojil také horažďovický farář nebo příslušný generální vikář.

Horažďovický chrám měl malé množství pravidelných příjmů a výdajů. Další příjmy a výdaje byly spíše mimořádného charakteru. Zvláštní místo v kostelních účtech zaujímal fundace a fundální kapitály. Pro rozbor jednotlivých kategorií byl použit vzorek kostelních účtů z 18. století (1712 – 1800, knihy. č. 727 - 729), a sice pro jejich relativně stejnou strukturu. Účty první poloviny 19. století ve čtvrté knize (č. 730) mají nejen nepřehledné rozvržení, ale také nejednotnou a nejasnou terminologii, která by byla překážkou v dalším zpracování údajů.

Kostel sv. Petra a Pavla hospodařil v každém ze sledovaných roků se ziskem, který měl vzrůstající tendenci. Velkou část zůstatku však tvořily pohledávky, hotovost se pohybovala od několika desítek do několika set zlatých a závisela na mnoha různých faktorech.⁴⁴³

VII. 3. 1. Příjmy

Pravidelné každoroční příjmy kostela sv. Petra a Pavla tvořily z největší části zisky z prodeje *malých svíček*. Svíčky byly určeny pro věřící, kteří si je v neděli či ve svátek koupili za několik krejcarů a následně v kostele zapálili na velkém železném svícnu, čímž vyjádřili svoji úctu Bohu. V některých farách se stávalo, že peníze z prodeje malých svíček byly jediným příjmem kostela.⁴⁴⁴ Kostelní účty horažďovického chrámu evidovaly celkový roční příjem ze svíček, který byl velmi vysoký. Pohyboval se průměrně ve výši 40 zlatých, nejvyšší utržená částka byla 80 zl. 40 kr. (r. 1746), nejnižší 17 zl. 30 kr. (r. 1743).⁴⁴⁵ Od tohoto příjmu je však nutné odečíst náklady na materiál a výrobu malých svíček, které se v kostelních účtech nacházejí v rubrice ostatních vydání. Horažďovičtí faráři evidovali nákup vosku, ze

⁴⁴³ Pro porovnání uvádíme průřez 18. stoletím: Roku **1720** činil zůstatek zádušního jmění 281 zl. 15 kr. (z toho hotovost 40 zl. 4 kr. 3 d.), roku **1760** činil zůstatek 7 935 zl. 4 kr. 5 d. (z toho hotovost 40 zl. 30 kr. 5 d.), roku **1780** zůstatek zádušního jmění 12 659 zl. 30 kr. 4 d. (hotovost 392 zl. 10 kr. 4 d.) a konečně roku **1800** měl zůstatek výši 14 949 zl. 40 kr. (hotovost 149 zl. 30 kr.)

⁴⁴⁴ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 500 – 501; P. PUMPR, *Hospodaření farního kostela*, s. 110; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 158.

⁴⁴⁵ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

kterého nechávali následně vyrábět svíčky. Vosk byl nakupován po librách a jedna libra stála přibližně jeden zlatý. Údaj o nakoupeném vosku se však neobjevuje v účtech pravidelně. Výrobu svíček zajišťovala osoba označovaná v kostelních účtech jako „svíčková bába.“ Ta dostávala z celkové sumy za svíčky 6 krejcarů z každého utrženého zlatého. Po odečtení nákladů v letech, pro které známe náklady na materiál i práci, vyplynulo, že průměrný čistý zisk z prodeje malých svíček činil přibližně polovinu utržené částky za prodej malých svíček.⁴⁴⁶

Dalším pravidelným zdrojem peněz k záduší byly *železné krávy*. Jednalo se o stálé platy, které plynuly do kostelní pokladny z některých gruntů, jejichž majitelé se rozhodli tímto způsobem přispívat na chrám Páně.⁴⁴⁷ Příjmy z železných (zádušních) krav horažďovického farního kostela v letech 1712 – 1728 činily 2 zl. 31 kr. 5 d., v letech 1729 – 1733 se zvýšily na 2 zl. 37 kr. 1 d. a v letech 1734 – 1800 se ustálily na 2 zl. 38 kr. 5 d.

Kostelní účet z roku 1720 obsahuje také soupis všech zádušních krav – nejvíce jich plynulo z města Horažďovic, a sice osmnáct. Mezi plátcí z řad měšťanů byl na prvním místě uveden také horažďovický farář, který k záduší platil sedm krejcarů (toho roku však nezaplatil). Výše železných krav z od farníků z Horažďovic se pohybovala od 2 kr. 20 d. do 14 krejcarů. Kromě měšťanů platili tento stálý plat ještě dva sedláci ze zádušních vsí Babín (oba odváděli po pěti krejcarech a pěti denárech), jeden sedlák z Horního Poříčí (7 kr.), dva sedláci z Kozlova (7 kr. a 11 kr.), jeden sedlák z Veřechova (5 kr. 5 d.). Poslední poplatný sedlák byl z Velkého Oujezdce, který odváděl nejvyšší plat, a to 11 krejcarů a čtyři denáry. Ze zádušních vsí plynulo farnímu kostelu z železných krav v ideálním případě ročně 54 krejcarů a pět denárů. V následujících letech už podrobný seznam poplatníků železných krav součástí kostelních účtů nebyl, ale podle přibližně stejné roční výše lze předpokládat, že k výraznějším změnám v jejich počtu a složení nedošlo.

Malým, ale pravidelným příjmem byly *almužny* vybírané během bohoslužeb do pytlíčků. Obvykle vynášely ročně několik zlatých, většinou dva až tři (nejvíce se vybralo r. 1723: 6 zl. 27 kr. 3 d.). V horším případě kostel na almužnách získal pouze několik desítek krejcarů, k čemuž došlo např. v letech 1759 – 1766 a i v následujících letech do konce 18. století výše almužen nepřesáhla dva zlaté.

⁴⁴⁶ Například roku 1751 záduší přijalo za prodej malých svíček 70 zlatých a čistý zisk činil 30 zlatých (7 zl. tvořily náklady na výrobu a 33 zl. stál vosk). SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁴⁷ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 494 – 198.

Součástí zádušních příjmů bylo několik dalších platů, které se vztahovaly k zádušním vsím. V první řadě se jednalo o *úroky z gruntů* či z gruntovních peněz. Od roku 1729 mělo poplatní povinnost vůči farnímu kostelu dvacet sedláků a jeden chalupník z výše zmíněných vsí. Celkové roční úroky ze zádušních vsí toho roku činily 41 zlatých 22 krejcarů. V ostatních letech se příjem lišil pouze o několik krejcarů, složení zůstalo stejné, pouze se zmenšil počet poplatných gruntů v Kejnici (ze dvou na jeden) a vymizela chalupa v Babíně.

Zatímco k faře náleželo několik polí, které byly součástí horažďovického benefícia a užitek z nich přijímal farář,⁴⁴⁸ součástí zádušních nemovitostí bylo několik luk v okolí města. Byly pronajímány horažďovickým měšťanům či vesničanům z okolí za roční *úrok z luk*, který se pohyboval ve výši několika desítek krejcarů až několika zlatých. Nejvíce platila horažďovická vrchnost, a to 5 zlatých 45 krejcarů. Nejmenší roční nájemné činilo šest krejcarů. Jedním z nájemců byl také horažďovický farář Frá Matzner, který za roční užívání „louky Závrtkův“ platil 18 krejcarů. Farář si louku pronajímal pouze do r. 1724.⁴⁴⁹ Celkové roční úroky z užívání zádušních luk činily po celé 18. století 13 zlatých 28 krejcarů, s případnými rozdíly několika krejcarů. Jmenovité seznamy nájemců i luk byly v kostelních účtech postupně zkracovány. Přibližně od poloviny 18. století můžeme zjistit pouze souhrnné údaje o tom, kolik peněz z užívání luk zaplatila vrchnost, kolik magistrát, měšťané či sousedé.

Občasným, avšak přesto stálým platem k záduší byly *vejrunky* či *vejrunecní* peníze. Jednalo se o roční splátky z gruntů zádušních vsí, na kterých mělo záduší nějaký podíl. Tento podíl mohl být k záduší připojen různými způsoby: darováním, odkazem, nákupem nebo převodem po zemřelých hospodářích, kteří kostelu dlužili nějaké peníze.⁴⁵⁰ V kostelních účtech se bohužel neuvádí, z jakého důvodu byly vejrunky do horažďovické kostelní pokladny odváděny. Každá splátka měla obvykle hodnotu jednoho zlatého a deseti krejcarů. Po roce 1755 se rubrika o přijatých vejruncích v ročním vyúčtování již nenachází.

Z kostelních účtů se dozvídáme, že správce kostelního jmění poskytoval půjčky ze zádušních peněz. To bylo běžnou praxí i v ostatních kostelech, protože půjčka pro záduší znamenala zisk ve formě pěti až šestiprocentního, zřídka sedmiprocentního

⁴⁴⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914.

⁴⁴⁹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁵⁰ P. PUMPR, *Hospodaření farního kostela*, s. 114; A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 498 – 499.

úroku z vypůjčené částky.⁴⁵¹ Úrokový výnos byl určen pro potřeby chrámu.⁴⁵² Farní kostel v Horažďovicích půjčoval ze svého jmění měšťanům (horažďovickým i strakonickým), horažďovické městské obci a vesničanům z mnoha okolních vsí. Měšťané si obvykle půjčovali více, 25 – 800 zlatých. Obyvatelé vesnic si půjčovali mnohem méně, a sice dva až sto zlatých. Roční splátky byly úměrné výši vypůjčené částky. Do kostelního účtu byl každý dlužník zapsán jmenovitě spolu s výší pohledávky. Vzhledem k velkému počtu dlužníků byl oddíl kostelního účtu s názvem „Interesse z kapitálův“ nejrozsáhlejší částí.

Roku 1745 si od horažďovického kostela vypůjčil 200 zlatých dokonce velkopřevor. O rok později tuto částku zvýšil na 320 zlatých a pražský konvent Panny Marie pod řetězem ji splácel po 19 krejcarech. Roku 1757 velkopřevor svoji půjčku zvýšil na 1 370 zlatých a v následujících letech ji nejen splácel, ale také zároveň zvyšoval.

Roku 1747 velkopřevor nařídil, aby horažďovické záduší poskytlo dokonce bezúročnou půjčku jednoho sta zlatých maltézskému kostelu Narození Panny Marie v Pičíně na stavbu nové věže a k tomu dalších sto zlatých na opravu věže kostela sv. Prokopa ve Strakoniciích. Roku 1756 půjčil horažďovický kostel pro změnu špitálu sv. Markéty v Kozlově částku 36 zl. 30 kr. a 5 d. na zakoupení statku.⁴⁵³

Roku 1760 poskytlo horažďovické záduší půjčku 85 zl. 30 kr. vojenské stavovské pokladně. Zda svůj dluh stavové, velkopřevor či jiné maltézské kostely zaplatili, se nedozvíme, protože během druhé poloviny 18. století přestaly být dlužníci v účtech jmenovitě evidováni. Pod příslušným nadpisem byla zapsána pouze celková suma, kterou záduší přijalo toho roku na úrocích. Celkové roční příjmy z kapitálů se ve sledovaném období rok od roku zvyšovaly, a to z částky šesti zlatých (r. 1714) na 666 zlatých 50 krejcarů (r. 1800). To poukazuje nejen na vzrůstající míru zadluženosti, ale také oblibu lidí půjčovat si peníze právě od kostelního záduší.

Zvláštní postavení v kostelních účtech měly *fundace*.⁴⁵⁴ Jednalo se o zbožná nadání vůči farnímu kostelu k bohubným a dobročinným účelům. Fundace nemusela mít pouze peněžní podobu, ale její podstatou mohl být majetek nebo nějaké výsadní právo. V 18. století, pro které máme podklady ve formě zádušních účtů, právě vrcholila fundační horlivost způsobená barokní zbožností, která zasáhla všechny společenské

⁴⁵¹ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 485; R. ZUBER, *Osudy moravské církve I*, s. 193.

⁴⁵² R. ZUBER, *Osudy moravské církve I*, s. 192 – 193.

⁴⁵³ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁵⁴ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 66 – 67.

vrstvy.⁴⁵⁵ Fundace byly někdy zaznamenány také do inventářů farního kostela, např. v letech 1717 a 1732.⁴⁵⁶ Ve všech případech se jedná o peněžní nadání, která byla zakládána v občasných intervalech. V názvech fundací převládají jména horažďovických měšťanských rodin.⁴⁵⁷

Obvyklý postup při zakládání fundací byl následovný: Farník či jiný člověk, který měl obvykle nějaký vztah k Horažďovicím, založil fundaci na jméno své, svých příbuzných nebo přátel a určil celkovou částku fundačního kapitálu. Tento kapitál se pohyboval v různé výši a byl ovlivňován množstvím faktorů, především dlouhodobostí zbožné fundace a četností zádušních mší během každého roku. V některých případech fundátor také přesně určil, ve které dny a za které osoby mají být zádušní mše slouženy. Také stanovil maximální výši nákladů na každou mši (a tím tedy také její honosnost), která se pohybovala od 30 krejcarů do jednoho zlatého, a jméno plátce, který jednorázově uhradil fundační kapitál (nemuselo jít vždy o zakladatele zbožného nadání). U některých fundací postupně přecházelo celé odkázané jmění nejen na faráře (v podobě odměn za sloužené mše), ale určité menší částky byly vyhrazeny pro záduší a měly charakter daru.⁴⁵⁸ Podle zmíněných údajů se dá následně určit, na kolik let fundační jmění vystačilo (3 až 25 let).

Založení fundace znamenalo pro kostelní záduší jednorázový příjem v hodnotě celého fundačního kapitálu. Každoročně v následujících letech plynul ze zádušního jmění plat faráři za odsloužené mše podle předchozích požadavků zakladatele fundace, případně z něj byly vypláceny dary pro záduší. Farářova či děkanova odměna představovala pro zádušní pokladnu jeden z pravidelných výdajů. Proto lze fundace považovat za příjem, který se pohyboval na hranici mezi příjmem kostelním a farářským.⁴⁵⁹

Obecně platilo, že čím menší kapitál fundace získala, tím byla krátkodobější. Nejvyšší fundací ve sledovaném období byla fundace Majerovská (založena r. 1746), která měla kapitál ve výši 150 zlatých a faráři z ní vyplývala povinnost sloužit mše za

⁴⁵⁵ R. ZUBER, *Osudy moravské církve I*, s. 197; P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 67.

⁴⁵⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sing. 53, kart. 916 a tamtéž, inv.č. 2540, sign. 50, kart. 914.

⁴⁵⁷ Například Heritesovi, Mandelínovi, Kozákovi, Jelínkovi, Hilarovi, Ridlovi.

⁴⁵⁸ Přesný údaj známe pouze pro rok 1732 – z tehdejších osmi fundací ročně plynulo horažďovickému faráři 18 zlatých 30 krejcarů, zatímco kostelnímu záduší pouze tři zlaté 12 krejcarů. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (*Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732*).

⁴⁵⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 66 – fundace zařazeny mezi ostatní stálé příjmy faráře.

spásu duše paní Majerové dvanáctkrát ročně po 37 krejcarech a třech denárech. Fundační kapitál v tom případě vystačil na šestnáct let, o čemž svědčí kostelní účty.⁴⁶⁰

Posledním příjmem stálého charakteru byl *příjem ze zádušního lesa*. K farnímu kostelu patřilo hned několik lesních porostů v okolí vsi Babín, které od r. 1727 nesly peněžní užítky především v podobě prodeje dříví. Utržené částky byly různě vysoké. Dřevo (kmeny nebo pařezy) nakupovali nejčastěji sedláci z okolí, kteří za něj platili od několika krejcarů do 35 zlatých. Roku 1742 bylo prodáno větší množství dřeva minoritům z kláštera na předměstí Horažďovic, a sice za 130 zlatých. Největší tržbu však téhož roku způsobila stavba nové farní budovy, kterou z větší části financoval velkopřevorát. Za dřevo ze zádušních lesů bylo do kostelní pokladny odevzdáno 1 347 zlatých. Nutno dodat, že pokácení tak značného množství stromů bylo předem povoleno vrchnostenskými úředníky velkostatku Strakonice, kteří byli pověřeni dohledem nad horažďovickým záduším. Evidentně však r. 1742 bylo zapláceno dřevo, které bylo vytěženo v několika předchozích letech.⁴⁶¹

V případě, že si někdo pronajal část zádušního lesa, musel z každého prodaného kmene zaplatit k záduší 24 krejcarů. K tomu došlo například roku 1727.⁴⁶²

Horažďovický farní kostel byl – narozdíl od ostatních farních kostelů – ochuzen o příjmy z používání kostelních zvonů při pohřbech a mnohých dalších příležitostech, které mohly ročně dosahovat až několika zlatých.⁴⁶³ Situace v Horažďovicích byla komplikována skutečností, že majitelem věže i zvonů byl městský magistrát, kterému plynuly veškeré příjmy z této činnosti.⁴⁶⁴

Mimořádné příjmy k záduší nebyly příliš četné. Roku 1725 přijalo záduší 4 zlaté 40 krejcarů jako pokutu od Šimona Novotného ze vsi Kozlov, který se provinil proti příkázání s Ludmilou Pavlíčkovou z Veřechova. Další pokutu zaplatil r. 1748 jakýsi muž za to, že zbil jednu z poddaných horažďovického záduší (5 zlatých 50 krejcarů).⁴⁶⁵

Občas se stalo, že některý z poddaných farního kostela získal velkopřevorovo povolení, aby přešel do poddanství jiné vrchnosti, případně aby byl z poddanství propuštěn. V takových případech záduší vždy získalo za odchod poddaného nějakou finanční náhradu. Například roku 1729 odešly dvě dívky z Veřechova na jiná panství

⁴⁶⁰ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757) a TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786);

⁴⁶¹ TAMTÉŽ; NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916.

⁴⁶² SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁶³ P. PUMPR, *Hospodaření farního kostela*, s. 116.

⁴⁶⁴ Během 18. století bylo vlastnictví věže potvrzeno např. roku 1731: SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 696, sign. 1763, kart. 19.

⁴⁶⁵ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

(Žichovice a Nalžovy), za každou z nich záduší obdrželo tři zlaté třicet krejcarů. Roku 1743 byly od záduší propuštěny dvě ženy, za jejichž odchod bylo do kostelní pokladny přidáno celkem 25 zlatých a 45 krejcarů.⁴⁶⁶

Od roku 1744 se poměrně často objevoval příjem za místo k pohřbení uvnitř farního kostela. Za takové místo pozůstalí platili od tří do deseti zlatých. Dalším mimořádným příjmem mohl být prodej nadbytečného obilí (r. 1732) nebo jiné suroviny – roku 1760 utržil farní kostel téměř 12 zlatých za prodání nepotřebného cínu. Roku 1790 byly odprodány za 40 zlatých staré varhany, aby se alespoň částečně snížil náklad na varhany nové.⁴⁶⁷

Finanční dary k záduší byly velmi náhodné, během 18. století kostelní účty evidují pouze tři takové případy: roku 1727 daroval hrabě Herberstein z dobré vůle farnímu kostelu padesát zlatých na nejpotřebnější předměty k vykonávání kultu. Roku 1738 bylo darováno k oltáři sv. Františka Paduánského v kostele 69 zlatých, z nichž se nakoupilo sedm knih (celkem za 27 zl.) a byl opraven příslušný oltář (41 zl.). Poslední dar 18. století přijalo záduší od kněžny Mansfeldové r. 1741, která darovala k oltáři sv. Anděla strážného sto zlatých a jakýsi nejmenovaný farář k jejímu daru přidal ještě 92 zlatých 33 krejcarů a 5 denárů.⁴⁶⁸

VII. 3. 2. Výdaje

Podobně jako příjmy je možné rozdělit výdaje zádušního jmění na pravidelná, tzv. ordinární, a mimořádná. V rubrice vydání je na prvním místě vždy uveden *nákup mešního vína*. Výdaj za víno se v jednotlivých letech lišil, celkově lze říci, že se v průběhu 18. století celkem výrazně zvyšoval. Pouze roku 1718 bylo nakoupeno víno za méně než jeden zlatý (44 krejcarů). Během první poloviny 18. století se za víno nevydávalo více než deset zlatých. Ve druhé polovině 18. století přesáhly výdaje dokonce 30 zlatých (největší výdaj za mešní víno činil 39 zl. 12 kr. a došlo k němu roku 1788).⁴⁶⁹

S mešním vínem úzce souvisely *výdaje na pečení hostií*. V letech 1712 – 1736 na tuto činnost postačil jeden zlatý, po zbytek 18. století činil náklad na výrobu hostií

⁴⁶⁶ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁶⁷ TAMTÉŽ, SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786); TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800);

⁴⁶⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁶⁹ TAMTÉŽ; SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800).

dva zlaté. Peníze z pečení hostií plynuly kostelníkovi, který tuto důležitou činnost zajišťoval.

Výraznou výdajovou položkou byly *nákupy velkých voskových svící*. Rejstřík nákupů během roku vedl horažďovický farář. Obvykle se za svíce vydalo přes dvacet zlatých. V průběhu doby se peníze vynaložené na voskové svíce opět zvyšovaly, tentokrát až na částku 84 zlatých 10 krejcarů (r. 1791). Nejčastěji se však toto zboží nutné pro bohoslužebné účely nakoupilo přibližně za padesát zlatých.

Každý rok před Velikonocemi se kupovala také vysoká zdobená svíce zvaná paškál, která symbolizovala vzkříšeného Ježíše Krista.⁴⁷⁰ Její cena se pohybovala od jednoho do dvou zlatých a v kostelních účtech zaujímala buď samostatnou položku, nebo byla zahrnuta do nákupů velkých svící.⁴⁷¹ V některých letech však nebyl koupen nový paškál, ale pouze přepsán letopočet na loňské svíci, což bylo mnohem levnější (např. roku 1751 byl paškál upraven za devět krejcarů).⁴⁷² Spolu s paškálem se ve výdajových položkách objevuje také triangl, jenž se používal také během velikonočního období. Triangl neboli trojkrutec symbolizoval Nejsvětější Trojici, protože byl vyráběn zakroucení tří svící do jednoho kusu.⁴⁷³ Cenu trianglu neznáme, protože býval kupován či upravován spolu s paškálem nebo ostatními voskovými svícemi.

Dva nezbytné náklady představovalo *praní kostelních šatů a čištění farních komínů*. O množství bohoslužebných a jiných rouch se starala hospodyně. Náklady na praní těchto oděvů činily nejprve 1 zl. 30 kr. (do r. 1742) a postupně se zvyšovaly. V letech 1743 až 1760 postačily dva zlaté, v letech 1761 – 1771 čtyři zlaté a do roku 1786 se zvýšily na šest zlatých. Od roku 1787 činil náklad na vyprání kostelních oděvů sedm zlatých. Různé krejčovské opravy na šatech, jednoduché i složitější, zajišťovali většinou městští krejčí, jejichž odměna za vykonanou práci se počítala do mimořádných výdajů. Čištění farních komínů, které bylo nezbytné pro zajištění bezpečnosti faráře a čeledi obývající faru, představovalo výdaj jednoho (léta 1712 – 1736) nebo dvou (léta 1737 – 1800) zlatých.

Výdajem ze zádušních peněz, který se naopak po celou dobu ani o krejcar nezměnil, byl *příspěvek faráři na výživu*. Jeho výše činila 10 zlatých a 30 krejcarů. Kostelník měl nárok na 35 krejcarů, které byly podle starobylého obyčeje určeny na pivo během kontroly ročního zúčtování.

⁴⁷⁰ OSN XIX, s. 310.

⁴⁷¹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁴⁷² TAMTÉŽ.

⁴⁷³ OSN XXV, s. 792.

Mimořádné výdaje zádušního jmění byly velmi početné a měly různý charakter. Nejčastější položkou byly různé opravy chrámu Páně, případně farní budovy či hřbitova. Během 18. století bylo podle kostelních účtů pouze několik let, ve kterých nedošlo k opravám. Jednalo se především o dvacátá léta. V následujících desetiletí obsahují zápisy ročních vyúčtování obrovské množství různě nákladných oprav, které zajišťovali truhláři, řezbáři, tesaři, skláři, kováři, zámečníci, pecaři, krejčí, pokrývači, zedníci, dlaždiči, pilaři, cihláři, malíři či nádeníci. Důvodem bylo nesporně stáří kostela postaveného z větší části ve druhé polovině 13. století.⁴⁷⁴ Další příčinou byly živelné pohromy, především vichřice, kterými byly Horažďovice velmi často sužovány. Vždyť i v kostelních účtech nacházíme zaplacení oprav oken a střech poničených velkým větrem (1734, 1741, 1756, 1788, 1792). Časté opravy vyžadovaly také podlaha farního kostela, lavice a zpovědnice. Roku 1761 musely být na kostelní kůr přidělaný mříže, aby tam horažďovická mládež nemohla skotačit.⁴⁷⁵

Kromě oprav tvořily součást mimořádných výdajů věci více či méně důležité pro chod kostela, jež do rejstříku evidoval horažďovický duchovní. Byly to různé špendlíky, cvočky, kartáče, kropače, provazy ke zvonům i jiným účelům, křesadla, kadidlo, lojové svíčky, kadidlo, papír a jiné věci, které nestály víc než několik krejcarů. Za několik zlatých bývaly od knihařů kupovány svázané, případně rubrikované listy, které v budoucnu sloužily jako rejstříky, matriky (pořízena např. r. 1747 za 3 zl. 30 kr.) či zádušní knihy (dva kusy koupeny r. 1759 celkem za 2 zl. 54 kr.).⁴⁷⁶

Podle kostelních účtů se poprvé dozvídáme, že ve farním kostele bývaly na Velký pátek budovány či malovány Boží hroby (r. 1730 vytvořen malířem za 7 zl.). Také byly stavěny a bourány jesličky, což stálo ročně 45 krejcarů (r. 1768).⁴⁷⁷

Od roku 1740 se v kostelních účtech objevují pravidelně údaje o tom, že z kostelní poklady byla zaplacena majetková daň v hodnotě čtyř zlatých a tří denárů. Během první poloviny 18. století se výše daně pohybovala mezi jedním až pěti zlatými, během druhé poloviny téhož století vzrostla na několik desítek zlatých. Nejvyšší daň se záduší byla odvedena roku 1764 a jednalo se o 111 zlatých 40 krejcarů a tři denáry. Občas se v účtech vyskytovala i daň válečná či turecká, která měla proměnlivou výši. Byla zaplacena například roku 1740.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr.

⁴⁷⁵ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786).

⁴⁷⁶ TAMTÉŽ, SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786).

⁴⁷⁷ TAMTÉŽ.

⁴⁷⁸ TAMTÉŽ. Okolnosti jejího vzniku a vývoje objasňuje P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 92 – 93.

VII. 4. Farní kostel a jeho vybavení

Dostavba farního kostela sv. Petra a Pavla v Horažďovicích je v literatuře datována rokem 1316. V 15. století byla k hlavní chrámové lodi přistavěna věž a v první polovině 18. století získal kostel dnešní podobu.⁴⁷⁹ Ke kostelu přiléhá od 13. do 19. století hřbitov, jehož součástí byla kostnice. Ke hřbitovní zdi přiléhaly špitál a škola, nad níž měl dohled městský magistrát.⁴⁸⁰

Horažďovický kostel měl dvě sakristie, z nichž jedna byla používána k uložení mešních rouch a farářových věcí. Druhá sakristie sloužila k uskladnění různých kostelních náčiní. Nad jednou ze sakristií se v 18. století nacházela kaple.⁴⁸¹

O vnitřním zařízení a vybavení farního kostela nás informují především inventáře, které vznikaly z různých důvodů, např. při změně faráře nebo během řádových vizitací. Nejstarší dochovaný inventář tohoto chrámu pochází z roku 1659 a eviduje pouze přítomný chrámový poklad, který byl ve vlastnictví městské obce.⁴⁸² Stručný (evidentně výběrový) inventář tvořil přílohu k farářským relacím z r. 1677.⁴⁸³ Poslední inventář 17. století vznikl 29. ledna 1682.⁴⁸⁴ Z 18. století se dochovaly čtyři inventáře (1717, 1732, 1733, 1798)⁴⁸⁵ a do konce sledovaného období ještě soupisy z let 1810⁴⁸⁶ a 1819.⁴⁸⁷ Čím byl inventář mladšího data vzniku, tím byl stručnější a měl podobu pouze soupisu bez jakýchkoliv komentářů.

Největší pozornost zasluhuje především inventář z roku 1732, který vznikl z důvodu výměny faráře (po Frá Matznerovi převzal farářský úřad Frá Spinka z Helfenthalu).⁴⁸⁸ Inventář totiž začíná obsáhlým a podrobným úvodem o farním

⁴⁷⁹ A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr. Obsahuje také detailní rozbor stavby ze stavebně historického hlediska.

⁴⁸⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732);

⁴⁸¹ TAMTÉŽ; A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr.

⁴⁸² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913 (Inventář, co se od obecních klenotův... zapůjčilo).

⁴⁸³ NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sign. B 11/16 (Inventarium Ecclesiae Parochialis SS. Petri et Pauli).

⁴⁸⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913 (Inventář všech a všelijakých...věcí, založený při držaném počtu zádušním 29. januarii léta 1682).

⁴⁸⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732); TAMTÉŽ, (Inventarium Ecclesiae Sac. Exempti ordinis Melitensis... anno 1733, mense martio); SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 710, sign. A-VIII-65/1, kart. 22 (Inventarium...im Jahre 1798).

⁴⁸⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810).

⁴⁸⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁴⁸⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732).

kostelu, jeho okolí, oltářích, aktuálních fundací a obvyklých příjmech farního kostela. Dokument uložený v řádovém archivu je originálem a nese pritištěné pečeti bývalého faráře, nového faráře a hejtmana strakonického panství. Účelem takto detailního inventáře nesporně bylo informovat nového faráře především o celkovém stavu záduší a kostelních peněz.

Vybavení farního kostela je možné věcně rozdělit do několika kategorií, kterým bude v následujících řádkách věnována větší pozornost.

VII. 4. 1. Oltáře, obrazy a sochy

Ve farním kostele sv. Petra a Pavla v Horažďovicích se vždy nacházelo několik oltářů. Přední místo zaujímal hlavní oltář zasvěcený patronům kostela, svatému Petrovi a svatému Pavlovi, kteří byli namalováni také na oltářním obraze. Velkému oltáři byla vždy věnována největší pozornost – například roku 1682 byl objednan ozdobný závěs (antependium) k tomuto oltáři až z Brna. Na hlavním oltáři měla své místo velká pozlacená monstrance a také ciborium – zdobený kalich s víkem, do něhož se ukládaly svátosti oltářní.⁴⁸⁹ Původní oltář sv. Petra a Pavla byl v 70. letech 17. století nahrazen novým. Náklady na jeho pořízení byly uhrazeny z kostelních peněz. Zhotovitelem oltáře byl horažďovický řezbář, který si za práci a materiál účtoval roku 1772 dvě stě zlatých a roku 1773 sto zlatých. Oltář byl definitivně dokončen roku 1775, kdy jej jiný řemeslník vyzdobil drahými kovy a kameny za částku 500 zlatých. Celkový náklad na nový oltář tedy činil 800 zlatých, doplňkovou prací na zvelebování chrámu bylo vybílení celého interiéru r. 1773 za 110 zlatých, které evidentně předcházelo instalaci řezbářského díla.⁴⁹⁰

O stavu a zasvěcení bočních oltářů před barokní úpravou, nebo spíše před rozšířením barokní zbožnosti, která měla několik svých typických světců, nemáme téměř žádné údaje. V barokní době se zvláště oblíbě těšila především Panna Marie, sv. Josef, Anděl Strážný, sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Ludmila, sv. Prokop, sv. Jan Nepomucký a jiní.⁴⁹¹ Předbarokního založení byl nesporně oltář sv. Doroty, který se

⁴⁸⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913 (Inventář všech a všelijakých...věcí, založený při držaném počtu zádušním 29. januárii léta 1682).

⁴⁹⁰ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728.

⁴⁹¹ J. KADLEC, *Přehled českých církevních dějin* II, s. 110 – 112.

objevuje v inventáři z r. 1682,⁴⁹² když měšťanka Marie Malkovská darovala k oltáři ubrus. Roku 1732 byl oltář sv. Doroty popsán jako malý a ve špatném stavu,⁴⁹³ v inventáři z roku 1810 už nebyl zapsán vůbec.⁴⁹⁴

Velké pozornosti se těšil také oltář Panny Marie, k němuž plynulo nejvíce darů od zbožných farníků. Na oltáři stála dřevěná socha světice,⁴⁹⁵ které především měšťanky darovaly roucha různých barev i materiálů (1719, 1724, 1732), případně antipendia (1725) či svícny (1720).⁴⁹⁶

Další postranní oltáře byly zasvěceny převážně barokním světcům. Jednalo se o oltář sv. Ludmily (v levé lodi kostela), jehož součástí byl obraz světice, který k oltáři daroval měšťan Jan Malkovský v roce 1732. Další oltář byl zasvěcen svatému Janu Nepomuckému (v pravé lodi kostela). O existenci tohoto oltáře se zasloužil farář Jan Matzner, který jej roku 1725 nechal postavit spolu s měšťanem Antonínem Schönhanslem. Oba muži zaplatili náklady na oltář z vlastních peněz. Frá Matzner téhož roku k oltáři pořídil ještě cínový svícen, taktéž na vlastní náklady. Součástí oltáře sv. Jana Nepomuckého byl obraz světce.⁴⁹⁷

Několik hmotných darů v 18. století plynulo také k oltáři sv. Barbory, který se nacházel ve věžní kapli. Na oltáři údajně stála zázračná dřevěná socha. Dary v podobě rouch, kabátků a sukničků proudily nejen k soše, ale i k obrazu světice. Roku 1684 byl k oltáři darován černý, zlatem protkávaný šátek.⁴⁹⁸ Na oltáři byl na červené stuze zavěšen stříbrný pozlacený peníz s nápisem na averzu „Historia von Susanna und den falschen Richter in Charten 38“ a na reverzu „Ait Angelus, ave gratia plena, in hoc signo vinces 1537.“ Původ této mince (či spíše medaile) se starozákonním výjevem je nejasný.⁴⁹⁹

Pod chrámovým chórem se nacházel oltář sv. Kateřiny s obrazem. Dalším oltář byl zasvěcen svatému Mikulášovi, k němuž se vztahovala jedna zbožná fundace

⁴⁹² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913 (Inventář všech a všelijakých...věcí, založený při držaném počtu zádušním 29. januarii léta 1682).

⁴⁹³ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kürch ordinis Melitensis, 1732).

⁴⁹⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810).

⁴⁹⁵ Tato socha Panny Marie byla středověkého původu a údajně se pojila se zázraky. J. ROYT, *Obraz a kult*, s. 239.

⁴⁹⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810).

⁴⁹⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kürch ordinis Melitensis, 1732).

⁴⁹⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario).

⁴⁹⁹ TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario).

z r. 1732, protože zakladatel žádal, aby zádušní mše za rodinu Táborských byly slouženy právě u oltáře sv. Mikuláše. Poslední oltáře byly zasvěcené Andělu Strážnému, sv. Františku Paduánskému (v levé lodi kostela) a Stětí Jana Křtitele, na kterém se místo obrazu či sochy nacházela dřevěná hlava.⁵⁰⁰

Kromě výše zmíněných soch a obrazů světců při jim zasvěcených oltářích se ve farním kostele nacházelo ještě několik dalších kusů, o nichž bohužel nevíme nic bližšího. Obrazy znázorňovaly především Ježíše Krista (portrét, bičování, ukřižování), Pannu Marii (portrét, velký obraz Panny Marie Bolestné, malý obraz Panny Marie Brněnské umístěný na hlavním oltáři a zasklené vyobrazení Panny Marie Svatohorské, které r. 1685 daroval jakýsi měšťan) a světce: sv. Václava, sv. Floriana, sv. Sebastiana, sv. Bernarda, sv. Rocha a sv. Rozálii. Nechyběl ani výjev z Posledního soudu. Kromě jmenovaných maleb se v chrámu nacházelo několik blíže neurčených obrazů či obrázků.⁵⁰¹

Podle inventáře z roku 1717,⁵⁰² ve kterém jako jediném jsou zaznamenány sochy, zdobily interiér farního kostela v Horažďovicích po jednom kuse sochy sv. Panny Marie, sv. Anny, sv. Jáchyma, sv. Jana Nepomuckého a dvě sochy Vzkříšení. Všechny zmíněné sochy byly vyrobeny ze dřeva.

VII. 4. 2. Chrámový poklad a náčiní potřebné k vykonávání kultu

První dochovaný inventář (r. 1659) má podle názvu obsahovat chrámový poklad, který vlastnila horažďovická obec a zapůjčovala jej faráři k bohoslužbám.⁵⁰³ Jde však spíše o souhrn všeho, co obec v kostele vlastnila, včetně věcí, které neměly příliš velkou cenu. Do chrámového pokladu farního kostela bezesporu patřila na prvním místě velká stříbrná pozlacená monstrance. Nesla vyobrazení sv. Petra a Pavla a mezi paprsky byl umístěn kříž. Roku 1726 darovala měšťanka Hynková kostelu roucho z červeného damašku se stříbrnou špicí, které bylo ušito přímo na monstranci. Roku 1810 přibyla

⁵⁰⁰ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732).

⁵⁰¹ Obrazy ve farním kostele byly do inventářů zapsány pouze v letech 1682 a 1717. NA Praha, ŘMA inv. č. 2538, sign. 29, kart. 913 (Inventář všech a všelijakých...věcí, založený při držaném počtu zádušním 29. januarii léta 1682) a TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario).

⁵⁰² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario).

⁵⁰³ TAMTÉŽ, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913 (Inventář, co se od obecních klenotův... zapůjčilo).

druhá monstrance z pozlacené mosazi.⁵⁰⁴ V kostele se nacházely i další pozlacené předměty – ciborium, stříbrné či mosazné kalichy s miskami i bez nich, kříže, krucifixy, olejníčky ke křtům a posledním pomazáním, klenoty a sbírka mincí. Ve sbírce mincí, která je poměrně detailně popsána hned v několika inventářích,⁵⁰⁵ se nacházely převážně stříbrné mince, některé z nich byly i pozlacené. Jednalo se především o jakési pamětní mince s vyobrazením světců či biblických výjevů (sv. Zuzana, sv. Jan Nepomucký, andělé, Ukřižování Páně, Panna Marie). Nacházely se zde i rarity, např. stříbrná čtvercová mince či stříbrná pozlacená s přitavenými řetízky. Mezi klenoty se objevovalo několik zlatých a stříbrných prstenů, korálů a pásků.

Mezi nezbytným náčiním pro vykonávání obřadů se objevuje především cínové, měděné a mosazné nádoby – mísy, kalichy, konvičky, kotlíky, džbánky, lahvičky, lavory. Pouze výjimečně se v inventářích objevují také informace o tom, k jakým účelům byly nádoby užívány. Například do cínové lahvičky se naléval posvěcený olej, v cínové nádobě se uchovávala svěcená voda. Kropenka na svěcenou vodu byla vyrobena z mědi a překvapivě se nachází pouze v nejmladším inventáři z r. 1819.⁵⁰⁶

Další obsáhlou skupinou kostelního vybavení byly svícny. Nacházely se v různých velikostech a obvykle v sudých počtech, aby mohly být používány po párech. Některé svícny byly primárně určeny k jednotlivým oltářům v kostele, jiné se používaly pouze k adventním mším (dvojramenný svícen), k pašijím (trojramenný svícen) či „stojací“ svícny k zapalování malých svíček. Jejich počet se v průběhu 18. století příliš neměnil, pouze přibývaly svícny darované k oltářům. Nejvíce svícnu bylo vyrobeno z cínu, méně častým materiálem byla mosaz, železo a postříbřené dřevo. Ve vybavení kostela nechyběl kratiknot.⁵⁰⁷

Kromě svícnu se používaly ještě lampy a lucerny. Roku 1719 byly darovány dvě lampy – měděná postříbřená od měšťanky Hynkové a velká železná lampa od horaždovické městské obce. Největší množství bylo lamp železných (12 kusů r. 1732). Při mších se používaly dvě malé lampy.⁵⁰⁸ Čtyři lucerny určené k procesím jsou zaznamenány v inventáři z r. 1819.⁵⁰⁹

⁵⁰⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732); TAMTÉŽ, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810).

⁵⁰⁵ Inventáře z let 1717, 1732 a 1733. Ostatní soupisy se o sbírce mincí nezmiňují ani obecně.

⁵⁰⁶ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁵⁰⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁵⁰⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914 (Inventarium der Exempten Kurch ordinis Melitensis, 1732).

⁵⁰⁹ TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

Důležitým náčiním byla kadidelnice. V kostele sv. Petra a Pavla se nalézala kadidelnice mosazná, jejíž součástí byla lodička na kadidlo a mosazná lžička k jeho dávkování.⁵¹⁰ Roku 1761 byla zakoupena nová kadidelnice z mědi, za kterou bylo zapláceno dvanáct zlatých.⁵¹¹

Další nezbytnou součástí byla stará kamenná křtitelnice, která je v literatuře označována jako prototyp jihočeských křtitelek.⁵¹² Byla vyrobena na přelomu 13. a 14. století, tedy v době, kdy Horažďovice vlastnil šlechtický rod Bavorů ze Strakonice. Na křtitelnici byl vyobrazen rodový znak Bavorů, šesticípá hvězda a johanitský osmihrotý kříž.⁵¹³ Do nádoby byla po každém křtu nalita nová voda. Uvnitř kostela stála nejméně jedna zpovědnice, kterou bylo nutné čas od času opravit (např. v letech 1733 a 1754).⁵¹⁴

Každý rok v období adventu byly ve farním kostele instalovány malované jesličky. Jejich postavení a složení stálo ročně 45 krejcarů. Namalování celého výjevu však bylo nákladnější záležitostí – např. roku 1755 nechal farář Waraus zhotovit nové jesličky za deset zlatých.⁵¹⁵ Smyslem jesliček bylo prohloubit duchovní rozjímání věřících. Ten samý účel sledovaly o Velikonocích tzv. Boží hroby. Šlo o namalované či plasticky vyhotovené výjevy místa, kam bylo kdysi uloženo tělo ukřižovaného Krista.⁵¹⁶ V horažďovickém kostele byl Boží hrob minimálně od roku 1732, protože mezi výdaji za tento rok se objevuje částka za lampy a skleněné koule k Božímu hrobu, celkem za 30 krejcarů.⁵¹⁷ Roku 1730 byl do farního kostela objednan nový Boží hrob, který byl alespoň částečně reliéfní, protože v něm byla uložena svátost oltářní.⁵¹⁸ Boží hroby se stavěly v kostelech vždy na Velký pátek do některého z vedlejších oltářů a bývala na něm postavena monstrance.⁵¹⁹

⁵¹⁰ Kadidelnice je jednou z mála inventárních položek, která se pravidelně objevuje ve všech sledovaných inventářích.

⁵¹¹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786);

⁵¹² A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr.; S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 135.

⁵¹³ A. BIRNBAUMOVÁ, *Horažďovice*, nestr.; S. KOTLÁROVÁ, *Bavorové*, s. 135.

⁵¹⁴ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

O významu křtitelek a zpovědnic blíže P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 160 – 161.

⁵¹⁵ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁵¹⁶ J. KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II*, s. 118.

⁵¹⁷ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757).

⁵¹⁸ TAMTÉŽ.

⁵¹⁹ Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/2*, Praha 1997, s. 627.

VII. 4. 3. Textilie

Nejpočetnější rubrikou všech dochovaných horažďovických inventářů je kostelní šatstvo.⁵²⁰ Soupisy jednotlivých částí jsou mnohdy až překvapivě podrobné, přesto je nelze náležitě porovnat především kvůli nejednotným popisům. V případě latinských a německých inventářů je problematická také nejednoznačnost v překladech do češtiny. Maltézští kněží měli k dispozici velký počet ornátů různých barev i provedení, pluvialů, plátěných rouch a všech náležitých doplňků (pásy, šátky, pokrývky hlavy, měšce aj.).

Ne všechny kusy šatstva však byly v dobrém a použitelném stavu, o čemž svědčí časté výdaje za krejčovské práce uvedené v kostelních účtech.⁵²¹ Pořízení nového ornátu či pluvialu bylo poměrně nákladné – např. r. 1749 nechal farář Waraus ušít nový damaškový pluvial za 37 zlatých, protože byl nevyhnutelně potřebný. Tentýž duchovní koupil ze zádušních peněz r. 1752 nový damaškový ornát za 38 zlatých a roku 1759 hned dva oděvy – modrý pluvial za 46 zlatých a modrý ornát za 47 zlatých. Farář Frá Chmelíček zakoupil r. 1779 „bohatý“ ornát za 68 zlatých.⁵²²

Ornáty či pluvialy byly občas do kostela darovány – např. roku 1722 darovala hraběnka Filipína Thunová zelený sametový ornát se zlatým maltézským křížem, roku 1723 daroval hedvábný ornát se zlatými květy dokonce tehdejší farář Frá Matzner, který jej pořídil na vlastní náklady a určil k oltáři sv. Jana Nepomuckého. Tentýž farář r. 1725 zakoupil ze svých peněz bílý pluvial s červeným maltézským křížem.

Pro ministranty byly určeny sukničky a kabátky z modrého, černého či červeného sukna. V inventářích od konce 18. století jsou seznamy bohoslužebných rouch přehlednější, protože jsou psané pohromadě tak, jak byly ve skutečnosti oblékány („Ganzer Apparat“).⁵²³ Když pomineme doplňky, bylo ve farním kostele uloženo v té době asi třicet více či méně slavnostních oděvů. Roucha k sochám nebo obrazům byla popisována především ve starší době.

⁵²⁰ Ke kněžským rouchům a doplňkům blíže P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 164 – 165.

⁵²¹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786); TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800); TAMTÉŽ, inv. č. 1715, sign. A-XXXIV-6, kniha č. 730 (1800 – 1852).

⁵²² SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786);

⁵²³ TAMTÉŽ, inv. č. 710, sign. A-VIII-65/1, kart. 22 (Inventarium...im Jahre 1798); NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

Kromě oděvů se v kostele nacházely další textilie dekoračního a užitkového charakteru. K dekoraci sloužily například o ubrusy u oltářů nebo na kazatelně, různobarevná zdobená antipendia u oltářů, prapory malé i větší, závěsy, baldachýny a přehozy. V největším počtu se vyskytovaly korporály a subkorporály, které sloužily k přikrývání a podkládání ciborií či kalichů (dohromady kolem 25 kusů). Užitkový textil představovaly především ručníky (kolem 20 kusů) a obecnější ubrusy (také kolem 20 kusů).

V chrámu sv. Petra a Pavla se nacházelo několik kobereců různých barev (od každé barvy jeden kus), z nichž pouze jeden byl označen jako slavnostní. Soupis chrámového pokladu z r. 1659 eviduje po jednom kusu pouze koberec tkaný a koberec kožený.⁵²⁴

VII. 4. 4. Knihy a hudební nástroje

Knihy se objevují téměř v každém soupisu kostelního vybavení. Jedná se vesměs o liturgické knihy. Roku 1659 byly v kostele k dispozici dva pražské misály a jeden misál římský, které však jakožto součást chrámového pokladu náležely městské obci.⁵²⁵ Podle výběrového inventáře připsaného za farářské relace roku 1677 se v chrámu nacházel misál římský, misál pražský, Agenda nová římsko-pražská a Agenda stará pražská, vše po jednom kuse.⁵²⁶ K tomu přibylo roku 1717 České evangelium a dva misály, podle kterých farář sloužil zádušní mše.⁵²⁷

Kostelní účet za rok 1742 eviduje nákup jednoho misálu za tři zlaté, roku 1743 byl koupen další misál za osm zlatých a Agenda za pět zlatých. V účtu z roku 1752 se objevují další dva koupené misály za celkovou cenu 9 zl. 50 kr. Dvě nové zádušní knihy (patrně dva misály ke mším za mrtvé) byly přikoupeny roku 1759 dohromady za dva zlaté a 54 krejcarů a Nová agenda za 1 zl. 30 kr. přibyla ještě roku 1785.⁵²⁸ V následujících desetiletích se složení liturgických knih neměnilo, pouze v inventárních soupisech nebyly rozlišovány názvem, ale podle stavu, ve kterém se nacházely (misál malý, misál velký starý apod.). Roku 1819 se zvýšil počet misálů k zádušním mším (na

⁵²⁴ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913 (Inventář, co se od obecních klenotův... zapůjčilo).

⁵²⁵ TAMTÉŽ, inv. č. 2538, sign. 29a, kart. 913 (Inventář, co se od obecních klenotův... zapůjčilo).

⁵²⁶ NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sign. B 11/16 (Inventarium Ecclesiae Parochialis SS. Petri et Pauli).

⁵²⁷ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium supra bona mobilia et immobilia...anno MDCCXVII, mense januario).

⁵²⁸ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1712, sign. A-XXXIV-5a, kniha č. 727 (1712 – 1757); TAMTÉŽ, inv. č. 1713, sign. A-XXXIV-5b, kniha č. 728 (1758 – 1786);

čtyři kusy) a Agendy nové (tři kusy).⁵²⁹ V inventářích se vůbec neobjevují tištěné zповědňi knížecky, které byly v počtu 24 kusů zakoupeny roku 1792 za celkovou částku osm zlatých.⁵³⁰

Hudební nástroje byly poprvé sepsány v inventáři z konce 18. století.⁵³¹ Jednalo se o velké varhany s průčelím, osm trumpet, čtyři malé violy, čtyři altové violy, čtyři lesní rohy, dvě příčné flétny, klarinet a dva bubínky. Tehdy se v děkanském kostele nacházely nové varhany, které vyrobil na zakázku varhanář z Prahy v letech 1791 a 1792. Stály celkem 640 zlatých. Předchozí staré varhany byly roku 1790 prodány za 40 zlatých, aby se alespoň částečně snížily náklady na varhany nové.⁵³² V letech 1810 a 1819 zmizely bubínky a přibýly fagot s violou, počty nástrojů se výrazně nezměnily.⁵³³ Z týchž inventářů se také dozvídáme, že hudební nástroje byly uloženy ve skříní, že muzikanti měli v kostele vyhrazené tři lavice a varhaník jednu. Další tři lavice byly určeny pro literáty, o nichž však z jiných pramenů či literatury nevíme nic bližšího. Možná se jednalo o zbožné bratrstvo sv. Františka Serafínského, které se scházelo v minoritském klášteře a o němž máme poslední zprávu z farářských relací r. 1677.⁵³⁴

⁵²⁹ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁵³⁰ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800).

⁵³¹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 710, sign. A-VIII-65/1, kart. 22 (Inventarium...im Jahre 1798).

⁵³² TAMTÉŽ, inv. č. 1714, sign. A-XXXIV-5c, kniha č. 729 (1787 – 1800)

⁵³³ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916 (Inventarium, 30. Junii 1810); TAMTÉŽ, inv. č. 2540, sing. 50, kart. 914 (Inventarium...in Jahre 1819).

⁵³⁴ NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sign. B 11/16 (Inventarium Ecclesiae Parochialis SS. Petri et Pauli).

VIII. POSTAVENÍ INKORPOROVANÉ ŘÁDOVÉ FARY V PRAŽSKÉ ARCIDIECÉZI A BUDĚJOVICKÉ DIECÉZI

Patronem záduší farního kostela v Horažďovicích byl velkopřevor řádu maltézských rytířů, který byl zároveň patronem farního benefícia a měl pravomoc na ustanovovat toto beneficium duchovní osoby. To ve svých důsledcích představovalo mnohem jednodušší model správy než například u far, jejichž beneficium podléhalo v otázce ustanovení faráře arcibiskupovi a právo prezentace (šlechtické) vrchnosti, protože takto nedocházelo ke konfliktům v oblasti rozdílných zájmů.⁵³⁵ Řádoví úředníci delegovaní velkopřevorem se podepisovali jak na písemnosti týkající se zádušního hospodaření (např. kostelní účty), tak na soupisy základního vybavení horažďovického benefícia (*Fundus instructus*). V případě horažďovické fary se jednalo o úředníky strakonického konventu, který byl zároveň sídlem vrchnostenského úřadu. Záleželo na tom, jak měli úředníci mezi sebou předem rozdělené kompetence nebo kterého z nich velkopřevor jmenoval výkonným komisařem pro konkrétní úkol.

Až do roku 1784 byla horažďovická fara součástí pražské arcidiecéze. Pro maltézské kněze, kteří obvykle vykonávali správu této farnosti, to představovalo dvojí pozici podřízenosti. Podle řádové hierarchie byli všichni maltézští kněží spravující farnosti podřízeni některému z konventních převorů. Každé komendě náležel dohled nad různým počtem far.⁵³⁶ Horažďovická farnost podléhala převorovi nedalekého strakonického konventu. To je patrné například na písemnostech typu kostelních účtů či inventářů, kdy bývala správnost zápisu potvrzována pečeti a podpisy strakonických převorů.⁵³⁷ Souhrnně lze říci, že horažďovičtí faráři se zodpovídali strakonickým převorům především v záležitostech, které se týkaly horažďovického benefícia, což bylo pochopitelné.

Druhá (a mnohem komplikovanější) pozice podřízenosti existovala ve vztahu horažďovických farářů k biskupům či arcibiskupům. V evropském prostředí ve

⁵³⁵ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 105. Porovnání s odlišným „šlechtickým“ modelem (na příkladu panství Třeboň) poskytuje P. PUMPR, *Kostely farní*, s. 79 – 94.

⁵³⁶ Některé evropské komendy mohly mít tolik podřízených farností, že se velikostí vyrovnaly menším diecézím. B. WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 236.

⁵³⁷ Například inventář při odchodu Frá Matznera z horažďovické fary podepsal také strakonický převor Jan František Trnka. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914. Přestože úřad převorů strakonického konventu byl (vzhledem k významu konventu) obrovský, neexistuje bohužel žádný jmenný soupis těchto převorů, který by byl jistě užitečnou pomůckou nejen pro účely této práce.

středověku platilo, že řádové (tehdy ještě johanitské) farnosti byly na základě exempce vyňaty z biskupských vizitací.⁵³⁸ Vzhledem k nedostatku pramenů pro období středověku je možné tento vztah více přiblížit až pro dobu po husitském hnutí.

Vynětí z diecézních vizitací bylo jedním z hlavních specifíků odlišného postavení řádových a světských farností. Vizitační pravomoc nad horažďovickou farou měl z pověření velkopřevora pouze strakonický převorát.⁵³⁹ V rámci protireformačních snah však došlo během 17. století k několika kanonickým vizitacím, které mohly být chápány jako narušení maltézske exempce. Máme informace o vizitacích v Horažďovicích z let 1624, 1641 a 1649. Vizitační komise vyslaná arcibiskupem pokaždé ustanovila do úřadu horažďovického faráře některého ze světských duchovních, protože v její pravomoci bylo provádět nutná opatření.⁵⁴⁰ Prezentace cizích duchovních však byla zásahem nejen do práva exempce, ale i do patronátního práva, které po staletí náleželo maltézským velkopřevorům. Horažďovice byly sice městem se silně zakořeněným nekatolictvím, avšak arcibiskup mohl svoji pomoc projevit vhodnějšími prostředky, než bylo právě narušení práva prezentace na území, kde měl omezenou působnost. Velkopřevor z nějakého důvodu situaci s nekatolictvím v Horažďovicích neřešil a reformační komise na svém vyňatém území toleroval – snad proto, že nešlo o vizitace v pravém smyslu, které se místo majetku a hospodaření kostela zajímaly především o duchovní poměry.

Kanonické vizitace farního kostela nepřicházely na základě exempce v úvahu a během sledovaného období nedocházelo k pokusům o narušení tohoto práva. Velmi problematické však bylo vymezení celkového území vyňatého z arcibiskupovy působnosti. Velkopřevorové totiž považovali za vyňaté území celou oblast horažďovické farnosti, tedy včetně hřbitovního kostela sv. Jana Křtitele na předměstí a kaple svaté Anny u nedaleké vsi Svatopole. Situace kolem hřbitovního kostela, kde docházelo k největším excesům (především ve druhé polovině 17. století),⁵⁴¹ se vyřešila až během první poloviny 18. století, kdy zemské gubernium přičklo patronátní právo

⁵³⁸ B. WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů*, s. 236.

⁵³⁹ První dochovaný zápis z řádové vizitace pochází z 22. ledna 1610. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2637, sign. 18, kart. 912.

⁵⁴⁰ E. ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy*, s. 519. Roku 1624 reformační komise ustanovila horažďovickým farářem Mattiase Crispa (v soupisu farářů k tomu roku jmenován Laurentius, SOkA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 698, sign. 1813, kart. 20.), roku 1641 byl komisí prezentován Jan Manafius (farářem měl být stále Laurentius, TAMTÉŽ) a roku 1749 děkan Jan František Brixelides (k témuž roku byl zapsán Jakub Markovic, TAMTÉŽ).

⁵⁴¹ Kromě vleklých sporů o patronát a správu hřbitovního kostela docházelo během 17. století dokonce k zásahům do farních práv řádového kostela sv. Petra a Pavla v Horažďovicích. Např.: NA Praha, ŘMA, inv. č. 2327, sign. 24, kart. 912 (list ze 7. března 1670).

velkopřevorovi. Od roku 1735 nepodléhal tedy ani hřbitovní kostel kanonickým vizitacím.⁵⁴²

Kaple sv. Anny byla duchovně spravována od přelomu 17. a 18. století horažďovickými faráři, což bylo přáním zakladatele kaple Jana Kottnauera.⁵⁴³ Ke komplikacím došlo ve chvíli (r. 1770), kdy arcibiskupská konzistoř projevila prostřednictvím sušického generálního vikáře zájem o vizitování kaple, ke které se vztahoval nemalý fundační kapitál.⁵⁴⁴ Okamžitou reakcí tehdejšího horažďovického faráře Jana Warause bylo, že se zřekl administrování kaple, protože hrozilo, že by během kanonických vizitací u sv. Anny byl kontrolován také on sám, což jako člen řádu maltézských rytířů nemohl ani nesměl dopustit. Za Warausova nástupce Frá Chmelíčka byla r. 1781 tato kaple odevzdána maltézskému řádu, a proto se na ní od té doby také vztahovalo vynětí z působnosti arcibiskupa.⁵⁴⁵

Od roku 1631 byli horažďovičtí faráři a děkané podřízeni do jisté míry také představeným nově vzniklých vikariátních úřadů, kteří byli vybíráni především z okolního světského duchovenstva.⁵⁴⁶ Vikářům byli podřízeni všichni klerici na území vikariátu včetně řádových kněží. Podle znění instrukcí arcibiskupa Breunera z roku 1697⁵⁴⁷ měli vikáři každoročně a bez výjimky vykonat vizitace ve všech farnostech svého vikariátu. Kvůli exempci však toto ustanovení pro inkorporovanou horažďovickou faru neplatilo a údaje o zdejších farářích se mohly teoreticky objevit pouze v povinné vikariátní evidenci duchovenstva.⁵⁴⁸

Zřetelná nezávislost řádového duchovenstva na arcibiskupovi se projevovala také v tom, že neodváděli každoroční kanonické dávky. První dávkou bylo *cathedraticum*, které se platilo arcibiskupovi (příp. biskupovi) na znamení podřízenosti, a proto nás nepřekvapí, že se s tímto platem na horažďovické faře nesetkáváme.

⁵⁴² NA Praha, ŘMA, inv. č. 2539, sign. 36, kart. 915 (list ze 2. října 1735).

⁵⁴³ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 1999, kart. 22; NA Praha, ŘMA, inv. č. 2540, sign. 50, kart. 914.

⁵⁴⁴ SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 2020, kart. 22.

⁵⁴⁵ NA Praha, ŘMA, inv. č. 2541, sign. 53, kart. 916; SOKA Klatovy, AM Horažďovic, inv. č. 701, sign. 2037, kart. 22.

⁵⁴⁶ Horažďovičtí faráři od r. 1631 podléhali sušickému vikáři.

⁵⁴⁷ A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecése*, s. 143 – 152.

⁵⁴⁸ Evidenci měl vést každý vikář pro svůj obvod působnosti podle odstavce č. 6 ve zmíněné instrukci. A. Podlaha, *Dějiny arcidiecése*, s. 144. Horažďovický farář Frá Wilhelm se objevuje například v soupisu vikariátního duchovenstva r. 1786: NA Praha, ŘMA, inv. č. 1236, sign. 221, kart. 463 (Tabella venerabilis cleri).

Podobně tomu bylo i s druhou dávkou zvanou *seminaristicum*, jež sloužila k financování arcibiskupského semináře.⁵⁴⁹

Vztahy mezi vikáři a maltézskými faráři v Horažďovicích nebyly vždy ideální. Příčinou byla skutečnost, že vikáři nemohli mít řádové kněze svého vikariátu pod úplným dohledem. Když horažďovický farář Adamovský sepsal roku 1670 relace o své farnosti, zaslal je ke kontrole a zapečetění sušickému vikáři. Tento vikář připojil k Adamovského textu vlastní poznámku, v níž si postěžoval, že uvedené skutečnosti nemohl na vlastní oči ověřit, protože maltézský kostel je vyňat z jeho vizitační pravomoci.⁵⁵⁰ Během sporů o patronátní právo ke hřbitovnímu kostelu sv. Jana Křtitele v první polovině 18. století se sušičtí vikáři obvykle stavěli do opozice vůči horažďovickým farářům, v čemž je možné spatřovat určitou zášť.⁵⁵¹ Ta samozřejmě nebyla na místě, protože vikáři a faráři museli během roku poměrně často komunikovat. Nezdá se však, že by horažďovičtí duchovní byli v nějaké obecné nelibosti u ostatních farářů v sušickém vikariátu pouze proto, že byli členy řádu maltézských rytířů.

Roku 1697 byly vydány také Breunerovy obsáhlé instrukce pro faráře, které byly určeny pro kněze světské i řádové, protože obě skupiny jsou v textu přímo jmenovány a oslovovány.⁵⁵² Víme, že velkopřevorové mohli svým maltézským kněžím vydávat instrukce, ale neprováděli to příliš často.⁵⁵³ Proto se pravděpodobně i horažďovičtí faráři řídili výše zmíněnými Breunerovými ustanoveními, které se nevyklučovaly s činností maltézských kněží. Ostatně v arcibiskupově zájmu bylo, aby se i na řádové kněze vztahovaly obecně platné předpisy, protože tito duchovní zaopatřovali věřící v jeho diecézi. Povinnosti maltézských farářů v Horažďovicích se pravděpodobně příliš nelišily od povinností světských farářů.

I před vydáním Breunerových instrukcí se museli horažďovičtí faráři přizpůsobovat arcibiskupským nařízením, která se týkala plošně celé arcidiecéze. Typickým příkladem jsou již zmíněné farářské relace,⁵⁵⁴ které v letech 1676 – 1670 povinně sepisovalo nejen světské kněžstvo, ale také všichni řádoví duchovní, kteří

⁵⁴⁹ P. STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 90 – 91; A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze*, s. 475 – 479.

⁵⁵⁰ NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sing. B 11/16.

⁵⁵¹ Jak už bylo napsáno výše, roku 1735 nařídil sušický vikář farářů z Malého Boru, aby sloužil o letnicích mši ve hřbitovním kostelu sv. Jana Křtitele na předměstí, čímž vědomě porušil nejen farní právo horažďovického kostela, ale také výslovný zákaz velkopřevora jakožto patrona farního kostela a celého vyňatého teritoria.

⁵⁵² A. PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze*, s. 152 – 169.

⁵⁵³ Z celého sledovaného období se dochovala pouze instrukce pro faráře Fabera z druhé poloviny 17. století. NA Praha, ŘMA, inv. č. 2537, sign. 20, kart. 912.

⁵⁵⁴ NA Praha, APA I, inv. č. 1324, sing. B 11/16.

spravovali některou z farností v pražské arcidiecézi. Dále se jednalo o seznamy počtu věřících, kteří vykonali velikonoční zpověď.⁵⁵⁵ Informace sloužily k arcidiecézním přehledům o stavu farností. Podle příkladu horažďovického faráře Matznera se však zdá, že pokud maltézský kněz opravdu nechtěl, dokázal se své povinnosti vyhnout. Od jeho nástupu na faru roku 1717 se totiž ve zpovědních seznamech údaje o horažďovické farnosti neobjevují, v čemž lze spatřovat farářův záměr využít práva exempce a vyhnout se splnění arcibiskupovy vůle.⁵⁵⁶ Matznerovo jednání mohlo být také ovlivněno tím, že jeho předchůdci (kteří počty zpovědníků svědomitě hlásili) údajně nebyli členy maltézského řádu – neplněním arcibiskupových požadavků se snad snažil ukázat, že horažďovická fara byla opět po mnoha desetiletích plně v rukou řádu maltézských rytířů.

Od roku 1784 patřila horažďovická farnost územně do nově vzniklé českobudějovické diecéze. Exempce pro řádovou farnost platila v nezměněné podobě, pouze od té doby bylo území vyňato z působnosti biskupství v Českých Budějovicích.

Důležitou událostí bylo jmenování horažďovického kněze a děkana Frá Wilhelma vikářem někdejšího sušického vikariátu, ke kterému došlo roku 1790. Do jaké míry bylo neobvyklé, že byl za vikáře ustanoven řádový duchovní, bohužel nevíme, protože této oblasti církevní správy nebyla dosud věnována badatelská pozornost.⁵⁵⁷ Postavení Frá Wilhelma bylo od té doby poměrně zvláštní – spravoval farnost, která byla částečně vyňata z působnosti biskupa, který byl zároveň jeho přímým nadřízeným, a kromě toho se zodpovídal ještě velkopřevorovi a jeho strakonickým úředníkům. Vikářský úřad pro Wilhelma znamenal především nárůst kompetencí a povinností – vizitování a dohled nad ostatními farnostmi a faráři ve vikariátu, vedení různých evidencí z pověření biskupa a další činnosti, v nichž byl prostředníkem mezi faráři a biskupem. Ostatně jednotlivé faráře Wilhelm dobře znal – se všemi se osobně setkal v Nezamyslicích roku 1789, kam přišli nahlásit údaje o počtu farníků a velikonočních zpovědích z roku 1788 a přitištěním pečeti potvrdit jejich pravdivost.⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*. Podobným pramenem jsou *Soupisy poddaných podle víry z roku 1651*, které se bohužel pro Prácheňsko nedochovaly, a proto nevíme, zda horažďovický farář Karel Tabernator odevzdal soupis z horažďovické farnosti.

⁵⁵⁶ J. V. ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy VIII*, s. 485.

⁵⁵⁷ Řeholníci, kteří během josefínského redukce nadací vstoupili do farní správy, protože jejich kláštery byly zrušeny, se stali světskými faráři a nelze je dále považovat za řádové duchovní. R. SANDER, *Gubernium*, s. 88. Pro srovnání uvádím, že řádový duchovní je v současnosti dokonce představeným celé českobudějovické diecéze – Jirí Paďour, který vede biskupství od roku 2002, je dlouholetým členem řádu kapucínů. www.bcb.cz.

⁵⁵⁸ NA Praha, ŘMA, inv. č. 1236, sign. 221, kart. 463 (Consignatio paschalis).

Kolem roku 1834 visel v horažďovickém děkanství portrét biskupa Růžičky, který svůj úřad zastával v letech 1815 – 1845.⁵⁵⁹ Pravděpodobně byl do budovy umístěn povinně, protože v soupisu vybavení z r. 1848 se už obraz neobjevil.⁵⁶⁰ Jistě tedy neplnil vzpomínkovou funkci, kterou lze předpokládat u ostatních portrétů bývalých maltézských duchovních, které se v budově nacházely v nezměněném složení.

Vikariát horažďovický, který získalo název podle sídla prvního vikáře Frá Wilhelma, existoval až do 20. století. Přestože po r. 1796 vykonávali vikářský úřad i duchovní z jiných měst (Strakonice, Střelské Hoštice aj.), název i území vikariátu zůstaly stejné.⁵⁶¹

⁵⁵⁹ SOA Třeboň, VS Strakonice, inv. č. 711, sign. A-VIII-16, kart. 23.

⁵⁶⁰ TAMTÉŽ, sign. A-VIII-19, kart. 23.

⁵⁶¹ V letech 1927 – 1943 existoval *Farní věstník duchovních správ horažďovického vikariátu*, který byl vydáván tehdejším vikářem, kterým byl farář ze Střelských Hoštic.

IX. ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce, vytyčeným v jejím úvodu, bylo zpracovat chronologický vývoj horažďovické fary v průběhu téměř šesti set let (1251 – 1850). Časová vymezení jednotlivých kapitol a podkapitol byla určena podle přirozených předělů, které se objevily během pramenného výzkumu. Při plnění tohoto záměru byly velmi užitečné především archivní prameny osobní povahy – novověká latinská a německá korespondence farářů a zprávy o jejich činnosti (*species facti*) polouředního charakteru. Protože se většina těchto dokumentů dnes nachází ve velkopřevorském archivu, jednalo se o korespondenci duchovními odeslanou, která obsahovala množství autentických zážitků, problémů a skutečností, díky kterým bylo možné sestavit poměrně barvitý obraz o komplikovaných vztazích farářů, městské obce, městské vrchnosti, generálních vikářů a případných dalších osob. Korespondence horažďovickými faráři přijatá se bohužel vůbec nedochovala, a proto se mnohdy můžeme jen domnívat, zda a jakou odpověď velkopřevor svému podřízenému poskytl.

Ve světle archivních pramenů vyvstal obraz mezilidských vztahů, do kterých byl každý farář uvržen instalací na horažďovickou faru či děkanství. Ve vztazích farářů vůči městskému magistrátu či městské šlechtické vrchnosti hrála velkou roli míra tolerance, kterou byly obě strany schopné vyvinout. Většina maltézských kněží v Horažďovicích s tímto neměla problém a jejich pobyt ve městě se v pramenech tolik neodrážel. Naopak o farářích, kteří se dostali do konfliktu s městem či jeho vrchností, nacházíme mnohem více autentických a podrobných informací, především různých stížností, výslechů a vyjednávání. Častým předmětem konfliktů byly stavební činnosti iniciované duchovními, které byly v rozporu s vůlí městského magistrátu. Dobré vztahy farářů s jejich farníky byly především v zájmu duchovních, kterým od farníků plynuly různé typy dobrovolných peněžních i naturálních příjmů.

Vztahy farářů a velkopřevorů se jeví jako ryze pracovní – velkopřevorové používali faráře jako své informátory, kteří je zpravovali o různorodých problémech, k nimž docházelo na maltézském vyňatém území. Obě strany spolu komunikovaly písemně, osobní návštěvy velkopřevorů v Horažďovicích byly ojedinělé a docházelo k nim při výjimečných příležitostech v době, kdy velkopřevorát sídlil na nedalekém strakonickém hradě. Cesty horažďovických farářů v pracovních záležitostech do Strakonice byly více časté, ale po přestěhování centrálního velkopřevorského úřadu na

Malou Stranu se již vůbec neobjevovaly. Každá součást benefícia, které velkopřevorové poskytovali svým kněžím v Horažďovicích, byla střežena tak úzkostlivě, že i ztráta jedné lžice za 30 krejcarů byla provinilci předepsána k náhradě.

Velmi přínosné pro tuto práci byly také evidenční písemnosti typu inventářů, soupisů velikonočních zpovědí, kostelních účtů a různých hlášení, které umožňují konkrétní představu o vybavení a stavu kostelních a farních budov, velikosti farnosti či každoročním hospodaření se zádušním jměním. Tyto prameny (především mnohá vyžádaná i nevyžádaná hlášení) osvětlily okolnosti a průběh stavby nové farní budovy v první polovině 18. století. Jediným problémem v jejich zpracování byla německá dobová terminologie z oblasti stavebnictví a řemesel, která se mnohdy zdála téměř neproniknutelná.

Sestavení chronologického přehledu horažďovických farářů za sledovaných šest set let bylo komplikované, protože při vzájemné konfrontaci pramenů se objevovaly značné rozdíly nejen v letech úřadování, ale i ve jménech jednotlivých duchovních. Jmenovitý soupis farářů, který je součástí přílohy diplomové práce, byl vytvořen zejména podle tištěných katalogů kléru v kombinaci s korespondencí a inventáři, případně i jinými dobovými prameny. Jediný dosud publikovaný seznam farářů v literatuře se ukázal jako nekriticky převzatý z pramenu obsahujícího chyby, a proto byl použitelný pouze orientačně. Určení zádušních vsí se také neobešlo bez problémů, protože veškeré prameny pro středověké období jsou v tomto ohledu terminologicky nepřesné. Díky dobře dochovaným a pečlivě vedeným kostelním účtům z 18. století bylo možné vytvořit přehled o záduší alespoň pro novověké období.

V průběhu práce jsem se potýkala s nedostatkem kvalitní literatury a byla jsem nucena spoléhat se především na dochované archivní prameny. Literatura o české provincii maltézského řádu je z jakéhosi důvodu dostatečně zpracována pouze pro léta 1870 – 1998. Neexistence hodnotných městských dějiny u obce velikosti Horažďovic příliš nepřekvapuje, za nejlepší sepsání dějin města je stále považován prvorepublikový počín místního vzdělance, který je však pro hlubší studium použitelný pouze rámcově.

Nedostatečným shledávám malý počet dosud vydaných monografií o jednotlivých šlechtických rodech. Pro kapitoly o vývoji na horažďovické faře bylo samozřejmě nutné vidět širší kontext dění a znát situaci ve městě. Z tohoto důvodu jsem zařazovala do textu odstavce o nejzákladnějších meznících v dějinách města Horažďovic, které se jakýmkoliv způsobem vztahovaly i k faře či děkanství. Protože v pobělohorské době městská vrchnost bydlela v horažďovickém zámku sousedícím

s farní budovou, považovala jsem za vhodné zjistit, jaké postavení v rámci šlechtických velkostatků měly Horažďovice a proč si šlechtické rody (Šternberkové, Mansfeldové, Rummerskirchové) vybíraly k pobytu právě toto město – zda z důvodů hospodářských, náboženských či jiných. Bohužel kvůli zmiňovanému nedostatku odborné literatury zůstávají tyto – byť okrajové – otázky nezodpovězeny.

Na základě všech zjištěných poznatků jsem zpracovala poslední kapitolu o postavení inkorporované řádové fary v pražské arcidiecézi (následně českobudějovické diecézi) na příkladu maltézske fary v Horažďovicích. Uvědomuji si, že na vzoru jedné fary nelze dosáhnout žádného závazného zobecnění, a proto kapitolu považuji spíše za sondu či nahlédnutí do problematiky řádových inkorporovaných far, což je téma dosud badatelsky nedotčené. Zajímavé by bylo zpracovat potřebné údaje i pro ostatní české maltézske farnosti nebo alespoň ty, které se nacházejí v Jižních Čechách – Radomyšl, Podsrp a Strakonice (ty však byly kvůli řádovému konventu v mnoha ohledech specifické, což se pravděpodobně odrazilo i na vývoji farnosti). Tím by bylo možné dosáhnout zobecnění alespoň v rovině inkorporovaných farností řádu maltézske rytířů, s jejichž faráři jsou neodmyslitelně spjaty dějiny jihočeského regionu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČ	Edice <i>Archiv český</i>
AM	Archiv města
APA I	Fond Archiv pražského arcibiskupství I
d.	denár
Frá	Fratello
gr.	groš
kr.	krejcar
LC	Edice <i>Libri confirmationum</i>
NA	Národní archiv
RDB	Edice <i>Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae</i>
ŘMA	Fond Maltézští rytíři – české velkopřevorství
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
str.	strych
zl.	zlatý

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Nevydané archivní prameny

Národní archiv Praha

Maltézští rytíři – české velkopřevorství, kart. 388, 463, 912 – 916.

Archiv pražského arcibiskupství I, inv. č. 1324, 2468 – 2547, 4158.

Státní oblastní archiv Třeboň

Velkostatek Strakonice, kart. 22 – 23, knihy č. 199 – 200 a 727 – 730.

Státní okresní archiv Klatovy

Archiv města Horažďovic, kart. 19, 20, 22.

Vydané archivní prameny

Zdeněk BEDNÁŘ a kol. (edd.), *Dílo Jana Amose Komenského 9/ I*, Praha 1989.

Karel Jaromír ERBEN – Josef EMLER (edd.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I-IV*, Praha 1855 – 1892.

Josef KALOUSEK (ed.), *Archiv český XII*, Praha 1893.

Václav NOVOTNÝ (ed.), *Inquisitio domorum hospitalis S. Johannis Hierosolmitani per Pragensem archidioecesim facta anno 1373*, Praha 1900.

František PALACKÝ (ed.), *Archiv český IV*, Praha 1846

Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671 – 1725, VIII*, Prachensko, Praha 1931.

František Antonín TINGL – Josef EMLER (edd.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim I-X*, Praha 1867 – 1889.

Literatura

Malcolm BARBER, *Noví rytíři. Dějiny templářského řádu*, Praha 2006.

Karel BERÁNEK - Věra UHLÍŘOVÁ, *Archiv českého velkopřevorství maltského řádu. Inventář Státního ústředního archivu, Díl I. - Listiny 1128 – 1880, I-IV*, Praha 1966.

Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882.

Tomáš V. BÍLEK, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892.

- Alžběta BIRNBAUMOVÁ, *Horazd'ovice*, Praha 1941.
- Alžběta BIRNBAUMOVÁ, *Strakonický hrad*, Praha 1947.
- Milan BUBEN, *Řád maltézských rytířů v historii a současnosti*, Praha 1993.
- Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.
- Alfredo CATTABIANI, *Florarium – mýty, legendy a symboly spjaté s květinami a rostlinami*, Praha 2006.
- Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620 – 1671)*, Sborník archivních prací 35, 1985, s. 486 – 557.
- Eliška ČÁŇOVÁ – Anna SKÝBOVÁ, *Maltézští rytíři – české velkopřevorství (spisy a knihy 1395 – 1946)*. Inventář, Praha 1965.
- Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000.
- Ivana ČORNEJOVÁ a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*, Praha-Litomyšl 2008.
- Dušan FOLTÝN – Pavel VLČEK – Petr SOMMER, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 2002.
- Jan DYK, *Popis politického okresu strakonického II*, Strakonice 1925.
- Josef HANESCH, *Velkostatek Strakonice (1575 – 1949)*, inventář, Třeboň 1963.
- Josef HANZAL, *Církevní poměry v západních Čechách v druhé polovině 16. století, Minulostí západočeského kraje XXIII*, 1987, s. 89 – 100.
- Lucie HESOUNOVÁ, *Urbář fary Horažd'ovice z r. 1773*, České Budějovice 2007.
- Petr HLAVÁČEK, *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, Praha 2005.
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- František HOFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992.
- Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991.
- Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1991.
- Simona KOTLÁROVÁ, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.
- Simona KOTLÁROVÁ, *Sedm set let působení maltézských rytířů ve Strakonících*, in: Strakonicko. Vlastivědný sborník, Strakonice 2002, s. 49 – 84.
- August Česlav LUDIKAR, *O řádu maltánském, se zvláštním zřetelem na Čechy*, Klatovy, nedatováno.
- Jaroslav MACEK, *Jagellonský věk českých zemích (1471-1526) III*, Praha 1998.
- Lenka MARTÍNKOVÁ, *Dějiny pelhřimovského děkanství v letech 1620 – 1790*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 12, 2001, s. 3 – 46.

- Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: Pavla STUHLÁ (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691 – 1775) a církevní správa jeho doby v Čechách, Vodňany 2008, s. 67 – 78.
- Karel NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, Horažďovice 1936.
- Ottův slovník naučný* (dále OSN) I-XXVIII, Praha 1888 – 1909.
- Josef PEKAŘ, *Žižka a jeho doba I-III* (souborné vydání), Praha 1992.
- Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/2*, Praha 1997.
- Zdeněk PETRÁŇ – Pavel RADOMĚRSKÝ, *Encyklopedie české numismatiky*, Praha 1996.
- Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX*. Díl I, Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694 – 1710), část první, Praha 1917.
- Jiří POŘÍZKA, *Maltézští rytíři v Čechách a na Moravě 1870 – 1998. České velkopřevorství řádu maltézských rytířů a jeho představitelé*. Olomouc 2002.
- Jiří POŘÍZKA, *Řád maltézských rytířů. Z Palestiny na Via Condotti*, Praha 1997.
- Pavel PUMPR, *Hospodaření farního kostela v Pištině v letech 1641 – 1700*, in: Celostátní studentská vědecká konference Historie 1999, Olomouc 2000, s. 107 – 123.
- Pavel PUMPR, *Kostely farní či patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: Pavla STUHLÁ (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691 – 1757) a církevní správa jeho doby v Čechách, Vodňany 2008, s. 79 – 94.
- Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999.
- Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 – 1730)*, Opera historica 5, 1996, s. 617 – 637.
- Marie RYANTOVÁ, *Knihovny světských duchovních arcidiecéze pražské na konci 17. a na počátku 18. století*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, Opera romanica I, České Budějovice 2000, s. 239 – 254.
- Marie RYANTOVÁ, *Nařízení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalostí světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, in: Martin HOLÝ – Jiří MIKULEC (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 149 – 162.
- Václav RYNEŠ, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání (farářské relace z let 1676 – 77 a 1700 – 01)*, in: Acta regionalia, 1965, s. 106 – 112.

- Rudolf SANDER, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínského*, SAP 45, č. 1, 1995, s. 73 – 130.
- August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*, Prachensko, Praha 1997.
- František SKŘIVÁNEK, *Rytíři svatého Jana Jerusálémského u nás*, Praha 1995.
- Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen statistisch-topografisch dargestellt VIII. Prachiner Kreis*, Prag 1840.
- Vojtěch SOKOL, *Příspěvky k náboženským dějinám horažďovským v l. 1570 – 1625*, Písek 1925.
- Pavla STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691 – 1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008.
- Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.
- Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, Sborník archivních prací 20, 1970, č. 2, s. 503 – 624.
- Miroslav SVOBODA, *Hospodaření strakonické komendy johanitů do pol. 15. století*, Časopis Národního muzea – řada historická 170, 1 – 2, 2001, 1 – 21.
- Eduard ŠIMON, *Dějiny maltézského řádu v Horažďovicích*, Horažďovice 1993.
- Eduard ŠIMON, *Horažďovice. Proměny města 1292 – 1992*, Horažďovice 1990.
- Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.
- Miloslav VOLF, *K dějinám protireformace v Jižních Čechách (1637 – 1650)*, Jihočeský sborník historický 51, 1982, s. 81 – 87.
- Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Řád johanitů ve středověku. Kulturní dějiny řádu*. Praha 2008.
- Martin ZEMAN, *Farnosti a farní duchovenstvo vikariátů Blatná a Netolice ve světle farářských relací 1676 a 1700*, in: Celostátní studentská vědecká konference 2000, České Budějovice 2001 s. 71 – 96.
- Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 535 – 547.
- Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století (1695 – 1777) I, IV. díl dějin olomoucké arcidiecéze*, Praha 1987.
- Rudolf ZUBER, *Osudy moravské církve v 18. století II*, Olomouc 2003.

Periodický tisk

Aleš PALÁN, *Lidé za ta staletí vědí, že je na nás spolehnoutí*, Katolický týdeník 48, 2008, č. 2, s. 4.

Internetové stránky

www.orderofmalta.org – oficiální stránky Suverénního řádu maltézských rytířů

www.monasterium.net – digitální archiv středověkých církevních listin

SEZNAM PŘÍLOH

Edice

1. Ediční poznámka.
2. Edice instrukcí pro faráře Fabera vydané velkopřevorem mezi léty 1658 – 1660.

Grafické přílohy

3. Seznam farářů a děkanů od založení farního kostela do roku 1850.
4. Přehled příjmů a výdajů zádušního jmění farního kostela v 18. století.

Obrazové přílohy

5. Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Horažďovicích – stav z poč. 20. století.
6. Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Horažďovicích – dnešní stav.
7. Průčelí děkanství v Horažďovicích.
8. Náskres půdorysu nové farní budovy z první poloviny 18. století (NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913).
9. Hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele na předměstí Horažďovic.
10. Bývalý minoritský klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie.
11. Mapa Horažďovicka s vyznačením nejdůležitějších lokalit.
12. Pečeť faráře Adamovského (1668 – 90. léta 17. století).
13. Pečeť faráře Frá Jana Matznera (1716 – 1732).
14. Pečeť faráře Frá Dominika Spinky (1733 – 1745).
15. Pečeť faráře Frá Jáchyma Chmelíčka (1773 – 1785).
16. Pečeť děkana Frá Františka Wilhelma (1786 – 1796).
17. Pečeť děkana Frá Františka Šímy (1808 – 1809).
18. Pečeť děkana Frá Jana Medlína (1809 – 1818).

PŘÍLOHY

1. Ediční poznámka

K přepisu velkopřevorských instrukcí jsem zvolila způsob transliterace, který se používá pro edice německých novověkých textů do roku 1750.⁵⁶² Interpunkci, velká písmena, číslice a závorky jsem ponechala dle originálu. Pouze nefunkční zdvojení souhlásek jsem přepsala ve zjednodušené podobě (např. *Stifttung* = *Stiftung*).

Četná latinská slova a části slov, která jsou v originále zapsána humanistickým písmem, jsem odlišila *kurzívou*. Nejisté čtení je označeno otazníkem v hranatých závorkách [?]. Zkrácená slova a koncovky slov jsou rozvedeny v hranatých závorkách [...].

Z úsporných důvodů jsem vynechala rozsáhlou intitulaci velkopřevora Tattenbacha, která se v originále nachází nejen v úvodu dokumentu, ale také v jeho závěru. Vynechaný text je naznačen třemi tečkami v hranatých závorkách [...].

2. Edice instrukcí pro faráře Fabera vydané velkopřevorem mezi léty 1658 – 1660.

Velkopřevor Vilém Leopold von Reinstein-Tattenbach (v úřadu 1658 – 1661) uděluje instrukce horažd'ovickému faráři Janu Rudolfu Faberovi (v úřadu 1652 – 1660).

Sine loco, sine dato [1658 – 1660], německy, originál, přitíštěná pečeť.

NA Praha, ŘMA, inv. č. 2537, sign. 20, kart. 912.

Instruction und Verordnung Ihro Excellenz des hochwirdigt hoch und wohlgebohrenen Herrn Herrn Wilhelm Leopoldt dess kay[serlichen] köni[glichen] Reichsgraffens zu Reinstein und Tattenbach [...] für den ehrwirdig Herrn *Pater* Johann Rudolf Faber, des löbl[ichen] ritterl[ichen] Maltheser Ordens Pfarrern zu Horazowicz, wie selbter sich wegen derselben ritterl[ichen] Kirchen *Collatur* und dero von Altersher dazu gehörigen *fundations iurium* zuverhalten schuldig sein soll.

⁵⁶² Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002, s. 61 – 62.

1. Solle er in rechtgründlich nachdencklicher Erwegung seines zuförderist Gott und allen Heyligen, dan hochgedacht Ihro Excell[enz] und dem gesambte[n] Hochlöbl[ichen] Ritterl[ichen] Orden geleisteten trewen Aydes, die ihme anvertraute ritterl[ichen] *Collatur* und Seelsorge bey St. *Petri* und Pauli zu *Horazowicz* sambt der *Filialkirche*[n] bey St. Johann *Baptistae* daselbst, mit exemplarischen kristerlichen Leben und Wandel lehren, predigen, *Processionen*, Mässambtern, Kindertaufe[n] reichthören, *Visitirung* der kranckhen, ziehrlicher Haltung der Altar und Kirchen, *Conservirung* dero *Ornatsmobilien* und Kirchenschatzes, in *Summa* mit *Praestirung* aller anderer[n] einem Seelsorger zustehenden Schuldigkeiten und dero *dependentien*, wie selbte nahmen haben mögen, ihm also und dergestalt eifrig angelege[n] sein lassen, wie es die *Fundation* und sein Amt erfordert. Er auch gegen Gott und Hochwohlgedachten Ritterl[ichen] Orde[n] zuverantwortworte[n] getrauet.

2. Solle er dass dem Ritterl[ichen] Orden, Kraft des *Fundations*, *Privilegii* und Christmildest darüber erthailten kay[serlichen] und königl[ichen] *Confirmationen* an ermelter Kirchen St. *Petri et Pauli*, wie auch dero zugehörigen *Filial*, von Altersher zustehende *Ius Patronatus*, sowohl an ihme selbst, als auch alle dessen davon *dependirende Iura* und *Consequentia* mit allen möglichsten ernst, eifer, aufsicht und wachtsambkeit zu *conserviren*, zu *defendiren* und das geringste, was demselben *consequenter* der *Fundation*, denen Rechten undt gutem Gewissen zu wieder oder *praevidicirlich* sein möchte, nicht verstatten, noch etwas davon abkom[m]en zu lassen schuldig und verbunden sein.

3. Solle er die zu ermelter Kirchen gestiftt und gewidmete *Doten*, sambt allen darzu gehörigen *appertinentien* recht undt rerechtigkeiten, auch von Gottseeligen Christen, vor kurtz oder lang darzu vermachten *legaten*, um beständgen *esse* zuerhalten, und da in nechst verwichenen Kriegsunordnung oder bisheriger Schwehre[n] lüfften haben, obgedachter Gottseel[igen] *Fundation* und Vermächtunssen zu wieder, irgentetwas villeicht, nicht dargestalt, wie und wozu es gestifttet beobachtet worden, oder einiger Müssbrauch eingeschluhen sein solte, wieder zu ergänzern, und in ihr wahres *intentionirtes* Stiftungs *esse* zu *reduciren*, sonderlich aber, da wieder besser verhofen, etwas gar dawieder gehandelt, davon verusert [?] oder versetz worden sein möchte, benandtlich die von dem Gregor Sulan, dan[n] Georg Simon, item von de[n] Georg Stoltz Herrn Gazowsky und dem Nowak nach Kalenicz, item von Mattes Kowarnik, dem Georg Malinsky nach Horazowicz versetzte Grunde, durch möglichste Mittel, und des Ritterl[ichen] Ordens als *Collatoris* wie auch da noth der aldortigen

löbl[ichen] Grundtobrigkeit, helf und beystandt wieder zu *recuperiren*, auch die Unterthanen, das sie für hin von ihren Gründen ohne Ihro Excell[enz] oder dero Burggrafens austrücklichen *Consens* nichts vorsetzen sollen, allen ernst zu ermahnen, benandtlich aber die *Legata*, sonderlich das von der Fraue[n] Wamberskin erst vor wenig Jahren hinterlassene, entwederbah einzubringen, und gegen genugsamer *real* Versicherung auszuleihen, oder aber bey ermalte[n] Erben selbstn gegen genugsamer Versicherung bey der Landttafel auf gewöhnliche Interesse stehen zu lassen schuldig sein.

4. Die zu dieser *Fundation* gehörige Sachen aber, welche er laut das vorhergehenden andern und dritten *Puncts* zu *conserviren* und *recuperiren* schuldig seindt (ausser dene[n] so noch etwo in Erfahrung zu bringen sein möchten) benandtlich diese, wie selbte in unte[n] nachgesetzten *Privilegiens*, *Visitationbuchs* und anderen *Documentenextracten* absonderlich beschriebe[n].

5. Solle er auch in Nahmen des Ritterl[ichen] Ordens als *Collator* aus denen von dem Rath daselbst jedesmahl vorschlagenden, vier wohl verhaltenen Männern, zwey zu Kirchenvätern erwöhlen einsetzen und mit aydes des pfluhe belegen, auch selbte zu fleissiger *Conservirung* des Kirchenornats, Schaczes und *Mobilien*, in gleichen embsiger einnamb und Verwaltung der *intradn*, allmüssen undt jedesmahligen Stiftungen anhalten.

6. Solle er von diesen Kirchenvätern zum wenigsten einmahl im Jahr, wan es am bequemesten sein möchte, ingege[n]wart und mitzuziehung des alhiesigen Strakoniczische[n] Burggraffens und etlicher von dem Horazowiczzer Stadtrath dazu *deputiren*, die Rechnung annehmen, übersehe[n], *examinire[n]* undt nach richtigem Befundt unterschreiben.

7. Solle er auch darob sein, damit gedachte Pfarrkirche St. *Peter* undt *Pauli*, von der dazu gestiftete[n], Stadt und Burgerschaft, als Pfarrkindern, ihrer alten selbstwissenden und bekandten Schuldigkeit nach in beständigem ziehrlichen *esse* an Mauren, gewölbe, dach, fenster, Kirchhoffe und andern sachen, erhalten undt *reparirt* werde[n], damit selbte nicht noch grössern schaden als bisher geschehen Leide[n] möge.

8. Nicht weniger, solle er allen ernst und eifers darüber halten, damit die Pfarrkirche als Mutter durch anderwertige Begräbnisse und Vershaffung der *legate[n]* nicht gantz wie bishero übel *practicirt* worden, entblösset und deren *iurium parochialium privirt*, hingegen die *Filialkirche* zum *praeiudit* der Pfarrkirche, wieder desserten *Fundatoris* Gottseel[igen] *intention* und von Kay[sern] und Königen darüber

ergangene *confirmationes*, nicht weniger wieder die geistl[iche] Rechte und darinnen ausgesetzte schwehre Straffe bereichert, sondern jene vielmehr mit einer gewöhnlichen *portione canonica*, nach eines jede[n] Andacht und Vermögen, wie sich mit dem Pfarrer darumb verleichen könnte, bedacht und versorget werde.

9. Nicht weniger solle er sich auch an gehörige[n] Orthen alles möglichsten fleises bemühen, damit der Rath und Burgerschaft der Stadt daselbsten, die Stadtmauer so weith der Pfarrhof darauf stehet *repariren* und nicht ferner Uhrsach zu dessen volliger *ruin* geben, wie auch weil selbiger eigentlich, durch so lang wuhrigen [?] nicht *Reparirung*, und Eingang ermelter Stadtmauer in diesen grossen *ruin* gerathen zu *reparirung* desselbte[n], wie sie ohne dis als treue Pfarrkinder zu *concurriren* schuldig, dermahlen eines je ehr je besser Handtanleg, und solchen schaden dadurch ersatzen mögen.

10. Solle er auch im Rahmen dess Hochlöbl[ichen] Ritterl[ichen] Ordens als *Collatoris* mit Zuziehung des Rathes, die Schul mit einem tauglichen Schulmeister jederzeit fleisig versehen, und auf dessen Kinderzucht, damit die Jugendt in der allein seeligmachenden Röm[isch] Catholischen *religion* wohl erzogen werde, Zuzihr und Aufnahm gemeiner Stadt und Kirche[n], daselbst ein aufmercksambes Auge haben, nicht weniger auch darob sein, damit d[a]s Spital bey seiner Stiftung erhalten, undt mit einem getreue[n] Spitalmeister jedesmahl versehen, auch von dener selben jährlich ausrichtige Zaitung gegeben werden möge.

11. Ferners solle er nicht allein, die zu mehr besagter Kirchen gestiftete Unterthanen zu *conferuiren* und keine[n] ohne Ihro Excell[enz] oder daselbte, wegen Abwesenheit nicht zuerreichen, Herrn Kirchenprioris, Ordenscantzlers undt Strack[onitzer] Burggrafens *expressen consens* der Unterthänigkeit zu entlassen, sondern auch da je etwehle bereit davon entwichen, oder noch davon entweichen möchten, wieder zu *vendiren*, und die Gründe undt Heüser mit tauglichen catholische[n] Wirthen, jedesmahl besetzter zubehalten ihme angelege[n] sein lasse[n] nicht weniger.

12. Solle er auch die Wälder *pro arbitrio boni viri* und nur zu seiner Notturft zu genüssen, auch unabgänglich und in gutem *esse* zu *conserviren*, und ohne Ihro Excel[lenz] und dero Beambten *expresse* Bewilligung kein Bauholtz zu vereisern schuldig sein.

13. Solle er ein ordentliches *Urbarium* aufrichten, und nicht allein alle verhandene Wirthe mit Nahmen sonde[rn] auch alle Gründe, Wiesen, Häuser, Zinsen und allerhandt schuldigkeiten *specifice* darein beschreibe[n], nicht weniger alle jetzige

und künftige Unterthanen, wann und weiblichen Geschlechtes, gross und klein, benandtlich alle Kinder, so künftig werde[n] gebohre[n] werden, in ein ordentliches Register mit Tauf und zu Nahmen verzeichnen, ingleiche[n] ein ordentliches Waysenbuch halten, und der Waysengerechtigkeiten ordentlich darinen vermercken, auch darob sein, damit selbte bis zu Erlangung ihrer *majorennitet* wohl *conserviret*, und denen selben nichts zu gefahre oder schaden gehauset werden möge.

14. Solle er auch ohne Vorwissen des Burggrafens keine[n] Untherthanen oder Unterthanin, niemanden andern zu dienen erlauben, sondern solches demselben vorher jedesmahl *insinuiren*, absonderlich aber alle Jahr, die gesambte Unterthanen aus denen aldortigen zwey Dörfern dazu anhalten, d[a]s sie sich in der Strakonitzen *Prioratscantzley* alle Jahr gewöhnlicher Zeit stelle[n] sollen, damit ein jeder daselbst gleichfals ordentlich beschreiben und nach gestalten Sache[n] gewisse Verordnung mit einem oder andern gemachet werden könne.

15. Solle er die Richter anmahne[n], d[a]s sie wegen der *contributions repartition* und des auf sie Kom[m]enden *contingentis* auch anderer täglicher Vorfällenheiten halber sich zum wenigsten alle 14 Tage am Sambstage in der Strackonitzer Cantzley anmelden solle[n].

16. Solle er in allen Vorfällenheiten, so d[a]s *ius patronatus* undt Stiftung oder dero *dependentia* angehen, zu Ihro Excell[enz] Herrn *Granpriere* oder in dero Abwesenheit *Kirchenpriere*, *Ordenscantzler* oder *Strackonitzer Burggrafen*, und nirgent andersthin seine[n] *recurs* nehme[n].

17. Solle er alle obbeschriebene *puncta* dergestalt zu *exequiren* sich bemühen, damit er jenerhalb 6 Woche[n] bey Vermeidung Ihro Excell[enz] Ungnade, destwegen eine umbständtliche vergungliche *relation* undt werckstellig gemachten *effect demonstriren*, auch solches hochgedachte Ihro Excellenz, in dero Ritterl[ichen] Prager *Prioratscantzley* schriftlich einhendigen, wie auch künftig alle Jahr umb Weinachten, eine umbstendtlliche *relation* und Rechenschaft, wegen dieser *collatur* und obgedachten dero *dependentien* in die Prager *Prioratscantzley* einreichen möge. [...]

3. Seznam farářů a děkanů od založení farního kostela do roku 1850.

Období farářského úřadu	Jméno faráře
Kol. r. 1316	Jakub
Kol. r. 1318	Jan
30. léta 14. století	Conradus
Kol. r. 1341	Adam
Po r. 1359	Werner
Kol. r. 1380	Jakub
Do r. 1403	Prokop
1403 - 1425	Václav
Kol. r. 1425	Jan
Kol. r. 1427	Matěj Vácha
Kol. r. 1440	Jan
Před r. 1503	Václav
Kol. r. 1541	Jiřík Tetaur
Kol. r. 1574	Petr Aidiger
Kol. r. 1587	Jan Libětický
1610 - 1615	Petr Březnický
1615 - 1619	Jindřich Kocián (český bratr)
Kol. r. 1621	Laurentius
Kol. r. 1624	Mattheus Crispus (ustanoven vizitační komisí)
Kol. r. 1641	Jan Manafius (ustanoven vizitační komisí)
1644 – 1647	Jakub Markovic
Kol. r. 1649	Jan František Brexelides (ustanoven vizitační komisí)
Do r. 1652	Karel Tabernator
1652 – 1660	Jan Rudolf Faber
1660 – 1663	Struветius (minoritský kvardián)
1663 – 1664	Alexandr František Hladík
1664 – 1665	Jan Kryštof Schwäger
1666 – 1668	Karel Malý z Tulechova
1668 - 90. léta 17. století	Kryštof František Adamovský
1694 – 1697	Martin Vyšehradský
1698 – 1717	Václav Victorin Leopold Nigrin
1716 – 1732	Jan Jakub Matzner
1733 – 1745	František Dominik Spinka z Helfenthalu
1745 – 1772	Jan František Waraus
1773 – 1785	František Jáchym Chmelíček
1786 – 1796	František Wilhelm
1796 – 1801	Josef Flaška
1801 – 1807	Jan Törsch
1808 – 1809	František Šíma
1809 – 1818	Jan Křtitel Medlín
1819 – 1828	Jan Grellet
1834 – 1847	Antonín Mrkvička
Po r. 1848	Václav Prošek

4. Přehled příjmů a výdajů zádušního jmění farního kostela v 18. století

PŘÍJMY	VÝDAJE
Pravidelné	
Almužny do pytlíčku	Mešní víno
Výnos z prodeje svíček	Pečení hostií
Železné krávy	Praní kostelních šatů
Úroky z pronájmu luk	Čištění farních komínů
Úroky z gruntů	Voskové svíce
Úroky z půjčených kapitalů	Příspěvek faráři na výživu
Vejrunky	
Zisk ze zádušního lesa	
Fundace	
Nepravidelné	
Pokuty od farníků	Opravy kostela a fary
Náhrady za přemístění poddaných	Opravy kostelních šatů
Místa k pohřbení unitř farního kostela	Stavění a bourání jesliček
Prodej přebytečných surovin	Stavění a bourání Božího hrobu
Prodej nepotřebných věcí	Majetková daň ze záduší
Dary	Turecká (válečná) daň
	Úklidové prostředky
	Knihy pro matriční a jiné zápisy

5. Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Horažďovicích – stav z poč. 20. století.

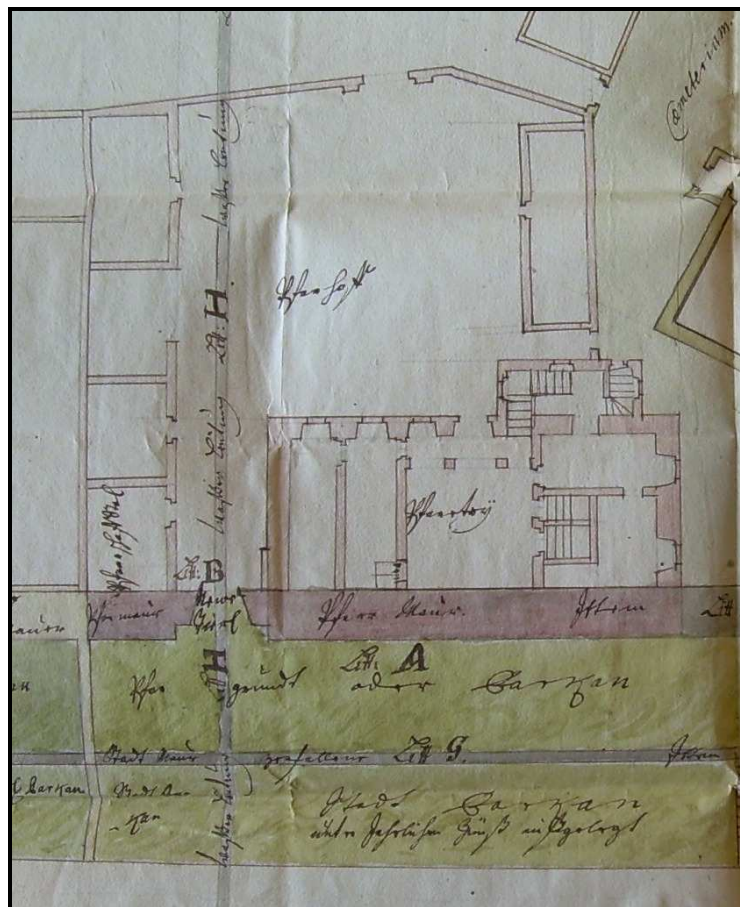
6. Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Horažďovicích – dnešní stav.

7. Průčelí děkanství v Horažďovicích.

**8. Nákres půsodrysu nové farní budovy z první poloviny 18. století
(NA Praha, ŘMA, inv. č. 2538, sign. 33, kart. 913).**

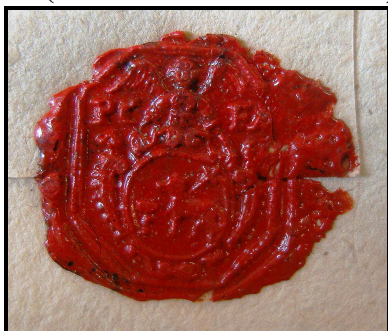
**9. Hřbitovní kostel sv. Jana
Křtitele na předměstí Horažďovic.**

**10. Bývalý minoritský klášterní kostel
Nanebevzetí Panny Marie.**

**12. Pečet' faráře Adamovského
(1668 – 90. léta 17. století).**

**15. Pečet' faráře Chmelíčka
(1773 – 1785).**

**13. Pečet' faráře Matznera
(1716 – 1732).**

**16. Pečet' děkana Wilhelma
(1786 – 1796).**

**14. Pečet' faráře Spinky
(1733 – 1745).**

**17. Pečet' děkana Šímy
(1808 – 1809).**

**18. Pečet' děkana Medlína
(1809 – 1818).**

